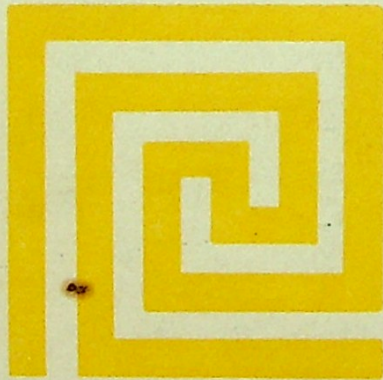

S 34706

7

SYNTESERAPPORT

verslag met voornaamste besluiten
van activiteiten en studies

STUDIEGROEP voor
KULTUUR-
BEVORDERING

onder leiding van

Prof. Dr. F. VAN MECHELEN

Katolieke Universiteit te Leuven.

Instituut voor economisch, sociaal en politiek onderzoek

in opdracht van het Ministerie van Kultuur.

534106

JD A
534106

7

SYNTESERAPPORT

verslag met voornaamste besluiten
van activiteiten en studies

STUDIEGROEP voor
KULTUUR-
BEVORDERING

onder leiding van
Prof. Dr. F. VAN MECHELEN

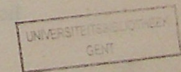
Seminarie voor Sociologie
Rijksuniversiteit te Gent

5833

Katolieke Universiteit te Leuven.

Instituut voor economisch, sociaal en politiek onderzoek

in opdracht van het Ministerie van Cultuur.

B

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

00000633439

Samenstelling van de Studiegroep voor Kultuurbevordering

directeur :

prof. Dr. F. van Mechelen

adviseurs :

prof. Dr. A. Kriekemans
prof. Dr. M. Loey

wetenschappelijke medewerkers :

sociologie :

Dr. W. Dumon
lic. G. D'Olieslager
lic. E. Goedleven
lic. N. Morlion

ekonomie :

lic. W. Van Thielen

pedagogie :

lic. H. Cammaer
lic. J. Regal

Inleiding

Dit synteserapport brengt verslag uit van de studies, welke het gevolg waren van de vererende opdracht die de Studiegroep voor Kultuurbevordering in 1963 ontving van Zijne Excellentie R. Van Elslande, Minister van de Nederlandse Kultuur.

Deze opdracht had als onderwerp de inventaris van de kulturele infrastructuur, de studie der kulturele centra en der funktionarissen, de kulturele planning en de budgetaire gevolgen van deze planning.

De Studiegroep kon deze opdracht vervullen dank zij de programmakommissie, die onder leiding van de Minister, de heren directeur-generaal Rock, de inspekteur-generaal Dr. Grijpdonck en de kabinetssekretaris Van Impe verenigde, de direkte medewerking van verschillende departementele diensten, in het bijzonder de direktie generaal «Jeugd en Vrijtijdsbesteding», van de eigenlijke full-time medewerkers en van een grote groep gelegenheidsmedewerkers.

Dit synteserapport is het eindrapport dat na afloop van deze opdracht werd opgesteld.

Prof. Dr. F. van Mechelen
Direkteur van de Studiegroep
voor Kultuurbevordering.

KATOLIEKE UNIVERSITEIT

CENTRUM VOOR SOCIOLOGISCH ONDERZOEK

SAMENVATTEND RAPPORT OVER DE
**studies i.v.m. de zalen, de kulturele
centra en de kulturfunktionarissen**

leiding :

Prof. Dr. F. van Mechelen

wetenschappelijke medewerkers :

Dr. W. Dumon
lic. G. D'Olienslager
lic. E. Goedleven
lic. N. Morlion

HOOFDSTUK I

De opdracht van de studiegroep voor kultuurbevordering

I. HISTORISCHE ACHTERGROND.

Het begrip kultuurbevordering moet parallel gezien worden met bevordering van het onderwijs en is dus verbonden met de democratizing van het onderwijs. Inderdaad de laatste jaren heeft de overheid alles in het werk gesteld om het onderwijs voor iedereen toegankelijk te maken. Deze staats-tussenkost wordt door iedereen aanvaard. Wat meer is : deze tussenkost wordt als een eis aan de moderne democratie gesteld.

Deze veralgemening van het onderwijs heeft een toename voor gevolg van mensen met groeiende kulturele behoeften. Voor deze nieuwe kulturele behoeften zullen er op het kultureel vlak nieuwe strukturen nodig zijn. Het is namelijk zo dat deze strukturen nu nog altijd afgeremd zijn op een kleine elite van «happy few». De democratizing van het onderwijs zal nu een democratizing van de kultuur meebrengen. En ook hier zal de overheid op dezelfde wijze moeten optreden. Bij wegblijven van het privé-initiatief zal zij zelf oorspronkelijk moeten optreden.

Naast de bestaande strukturen moeten dus nieuwe initiatieven uitgedacht worden. Welke infrastruktuur moet gevonden worden, (als basis voor het kultureel werk) die beantwoordt aan de nieuwe behoeften ? Welke personen moeten aangezocht worden en welke opleiding uitgedacht om die nieuwe kultuurkonsumenten te begeleiden ? Hoe groot mogen de financieringskosten van staatswege zijn om te kunnen spreken over een dynamische kultuurpolitiek ? Dit zijn zovele vragen waarop een antwoord moet gegeven worden.

II. DE OPDRACHT

Teneinde op dit nieuw terrein niet aan improvisatie te doen werd door de Minister van de Nederlandse Cultuur R. Van Elslande aan de Studiegroep voor Kultuurbevordering een opdracht gegeven om zich te bezinnen over bovenvermelde problemen. Wetenschappelijk gefundeerde informatie over de mogelijkheden die er zijn om aan werkelijke kultuurspreiding te doen was dus het objekt van de opdracht. De resultaten van het onderzoek moesten zo konkreet geformuleerd zijn dat ze voor het beleid tot te realizeren initiatieven zouden aanleiding geven. De opdracht kan tot volgende drie punten herleid worden :

- A. de kulturele infrastruktuur
- B. de kultuurfunktionarissen
- C. de financiering van een nieuwe kultuurpolitiek.

A. DE KULTURELE INFRASTRUKTUUR

Kulturele infrastruktuur moet verstaan worden als zijnde de materiële onderbouw die moet aanwezig zijn om aan kultureel werk te kunnen doen. Inderdaad een goede ruimtelijke akkommodatie is een eerste voorwaarde om aan kultuurspreiding te doen. De vraag werd gesteld : welke infrastruktuur moet er in Vlaanderen komen om de beste resultaten af te werpen ?

B. DE KULTUURFUNKTIONARISSEN

Gebouwen zijn een eerste voorwaarde, doch zij volstaan niet om het kultureel leven te doen bloeien. Er moeten immers mensen zijn, die kulturele activiteiten plannen, die het nieuw publiek kunnen vormen, die kulturele verenigingen leiden en nieuw leven inblazen, die in overheidsdiensten de kulturele sektor vertegenwoordigen. Al deze mensen mogen niet toevallig in het kulturele leven terecht komen. De vraag werd dan ook gesteld aan de Studiegroep welk statuut deze personen nodig hadden en welke opleiding het best voor hen aangewezen is.

C. DE FINANCIERING

Het realizeren van nieuwe kulturele infrastruktuur, het opleiden en het bezoldigen van kultuurfunktionarissen zal natuurlijk aanzienlijke investeringen vragen. De vraag werd dus ook gesteld : hoe moet dit allemaal gefinancierd worden ? Moet de kulturele zorg op hetzelfde peil gesteld worden als de zorg voor arbeid, gezondheid en onderwijs ? Moet in het bijzonder de kultuurzorg van de overheid niet geïnspireerd worden door de onderwijszorg ? Wat kan, mag en moet de overheid terzake aan financiële last dragen ?

III. UITWERKING VAN DEZE OPDRACHT

A. ONDERZOEKINGEN

1. Inventaris van de zalen voor kulturele doeleinden in het Vlaamse land.
De bedoeling hiervan was te komen tot een status questionis. Hiervoor was het natuurlijk noodzakelijk de adressen te verzamelen van alle instellingen die beweerden aan kultuur te doen.

2. Schriftelijke enquête over alle bovenvermelde zalen.

De bedoeling hiervan was een eerste beschrijving te geven van de zalen aan de hand van gegevens direkt opgesteld door de zaaluitbaters. Deze hoewel eenzijdige benadering toonde de negatieve zijde van de zaak : het privé initiatief kan niet meer volstaan om aan kultuurspreiding te doen.

3. Grote enquête in de 1.500 beste zalen.

De bedoeling van deze enquête was te komen tot een grondige analyse van alle zalen die nu nog geschikt zijn en gebruikt worden voor kulturele activiteiten.

4. Enquête in de scholen.

Hier werd navraag gedaan naar de akkommodatie voor kulturele activiteiten in de schoolgebouwen.

De bedoeling was te vernemen hoeveel scholen er waren die werkelijk over

een goede accommodatie beschikken maar deze niet openstellen voor de plaatselijke bevolking.

5. Schriftelijke enquête in de gemeenten boven de 10.000 inwoners.

De bedoeling van deze enquête was te vernemen hoeveel gemeenten er waren die *zelf* over gebouwen beschikten en ook wat er van gemeentelijke zijde gedaan werd om de kulturele initiatieven aan te moedigen.

6. Onderzoek i.v.m. de opleiding voor funktionarissen voor kulturele zalen.
- Onderzoek wat er in België bestaat aan opleiding voor personen die in het kultureel werk willen gaan.
- Een zelfde onderzoek in Frankrijk, Engeland, Nederland en Duitsland.

7. Onderzoek naar statuut opleiding en aanwerving van kultuurfunktionarissen in het sociaal kultureel vormingswerk. Deze studie werd opgesteld als Belgische bijdrage voor een vergelijkende studie in het kader van de Raad van Europa.

8. Onderzoek van de kultuurpolitiek in dezelfde 4 bovenvermelde buurlanden.

Vooraleer bepaalde voorstellen zouden gedaan worden werd het nuttig geacht een blik te werpen op het buitenland.

9. Onderzoek in verband met het kultureel centrum.

De eerste onderzoekingen hadden weldra uitgewezen dat de traditionele kulturele infrastructuur niet meer aangepast was aan de tegenwoordige behoeften. Soortgelijke gegevens uit het buitenland wezen ook in die richting. Het kultureel centrum zou als oplossing voorgesteld worden. Wat waren nu de mogelijkheden voor kulturele centra in Vlaanderen ?

10. Opstellen van de planning der kulturele centra.

Vermits er reeds veel plannen zijn voor kulturele centra en vermits de behoeften voor kulturele accommodatie op veel plaatsen zeer groot zijn, was het nodig een rangordening op te stellen, met aanduiding der gemeenten die eerst zouden de kans hebben een kultureel centrum te bezitten.

11. Economische onderzoekingen in verband met de vergelijkende situatie van uitgaven voor kulturele doeleinden in België en de ons omringende landen.

12. Studies naar de situatie van het jeugdwerk op het gebied van infrastructuur en vrijgestelden.

B. COLLOQUIA

Om elk contact met de werkelijkheid niet te verliezen was het de wens van de opdrachtgever regelmatig de stand van zaken voor een groter publiek te bespreken. Daarom werden er colloquia ingericht. Het was niet de bedoeling kongressen te organiseren, omdat daar de nadruk eenzijdig op de sprekers valt. Colloquia met nadruk op dialoog en discussiegroepen was de passende formule. Deze colloquia hebben sukses gehad in die zin dat er veel opmerkingen van uit het publiek naar voren zijn gekomen, zodat er veel stellingnamen van de Studiegroep moesten herzien of anders voorgesteld worden. Deze colloquia waren zo opgevat dat ze werkelijk een geïnteresseerd publiek konden bereiken. Er werd telkens beroep gedaan op binnenlandse specialisten en op buitenlandse experten, namelijk uit Nederland, Frankrijk, Duitsland en Engeland.

In het gebouw der kongressen te Brussel werden volgende colloquia gehouden :

1. 13, 14 en 15 november 1964 *colloquium over de kulturele centra.*

De bedoeling van dit eerste colloquium was de publieke opinie te informeren over de nieuwe accommodatie die er nodig is voor een vernieuwd kultureel werk. De situatie in de buurlanden werd onder ogen genomen waarna de mogelijkheden van kulturele centra in Vlaanderen besproken werd.

2. 22 en 23 januari 1965 : *colloquium over de kultuurfunktionaris.*

Hier werd de nadruk gelegd op het nieuwe beroep dat zou moeten gecreëerd worden. Welk statuut, welke opleiding zou hier het best passen ? Vooral de verantwoordelijken uit de instellingen en verenigingen voor volksopvoeding en kultureel vormingswerk werden in deze besprekingen betrokken.

3. 19 en 20 maart 1965 *colloquium over planologie en programmering van de kultuurspreiding.*

Het bouwen van kulturele centra en het benoemen van de kultuurfunktionarissen zal natuurlijk financiële gevolgen hebben : dit was het onderwerp van dit derde colloquium. Ook het probleem der inplanting van kulturele centra werd besproken. Terzelfdertijd werd een tentoonstelling georganiseerd waar plannen voor kulturele centra werden tentoongesteld.

4. Tenslotte werd op 15 november 1965 een colloquium gehouden in het cultureel centrum te Mechelen met als onderwerp: *kulturele centra en bibliotheken*.

De bedoeling hiervan was aan te tonen dat de tegenstelling die bij een groot deel van het publiek bestond tussen bibliotheken en cultureel centrum in feite slechts een schijnbare tegenstelling is. Daarom werd samenwerking en coördinatie als een eis vooropgesteld.

C. UITGAVEN

Gezien uit dezelfde optiek, namelijk de publieke opinie te informeren over de stand van zaken in het onderzoek, werden volgende boeken en brochures uitgegeven :

- Prof. Dr. F. van Mechelen, Dr. W. Dumon, E. Goedleven en N. Morlion *Zalen bestemd voor kulturele doeleinden*, Heule 1964, 144 p.
- Idem 2e druk, Acco Leuven, 1965, 154 p.
- *Verslagboek kulturele centra*, Acco Leuven 1965, 137 p.
- *Verslagboek kulturfunktionaris*, Acco Leuven, 1965, 158 p.
- *Verslagboek planologie en programmering van de kultuurspreiding*, Acco, Leuven, 1965, 126 p.
- Prof. Dr. F. van Mechelen en G. D'Olieslager, *Opleidingen voor de kulturfunktionaris* UGA/Acco Leuven, 1965, 145 p.
- *Verslagboek bibliotheken en kulturele centra*, Acco, Leuven, 1966, 26 p.
- G. D'Olieslager : *Status, recruitment and training of cultural worker in Belgium* in druk bij de sectie Volksopleiding van de Raad van Europa.

D. ANDERE AKTIVITEITEN

1. De Studiegroep heeft gemeend dat *kontakten met de kulturele instanties* even noodzakelijk waren als het studiewerk. Deze kontakten hebben dan als

voordeel dat de instellingen waarmee contact wordt genomen informatie kregen over de inhoud, die achter het begrip cultureel centrum steekt, maar ook dat deze personen meestal uit de praktijk konkrete wensen kunnen vooropstellen waaraan langs studiewerk om moeilijk zou gedacht worden. Op deze manier werd meermaals contact genomen met alle instellingen en organisaties in Vlaanderen die maar iets te maken hebben met het cultureel vormingswerk.

Op de eerste plaats werd aandacht besteed aan de kulturele diensten zowel van privé zijde (kulturele diensten van bedrijven en instellingen) als van overheidszijde (provinciale kulturele diensten bijvoorbeeld). Verder werd herhaaldelijk contact genomen met de grote kulturele verenigingen, voornamelijk over de rol die ze kunnen spelen in de nieuwe kulturele centra. Ook naar hun wensen i.v.m. de opleiding van kulturfunktionarissen werd navraag gedaan.

Ook bestaande initiatieven, die als randgevallen van kulturele centra kunnen doorgaan, werden bezocht. Hun werking werd besproken en tevens werd onderzocht hoe eventueel nieuwe activiteiten konden ingeschakeld worden. Ook architecten die een opdracht hadden een plan te tekenen voor een cultureel centrum werden gekontakteerd.

Veel kontakten werden ook gelegd met de vereniging voor Vlaamse bibliotekarissen. Door de nieuwe slogan «Kultureel centrum» voelden de mensen uit het bibliotheekwezen zich aanvankelijk benadeligd. Dit wantrouwen veranderde echter in een samenwerking. Er werd zelfs gezamenlijk aan planning gedaan (cfr. de planning van kulturele centra in Limburg).

2. Speciaal moeten hier nog onderstreept worden *de kontakten met praktisch al de gemeentebesturen* in gemeenten met meer dan 10.000 inwoners. Een kleine vergadering werd dan belegd met burgemeester, schep en sekretaris. De mogelijkheden werden dan onderzocht in hoever de oprichting van een kultureel centrum verantwoord was in deze gemeente. Deze gesprekken met de lokale overheid waren zeer vruchtbaar voor de planning van kulturele centra in Vlaanderen.

Ook regionale kontakten kwamen tot stand ter coördinatie van kulturele initiatieven in bepaalde streken. Zo werd in de Kempen een afspraak bepaald onder de 4 gemeenten : Geel, Herentals, Mol en Turnhout, teneinde een sa-

menwerking te verkrijgen. Ook in Limburg werd op het niveau van het provinciaal bestuur een planning besproken.

Bij de samenstelling van een werkgroep voor het cultureel centrum te Brussel werd door V.I.R.A. aan de Studiegroep gevraagd in het advieskomitee zitting te nemen. Ook bij het plan te Deinze werden adviezen gegeven. Tenslotte werd in stad Sint Niklaas een onderzoek naar de culturele noden georganiseerd. Dit werd gezien als voorbereiding op een plan voor een cultureel centrum.

3. Deelname en medewerking aan konferenties en studievergaderingen.

Dit gebeurde altijd met dezelfde opzet, namelijk informatie doorgeven over de studie i.v.m. infrastructuur en functionarissen.

Speciaal moet hier vermeld worden het referaat van E. Goedleven over culturele centra op de conferentie : *provinciaal cultuurbeleid tussen gisteren en morgen*, Antwerpen 9 - 10 april 1965.

Ook de studiedagen voor het hoofdbestuur van het Davidsfonds (winter 1965) moeten vermeld worden. Hier werd over cultuurpolitiek, cultureel opbouwwerk en culturele centra gesproken door Prof. Dr. F. van Mechelen, Dr. W. Dumon, E. Goedleven en N. Morlion. G. D'Olieslager besprak dezelfde problematiek op de kaderdagen van de verschillende gouden van het Davidsfonds.

Prof. Dr. F. Van Mechelen behandelde de problematiek van het cultureel centrum voor de leden van de Hoge Raad voor Volksopleiding. Dr. W. Dumon sprak op de Kontaktgroep voor sociaal-cultureel vormingswerk over de problematiek van de opleidingen tot cultuurfunktionaris.

4. Mededelingen in de Pers, T.V. en Radio.

Ter gelegenheid van de verschillende colloquia werd in meerdere kranten en weekbladen de aandacht gevestigd op de culturele centra. Er werden persnota's rondgegeven, die zowel in de kranten, als op de T.V. en radio medege-deeld werden. De Studiegroep zelf verzorgde ook een aantal artikelen in de pers en uitzendingen in de radio. Voor het derde programma werden uit-

zendingen door de groep verzorgd over de culturele problematiek van deze tijd (winter '65 - '66).

5. Studiereizen

Teneinde de situatie in Vlaanderen te vergelijken met het buitenland en omgekeerd werden door de leden van de Studiegroep tal van studiereizen ondernomen.

- Frankrijk, juli 1964 : cultuurpolitiek in Frankrijk.
Vooral werd hier onderzocht hoe de «Maison de la Culture» en de «Maison des Jeunes et de la Culture» functioneerden.
- Nederland, juli 1964 : werking culturele centra in dorps- en buurthuizen.
- U.S.A., augustus '64 : algemene inventaris van «leisure and culture» in het noord-oostelijk deel der U.S.A.
- Duitsland, augustus '64 : cultuurpolitiek in W.-Duitsland met nadruk op de culturele activiteiten in het land Hessen.
- Denemarken, augustus '64 : de culturele situatie in Denemarken (Versamlingshuse).
- Engeland, september '64 : de culturele akkommodatie (teaterbouw) en de socio-culturele wijkcentra «community center».
- Straatsburg, november '64 : bijwonen conferentie van het Europees Bureau voor Volksopvoeding.
- Bourges (F.), november '64 : bijwonen van het kongres van de «Maison de la Culture».
- Barendorf (Duitsland), maart '65 : bijwonen studieweek planologie en volksopvoeding.
- Aken en Munster (Duitsland), maart '65 : onderzoek naar de werking van het «Institut für Wissenschaftliche Pädagogik».
- Manchester (Engeland), juli '65 : bijwonen van vergadering rapporteurs ter voorbereiding van de studie van het Europees Bureau voor Volksopvoeding.
- Hamburg, Hannover, Kiel, september '65 : studiereis Vlaamse bibliotekarissen naar bibliotheken en culturele centra in Noord-Duitsland.

- Straatsburg, oktober '65 : bijwonen konferentie Europees Bureau voor Volksopleiding over de kultuurfunktionaris.
- Oost-Duitsland, maart '66 : studiereis over de cultuurpolitiek en de inplanting van kulturele centra in de D.D.R.
- Duitsland, april '66 : bezoek enkele kulturele centra ter voorbereiding van een geschikt projekt voor de stad Turnhout.
- Amiens, april '66 : organisatie studiereis voor de Hoge Raad voor Volksopleiding naar het «Maison de la Culture».
- Rotterdam, juni '66 : deelname aan de konferentie «Ruimte voor de jeugd».

HOOFDSTUK II

Uitslagen van onderzoek naar de zalen voor kulturele doeleinden

I. INVENTARIS VAN DE ZALEN BESTEMD VOOR KULTURELE DOELEINDEN

De eerste opdracht van de Minister van Kultuur was een inventaris van de zalen, die kulturele activiteiten organiseren. Deze lijst werd opgemaakt met uitsluiting van de Brusselse agglomeratie voor gans het Nederlandsprekend gedeelte van België. Deze lijst omvat alle privé en officiële zalen, die uitvoeringen geven of zouden kunnen geven. Verschillende soorten instellingen werden niet in de lijst opgenomen omdat de problematiek op een geheel ander vlak ligt. Dit geldt voor :

- de kinemazalen, die geen enkele andere kulturele manifestatie dan film op hun aktief hebben
- de musea, die geen andere kulturele activiteiten organiseren
- de tentoonstellingszalen en galerijen, die alleen kunstwerken tonen
- de zalen van scholen, die het voorwerp zouden uitmaken van een apart onderzoek
- de zalen, die louter voor privé initiatief zijn en die niet open zijn voor algemeen publiek (private klubs, zalen van instellingen, bedrijven, enz.)

Om deze inventaris op te maken werd vooral gebruik gemaakt van sekundaire bronnen. De methode verschilde van provincie tot provincie. Er werd gebruik gemaakt van bestaande onderzoekingen, van gegevens van kadaster en van eigen onderzoek in grotere gemeenten en steden. Deze gegevens werden dan gestuurd naar de regionale agenten van de S.A.B.A.M. die de lijsten aanvulden en verbeterden.

Op die manier werden 6006 zalen bestemd voor kulturele doeleinden verzameld. Zoveel mogelijk werd gepoogd bij de opname van het adres ook reeds navraag te doen naar de eigenaar van de zaal (parochie, school, privé, vereniging, overheid), de capaciteit van de zaal (aantal zitplaatsen), de aard van de zaal (feestzaal, balzaal, toneelzaal, enz...) en de beschikbaarheid van de zaal - (al dan niet toegankelijk voor iedereen). De laatste twee criteria konden echter niet altijd nagegaan worden.

II SCHRIFTELIJKE ENQUETE BIJ DE 6006 ZALEN.

Aan deze zalen werd een brief geschreven met een vragenlijst. De bedoeling van deze schriftelijke enquête was de grote enquête voor te bereiden in die zin dat zij moest dienen om de achtergrond van de problematiek i.v.m. de situatie van de zalen te leren kennen. Zo gezien moeten de resultaten beschouwd worden als de subjektieve voorstelling van de moeilijkheden van de zaaluitbaters.

Er werden 1100 antwoorden teruggekregen. Dit betekend ongeveer 18,1 % van alle aangeschrevenen. Dit groot percentage (bij een mailenquête lopen de antwoorden gewoonlijk maar tot 10 % op) duidt wel op de positieve mentaliteit bij de zaaluitbaters.

Daarbij moet nog vermeld worden dat er 2 arrondissementen (Turnhout en Mechelen) nader onderzocht werden om te zien wie er geantwoord had en wie niet. Dit gaf als resultaat dat vooral personen uit de minder goede zalen (of de zalen die eigenlijk niet het voorwerp waren van het onderzoek, zoals cafés, kinema's, zalen zonder kulturele activiteiten) niet hadden geantwoord. Er mag op basis van de steekproef in die twee arrondissementen gezegd worden dat 30 % of 35 % van de goede zalen een antwoord gaven.

WELKE RESULTATEN BRACHT DIT ONDERZOEK OP ?

1. Vooraf moet onderstreept worden dat deze enquête vooral belangrijk was om de stellingname van de uitbaters zelf te kennen. Met deze specificatie

voor ogen is het normaal dat niet wordt stilgestaan bij de ouderdom van de zaal, bij de capaciteit van de zaal, enz. (dit wordt bij de grote enquête op p. 28 e.v. verder aan de hand van meer objektieve criteria medegedeeld.)

2. In verband met het gebruik van de zalen kan vermeld worden dat er in 47,1 % van de zalen toneel gespeeld wordt, terwijl 55 % eigenlijk als toneelzaal werden opgericht. Dit ten nadele van de bekende feesten en bals. Bij rangordening naar activiteiten komen eerst de zalen van de parochie, daarna die van de overheid en ten slotte de Horeca. Deze rangordening geldt voor de frekwentie van het gebruik van de zaal, alhoewel de overheidszalen hier beter naar voor komen.

Bv. de parochiezalen hebben veel meer toneelactiviteit dan die van de overheid (resp. 73 % en 37 %). Maar de frekwentie is groter in de overheidszalen (er zijn dus meer activiteiten).

3. 60 % van de zaaluitbaters verklaren dat hun zaal minder succes heeft dan vroeger. Het is wel interessant dit uit te splitsen naar de eigenaar van de zaal. Qua succes komen de overheidszalen op de eerste plaats. Er zijn namelijk 74 % der uitbaters die verklaren evenveel succes te hebben als vroeger (parochie 35 %, Horeca 34 %). Hiervoor moeten ons insziens 2 redenen voorop gezet worden: enerzijds de graad van verzuiling is er minder omdat er een groter publiek kan bereikt worden en anderzijds het feit dat de zalen meer up-to-date zijn.

Deze laatste stelling wordt ondersteund door volgende cijfers. In totaal zijn er 24 % die zeggen dat hun zaal minder succes heeft omdat ze niet modern genoeg is. Wanneer die cijfers uitgesplitst worden naar eigenaar vinden we: Parochie 36 %; Horeca 25 % en Overheid 11 %. De andere redenen van minder succes zijn allemaal veel kleiner bij de overheidszalen dan bij de anderen.

4. Het feit dat de parochie en Horeca als grote reden van minder succes aangeeft dat het verenigingsleven achteruit gaat, doet veronderstellen dat de

zin van het verenigingsleven veranderd is. Vroeger hadden de verenigingen vooral als latente functie: gezelligheid i.p.v. cultuurbehoefte. Welnu dit is veranderd. Nu wordt de nadruk meer gelegd op de creativiteit. Men komt bijeen om iets te doen. De zalen moeten dus ook in die zin evolueren, zodat ze aangepast worden aan de behoeften van het publiek. Dit is zeker niet het geval voor de meeste parochie- en Horecazalen.

5. Welke materiële moeilijkheden zijn er genoteerd geworden? Opnieuw zijn de overheidszalen in de meest gunstige situatie (58 % hebben geen moeilijkheden tegen 41 % van de parochiezalen).

De grootste moeilijkheden zijn: de verwarming die niet ideaal is bij 20 % van alle zalen (maar bij de parochiezalen 34 %); slechte geluidsisolatie en akoestiek (5 %); geen stoelen in 9 % van de zalen; verder geen verlichting, gebrekkige sanitaire uitrusting, binnen regenen, enz.

6. Van alle zaaluitbaters zijn er 12 %, die bereid zijn hun zaal te verkopen of voor andere bestemming te gebruiken. Dit is niet alleen een verklaring maar het beantwoordt volledig aan de realiteit: immers bij de grote enquête die 10 maanden later doorging kwam men tot de vaststelling dat er reeds meer dan 200 zalen een andere bestemming hadden gekregen.

Geen enkele overheidszaal wordt bestemd om verkocht of gesloten te worden. Ook weinig parochiezalen zullen gesloten worden (1,50 % van de zalen). Bij de Horeca echter stijgt het procent tot 16. Als positief element verklaren vooral de parochiezalen (23 %) hun zaal te verbeteren. Dit is misschien een optimistische noot maar hier mag niet vergeten worden dat veel parochiezalen in feite zeer oude gebouwen zijn, zodat die wel een opkalefatering kunnen gebruiken.

7. Tenslotte moet nog vermeld worden dat de meeste zaaluitbaters op de laatste vraag positief antwoorden. Praktisch iedereen verklaarde aan een verder onderzoek te willen medewerken. Dit wijst alleszins op een positieve

mentaliteit nl. iets te willen doen om de zaak vooruit te helpen. Ze willen iets doen, maar weten niet goed wat er te doen is. Informatie over het verbeteren van hun zaal, over het organiseren van manifestaties ontbreekt er meestal.

III ENQUÊTE OVER DE SCHOOLZALEN.

Reeds bij de inventaris werd opgemerkt dat er zeer veel scholen zijn, die beschikken over zalen die zeer goed uitgerust zijn. De meeste hiervan zijn echter niet bestemd voor het publiek buiten schoolverband.

Vermits zij echter een grote investering betekenen, werd deze enquête in het onderzoek ingelast met als hypotese dat deze zalen misschien een potentiële kulturele infrastructuur kunnen zijn op plaatsen, waar de traditionele kulturele infrastructuur ontbreekt. In welke mate werden deze zalen voorbehouden voor eigen leerlingen of in welke graad zijn ze toegankelijk voor een ruimer publiek is de vraag die hier gesteld werd.

METODE.

Aan alle lagere en middelbare scholen werd een vragenlijst opgestuurd. Na herhaald aandringen kwamen er op de 5.059 vragenlijsten 2.517 terug, wat ongeveer 50 % betekent (wat dus zeer hoog is voor een mail enquête).

Het rijksonderwijs reageerde het best, hier werd van 75 % van alle scholen een antwoord ontvangen. Dit hoog procent antwoorden is wel te verklaren door het semi-officiële karakter van het onderzoek, vermits de brief onderkend was door een hoog ambtenaar bij het Ministerie.

RESULTATEN.

1. Een eerste interessante opmerking is wel dat de schoolzalen vooral voor het publiek openstaan wat betreft toneel en tentoonstelling. Voor tentoon-

stellingen moet wel enig voorbehoud gemaakt worden vermits deze vraag misschien niet op dezelfde manier geïnterpreteerd werd, zodat vele de eindejaarsvoorstelling van het werk van de leerlingen voor ogen hadden. Daarentegen zijn de turnzalen en de filmzalen het minst open voor het publiek.

2. Wanneer onderscheid gemaakt wordt tussen vrij en rijksonderwijs, komen de eerste er het best uit. Immers 31 % van de zalen van vrije scholen staan open voor de plaatselijke bevolking, terwijl dit bij het rijksonderwijs maar 15 % bedraagt. De veronderstelling, dat het rijksonderwijs zich meer terugtrekt uit het lokale verenigingsleven, is een open vraag.

3. Wat de grootte van de zalen betreft komt ook het vrij onderwijs op de eerste plaats (27 % van hun zalen hebben een capaciteit tussen 250 en 499 plaatsen). Deze grote zalen zijn vooral te vinden in de meisjesscholen.

4. Bij de kulturele activiteiten in de scholen zelf kunnen volgende opmerkingen gemaakt worden. In 41 % wordt toneel gespeeld (43 tegen 33)¹⁾, vreemd toneel in 17 % (18 - 16), film in 46 % (47 - 50), muziek 20 % (20 tegen 10), en voordracht in 34 % (32 tegen 30). Alleen wat voordrachten betreft krijgen we meer activiteiten in het Rijksonderwijs.

5. Ook werd een vraag gesteld naar de schoolbussen. Dit heeft wel niet rechtstreeks te maken met de kulturele infrastructuur, maar ze kunnen toch aangewend worden om een bepaald publiek naar een kulturele manifestatie te brengen. Welnu in totaal zijn er 10 % van de scholen die over één of meer bussen beschikken. Als we aannemen dat de resultaten van onze enquête representatief zijn, dan kunnen we toch vooropzetten dat er 500 scholen in Vlaanderen over bussen beschikken.

¹⁾ Tussen haakjes telkens de cijfers voor het vrij- en het rijksonderwijs.

Van deze zijn er slechts 10 %, waarvan die bussen soms gebruikt worden buiten schoolverband. We mogen dus hieruit besluiten dat dit wel een grote investering betekent, die echter niet volledig benut wordt. Er zijn namelijk weinig moeilijkheden om deze bussen in te zetten voor grote kulturele manifestaties, bv. die georganiseerd worden door de dienst Volksopleiding.

6. Kultuur betekent echter niet alleen toneel, muziek en tentoonstelling.

De hedendaagse tendenzen leggen meer de nadruk op de eigen creativiteit dan op het passief ondergaan. Daarom is het wel belangrijk dat in dit verband ook onderzocht werd welke socio-kulturele accommodaties hiervoor in de scholen aanwezig zijn. Er kan direkt gewezen worden op het feit dat 85 % van de scholen lokalen tellen in die zin, maar deze niet openstellen voor de plaatselijke bevolking (uitzondering wordt gemaakt voor leskeukens). De lokalen voor handenarbeid staan slechts voor 3 % open voor personen buiten het schoolverband.

Wanneer verder uitgesplitst wordt komt het Rijksonderwijs op de eerste plaats. Die hebben bijvoorbeeld film-ateliers die voor 12 % openstaan voor het publiek tegenover 3 % van het vrij onderwijs. Ook hier zou van hoogerhand een stimulus kunnen gegeven worden om deze accommodaties open te stellen voor het publiek.

7. Ongeveer hetzelfde kan gezegd worden voor de sportterreinen, terreinen voor vrije-tijdsbesteding en zwembaden. Dit zijn allemaal accommodaties die zeer duur zijn, en, die door het feit dat ze alleen in schoolverband gebruikt worden, gedurende een groot deel van de tijd ongebruikt worden (dus gedeeltelijk verloren kapitaal betekenen). Een voorbeeld op 100 scholen die een zwembad hebben (het zijn meestal vrije scholen) zijn er maar 14 die openstaan voor publiek van buiten de school. Hier moet dus nog speciaal onderstreept worden dat dit resultaat komt via een schriftelijke vragenlijst, waar de mensen toch altijd de neiging hebben de situatie beter voor te stellen dan dat ze eigenlijk is! In het algemeen kunnen we wel vaststellen dat sportterreinen reeds veel meer open staan voor personen buiten de school dan de eigenlijke zalen. De meeste percentages voor openstaan

van terreinen voor tennis, volley, basket enz. schommelen tussen 15 en 20 %, wat dan een zeer gunstige situatie voor het rijksonderwijs weergeeft.

IV ENQUETE NAAR DE GEMEENTELIJKE KULTUURPOLITIEK¹⁾

Bij de schriftelijke enquête werd herhaaldelijk onderstreept dat de overheidszalen er veel beter voor stonden dan de privé- en parochiezalen. Hun sukses lag ook hoger wat betreft de kulturele manifestaties, die er plaats vonden. Hier werd dan direkt gedacht aan de rol, die de gemeenten te spelen hebben. Deze moet niet alleen aanvullend zijn, maar tevens positief opbouwend. Het is de gemeente die moet zorgen dat er gelegenheid geboden wordt (een goede zaal) om kultureel hoogstaande activiteiten te organiseren. Zoals op ieder vlak de behoeften gestegen zijn, past ook de kultuur alleen in zalen die goed uitgerust zijn, om aan deze behoefte op een volwaardige wijze te voldoen. Goede zalen vragen natuurlijk grote inspanning op financieel vlak. En vermits er naar gestreefd wordt om gans de gemeenschap bij het kultureel leven te betrekken, is het normaal dat van overheidswege een ernstige inspanning gedaan wordt om dit doel te bereiken via het ter beschikking stellen van gebouwen voor kulturele manifestaties.

Tegen deze achtergrond moet dit onderzoek gesitueerd worden. Vermits niet alle gemeenten konden onderzocht worden, werd besloten alleen die aan te schrijven die meer dan 10.000 inwoners telden. Sommige gemeenten die wel minder inwoners hadden, maar die toch een invloedssfeer hebben op de omgeving werden ook aangeschreven. Op de 120 aangeschreven gemeenten waren er 110 die antwoordden, wat een representativiteit betekent van 91 %. Volledigheidshalve moet hierbij vermeld worden dat eenvoudige vragen door sommige gemeentebedienden eerder duister werden beantwoord, zodat er soms interpretatiemoeilijkheden waren.

¹⁾ In bijlage worden alle gegevens nopens dit onderzoek in detail weergegeven. Hier worden alleen de voornaamste elementen naar voren gebracht.

RESULTATEN

1. Het aantal gemeentelijke zalen bedraagt 115. Hiervan zijn er 41 toneelzalen, 3 filmzalen, 19 muziekszalen en 52 tentoonstellingszalen. Hierbij moet aangestipt worden dat de muziekszalen in vele gevallen de uitvoeringszaal (tje!) is van een muziekschool, terwijl de tentoonstellingszalen soms alleen de hall zijn van het gemeentehuis. De gemiddelde zaalgrootte voor de toneelzalen is 565 zitplaatsen.

2. Hierbij werd ook gevraagd naar de plannen van de gemeenten. Er waren maar 8 gemeenten die een plan hadden om een zaal te bouwen, maar er waren er echter een 30-tal die een plan hadden om een kultureel centrum op te richten. Hier kan nu best overheen gestapt worden vermits er later op teruggekomen wordt. Maar er mag nu reeds onderstreept worden dat het plannen van kulturele centra in belangrijke mate beantwoordt aan een prestige-politiek van de gemeente. Immers later bij het bezoek van die gemeenten was er soms van kultureel centrum geen sprake meer. Op te merken valt wel dat de meest ernstige plannen van kulturele centra uitgedacht worden in de kleinere provinciesteden.

3. Een ander facet van de gemeentelijke kultuurpolitiek is de subsidiering van het plaatselijk verenigingsleven. Het gemiddelde van die subsidiering voor alle gemeenten bedraagt 7,5 fr. per inwoner. De meest ekstreme waren 57,1 fr. en 0,7 fr.

Wat betekenen nu dan 7,50 fr. ? Het zijn de uitgaven voor sport, ontspanning en kultuur. Het was onmogelijk die 3 volledig uit te splitsen ; wel was het mogelijk de sport afzonderlijk te noteren. Voor het totaal moet dan 80 % aangerekend worden voor kultuur en ontspanning en 20 % voor de sport. Dit is een belangrijk maar misschien wel een onverwacht resultaat.

4. Interessant is wel dat het proportioneel vooral de kleinere gemeenten zijn (10 - 15.000 inwoners) die het meest uitgeven. Inderdaad bij een rangorde-

ning van de gemeenten naar uitgaven per inwoner komt op de 10 eerste plaatsen geen enkele stad van betekenis voor. De uitsplitsing per provincie heeft ongeveer een gelijkwaardige betekenis voor alle provincies, op Limburg na, dat ver boven het gemiddelde ligt. Het is ook deze provincie die verhoudingsgewijze het meest uitgeeft aan sport tegenover cultuur.

Hier moet nogmaals onderstreept worden dat al die subsidies voor cultuur wel kritisch moeten beschouwd worden. Immers veel gemeenten slager erin veel uitgaven te doen onder de dekmantel van cultuur, maar die in feite met cultuur minder te maken hebben.

5. In onderstaande tabel werd gepoogd een overzicht te geven van de bestemming der subsidies. De uitsplitsingen lieten 4 categorieën toe, namelijk toneel, muziek, cultuur (namelijk de kulturele verenigingen en de uitgaven voor kulturele aktie) en ontspanning. Deze laatste categorie verenigt jeugdclubs, jeugdverenigingen en andere verenigingen, welke moeilijk bij de vorige konden gerekend worden. Er werd per gemeente en per categorie maar één notatie gedaan. Indien er meerdere verenigingen waren in één categorie, maar met uiteenlopende subsidies, dan werd het gemiddelde genomen.

Bedrag	Toneel	Muziek	Cultuur	Ontspanning
2.499	32	5	29	28
2.500 - 4.999	19	22	19	11
5.000 - 7.499	3	15	5	10
7.500 - 9.999	6	20	16	5
10.000 - 14.999	3	13	5	8
15.000 - 19.999	1	8	4	-
20.000 - 29.999	1	9	1	2
30.000 - 39.999	-	4	1	1
+ 40.000	1	6	2	1

Het belang van deze tabel ligt niet zozeer in de bedragen op zichzelf maar wel in de vergelijking van de bedragen die aan de verschillende categorieën van prestaties werden verstrekt. We zien onmiddellijk de zeer gunstige plaats van de muziekverenigingen verschijnen. De meeste toneel- en kulturele verenigingen ontvangen subsidies rond de 2.500 fr. terwijl de muziekverenigingen de gemiddelden van 10.000 fr. bereiken. Er zijn zelfs plaatsen waar de fanfares 30.000 fr. ontvangen. De vraag kan wel gesteld worden: is deze diskriminatie tussen de echte kulturele verenigingen en de fanfares nog verantwoord op een moment waarop iedereen weet dat de fanfares toch veel van hun kulturele waarde verloren hebben: ze hebben wellicht in hoofdzaak een gezelligheidsfunctie.

6. Wanneer de subsidies per provincie beschouwd worden, dan zien we dat percentsgewijze in Brabant het meest aan de cultuur wordt gegeven; maar dan moet er direkt bij gevoegd worden dat in diezelfde provincie veruit het minst subsidies verleend werden in het totaal. Voor de rest geeft deze uitsplitsing geen noemenswaardige verschillen.

7. Als besluit kan aangegeven worden dat vele gemeenten belangrijke sommen uitgeven voor cultuur en aanverwante takken (met soms wel de nadruk op die aanverwante takken). Nochtans moet onderstreept worden dat die niet gegeven worden op basis van bepaalde kulturele behoeften, maar wel op basis van bepaalde bestaande organisaties (cfr. de overwaardering van de fanfares.)

Gezien de ongelijkheid van deze subsidies voor cultuur in de verschillende gemeenten kan de vraag gesteld worden of het van overheidszijde niet mogelijk zou zijn een bepaald minimum per inwoner vast te stellen dat de gemeenten moeten uitgeven voor cultuur. (cfr. wetsvoorstel aan de Hoge Raad voor Volksopleiding voorgelegd).

¹⁾ In bijlage worden alle gegevens nopens dit onderzoek in detail weergegeven. Hier worden alleen de voornaamste elementen naar voren gebracht.

V GROTE ENQUETE IN VLAANDEREN NAAR DE ZALEN BESTEMD VOOR KULTURELE DOELEINDEN ¹⁾

INLEIDING

Herhaaldelijk werd reeds gewezen op de moeilijkheden welke de gezelschappen voor muziek en toneel ondervinden in de vele zalen van het Vlaamse land. Als hypotese werd hier gesteld dat de kulturele infrastructuur niet meer voldoet aan de eisen van het modern kultureel vormingswerk. De bedoeling van het onderzoek was de algemene tendenzen te ontdekken welke een oplossing zouden aanduiden voor de gestelde problematiek.

METODE

Hoger werd reeds gewezen dat er 6006 zalen werden verzameld. Een negental criteria werden vooropgesteld om uit dit groot aantal de beste uit te halen. Op deze manier werden 1632 zalen weerhouden.

RESULTATEN

1. De niet onderzochte zalen (dus 4374 zalen)

Er zijn dus drie vierden van de zalen die niet ten dienste staan van het kultureel leven. Alleen de parochiezalen ontsnappen enigszins aan deze ongunstige situatie.

Interessant is ook te vermelden dat er tussen de 2 onderzoeksperiodes (verzamen van adressen en groot onderzoek) 208 zalen van bestemming zijn veranderd.

2. De onderzochte zalen.

1. In dit onderzoek zijn dus 1632 zalen overgebleven. Dit maakt dus 3,16 zalen per 10.000 inwoners. Alleen West-Vlaanderen en Vlaams-Brabant liggen boven dit gemiddelde. Het aantal nieuwe zalen per jaar was 28, dit gedurende de laatste 5 jaren. Hier neemt het aantal parochiezalen een belangrijke plaats in.

Deze goede zalen beschikken over 571.000 zitplaatsen wat een gemiddelde van 395 plaatsen per zaal betekent.

Ook de afmetingen zijn belangrijk. De meeste zalen zijn rechthoekig; de lengte is meestal meer dan het dubbel van de breedte. Dit moet gesteld worden tegen de huidige tendens om de zalen een meer vierkante vorm te geven.

2. Algemene technische gegevens

De mens van 1966 leeft in een woonruimte die zo niet luxueus is, dan toch als zeer konfortabel mag bestempeld worden. Het gevolg hiervan is dat de mens, als hij aan cultuur doet, ook wenst dat de ruimte waar hij verblijft even konfortabel is als die, welke hij thuis bezit.

Zo stellen zich dan volgende feiten :

42 % van alle goede zalen worden nog verwarmd door middel van kachels ; in de parochiezalen wordt een cijfer van 52 % bereikt en in de zalen van de overheid is dit 20 %.

van de zalen zijn niet in orde wat betreft de veiligheid voor de uitgang. Slechts 22 % van de zalen beschikt over ventilators ter verluchting. 11 % breedte en 31 % bezit geen blusmateriaal.

In 80 % van de zalen bestaat er geen geleidelijke helling van de vloer. Om de cijfers van het konfort te besluiten moet nog vermeld worden dat geluidsinstallatie en vestiaire ontbreken in meer dan de helft van alle goede zalen.

3. Biezonere technische gegevens

De meeste zalen zijn opgevat als toneelzaal (90 % van de zalen be-

schikt over een scène). De afmetingen van deze laatste zijn echter meestal niet zeer goed geschikt voor toneel. De gemiddelde breedte is 7 meter, de diepte 5 m en de uitwijkingsmogelijkheden 1,5 meter. Normen voor goede uitvoeringen stellen het vierkant voor als ideale vorm: wat slechts in 15 % van de scènes wordt bereikt. Ook de uitwijkingsmogelijkheden naast en achter de scène zijn meestal veel te klein. De belichtingsmogelijkheden zijn ook meestal onvoldoende (slechts 34 % zijn driefazig). De uitrusting achter de scène (dus plaats voor de acteur) is zeer gebrekkig. De helft van de zalen beschikt niet over 2 kleedkamers (moeilijkheden voor gemengd toneel) en nog meestal zonder verwarming en stromend water.

Niettegenstaande dit alles wordt in 13 % van de zalen minstens om de twee maanden een toneelopvoering gegeven. In de meeste zalen worden filmen afgedraaid alhoewel vastgesteld werd dat 61 % van de zalen geen filmdoek en filmkabine hebben.

4. De sociale situatie.

Twee derde van alle goede zalen zijn verzuild en staan dus niet open voor alle verenigingen. Alleen de overheidszalen ontsnappen aan deze ongunstige situatie.

5. De polyvalente functie

35 % van de zalen staan geïsoleerd terwijl de rest opgenomen is in een groter geheel. De toestand is nu zo dat veel zalen wel in een groter geheel zitten maar dat dit groter complex niet specifiek cultureel is.

Het aantal nevenruimten dat echt voor culturele activiteiten bestemd is en ervoor kan gebruikt worden is zeer klein.

Ook in de zaal zelf worden veel activiteiten georganiseerd welke niet in de culturele sfeer liggen (bals, banketten en commerciële tentoonstellingen). Het ontbreken van full-time personeel in drie vierden van de zalen (de leden van de vereniging moeten na de activiteiten de zaal zelf in orde brengen), het ontbreken van bar voor verfrissingen on-

der de activiteiten laten niet toe te besluiten dat de meeste zalen een «levend centrum» betekenen voor de gemeenschap.

6. Besluit

De toestand van de zalen bestemd voor culturele doeleinden is ver van ideaal; een drietal problemenpolen stellen zich.

a) de ruimtelijke indeling

Het modern cultureel werk duidt op twee tendenzen: enerzijds de zelfkreativiteit en anderzijds de democratizing. Welnu de zalen als veruitwendiging van deze tendenzen zouden moeten gelegenheid schenken tot actief optreden van zoveel mogelijk mensen. Deze toestand is echter nog niet bereikt. Meestal is de lange rechthoekige zaal drie maal zo lang als de breedte van de scène zelf. Daarbij zijn zeer veel zalen zolang in verhouding tot de breedte dat de toeschouwers op de laatste plaatsen (de minst betalende dus) een zeer slecht zicht hebben op de scène. Deze zalen beantwoorden dus niet aan de taak die ze hebben, namelijk de cultuur te democratizeren.

b) de uitrusting van de zaal

Hoger werd reeds geschreven dat het woonmilieu steeds meer comfortabel wordt. De ruimte en de accommodatie voor culturele activiteiten zou die tendens moeten volgen. De meeste bovenvermelde cijfers (cfr. de gegevens in punt 2 en 3 tonen aan dat er op dit vlak geen gunstige evolutie te verwachten is. Integendeel de culturele accommodatie zowel voor de cultuurproducenten als konsumenten is meestal een grote hinderpaal om degelijk cultureel werk te verrichten.

c) algemene situering van de zalen

Een grote reeks problemen i.v.m. kultuurspreiding spruiten voort uit het feit dat de zalen - niet opgenomen in een groter complex of cultureel centrum dus - meestal verzuild zijn. Het cultureel werk is op die manier meestal in handen van personen die niet op de eerste plaats culturele belangen voor ogen hebben maar wel religieuze, politieke en commerciële. De Studiegroep - en de colloquia hebben ook die richting aangewezen - heeft steeds de nadruk gelegd op een culturele infrastructuur die voor iedereen toegankelijk is.

Hierbij stelt zich direkt de vraag: in welke mate kunnen bestaande zalen in aanmerking komen om als kultureel centrum omgebouwd te worden. Hierop kan geantwoord worden dat dit slechts sporadisch in enkele kleinere gemeenten het geval zal zijn. Op de eerste plaats kunnen alleen overheidszalen hiervoor in aanmerking komen (gelet op de verzuiling van de andere). Vervolgens zal moeten gelet worden op het uiterlijke van het gebouw. Waarom moet een kultureel gebouw gelijkgesteld worden aan een lelijk gebouw? Wil men centra bouwen dan zal de gemeenschap verlangen dat het mooie en gezellige gebouwen zijn. De herinrichting zal meer nadruk moeten leggen op de kleinere nevenruimten (gelet op de creativiteit) dan op de grote zaal.

Tenslotte moet nog vermeld worden dat informatie over mogelijke verbouwing meer dan nodig is. Er zijn immers ieder jaar meer dan 200 zalen die van bestemming veranderen. Wil men nog de beste zalen red- den en ze veranderen in een kultureel centrum dan moet er dringend naar middelen uitgezien worden.

HOOFDSTUK III

De planning van kulturele centra

I. HET KULTUREEL CENTRUM.

A. ACHTERGROND

Het nieuw begrip «kultureel centrum» moet tegen de historische achtergrond gezien worden als het produkt van de tweede helft van de XXe eeuw de tijd der kulturele democratie.

Tot voor enkele decennia was kultuur nog altijd een voorrecht van een kleine, beperkte elite. Wie waren de bezoekers van schouwburg en concertzaal, wie las waardevolle lektuur? Het waren «happy few» die geen kontakt hadden en er ook geen zochten met de rest van de gemeenschap.

Daarenboven waren deze in Vlaanderen in ruime mate verfranst.

Deze houding tegenover de kultuur vinden we terug in de gebouwen welke bestemd waren voor kulturele manifestaties. De rangindeling van de stadschouwburgen is hier het sprekend bewijs. De minder begoeden die ook aan kultuur wilden doen konden slechts toegang vinden op een derde balkon waar ze met moeite een deel van de scène zagen. Het gevolg was dan ook dat deze mensen wegbleven.

Nu is hierin echter verandering gekomen. Stijging van de welvaart en vrije tijd, maar vooral de demokratizering van het onderwijs hadden als gevolg dat deze «elite» doorbroken werd. Daarbij komt nog dat de betekenis van het begrip kultuur ook veranderd is. Vroeger betekende dit meestal iets dat hoog stond, waar de mensen niet aankonden, iets heiligs. De de-

mokratizering heeft nu meegebracht dat de cultuur meer open gegroeid is voor iedereen. Het is iets van de gemeenschap en het moet voor gans de gemeenschap toegankelijk zijn.

Een tweede verandering is dat cultuur niet meer als passief beschouwd wordt, zoals vroeger (naar muziek luisteren, naar een schilderij kijken is toch altijd in zekere mate een passieve daad). Daar de mens zich niet volledig kon uitleven in zijn werk (hoe aangenaam men het ook maakt) tracht hij dit wel te doen in zijn vrijetijdsleven. Het is op dit vlak dat hij creatief wordt. Vrije tijd is niet meer verloren tijd maar het heeft een positieve waarde. Vandaar het succes van onderwijs bij volwassenen, van non fiction lektuur, van foto- en filmclubs, van knutselwerk, van hobby-clubs, van groeps gesprekken, van cultureel verlof enz...

Al die veranderingen hebben meegebracht dat voor deze nieuwe behoeften een nieuwe infrastructuur nodig is. Het buitenland heeft dit misschien sneller begrepen dan wij. Cfr. de oprichting van Community-centers in Engeland, en U.S.A., van Centres sociaux en Maisons de la culture in Frankrijk, van Dorfgemeinschaftshäuser in W.-Duitsland, van Kulturhäuser in O.-Duitsland, van dorpshuizen en buurthuizen in Nederland, van Versammlungshüse in Denemarken, enz...

We moeten het buitenland niet naäpen maar er liggen toch tekenen en aanduidingen voor ons eigen beleid.

Aan gewijzigde structuur moet een gewijzigde infrastructuur beantwoorden. De traditionele culturele infrastructuur volstaat niet meer. In de plaats ervan komen de culturele centra.

B. BEPALING - OMSCHRIJVING

Het cultureel centrum is het gebouw of het gebouwencomplex dat tot doel heeft een bestendig ontmoetingscentrum te zijn voor de diverse takken van de volkscultuur ten behoeve van een bepaalde gemeenschap (hetzij een stad of een streek).

Deze omschrijving laat toe volgende elementen naar voren te brengen: gebouw, aktie en planning.

1) Het cultureel centrum is een gebouw dat zeer veel geld zal kosten. Daarom moet het beantwoorden aan de voorwaarden van nuttigheid. Deze zijn:

- Het moet een polyvalent gebouw zijn, dit wil zeggen een gebouw dat geschikt is voor meervoudig gebruik. Het moet o.m. geschikt zijn voor muzikuitvoeringen, toneel, als bibliotheek, diskoteek, voor vergaderingen, als tentoonstellingsruimte, voor ateliers, enz. Door al die accommodaties bijeen te brengen wordt het geheel groter dan al de delen samen genomen.

- Het moet een ontmoetingscentrum zijn. Dit wil zeggen dat alle mensen uit die bepaalde gemeenschap er zich moeten thuisvoelen. Door de polyvalentie van het gebouw zal het niet zo moeilijk zijn een werkelijk ontmoetingscentrum te bereiken.

Mensen, die naar de bibliotheek komen zullen eens langs de tentoonstelling wandelen die er ook doorgaat.

Mensen die naar een muzikuitvoering komen zullen bepaalde fonoplaten uit de diskoteek meebrengen enz... enz...

- Het moet een komplementair gebouw zijn. Dit wil zeggen dat, wanneer bepaalde stad reeds beschikt over een goede uitvoeringszaal voor muziek, er dan in het op te richten cultureel centrum ook geen nieuwe uitvoeringszaal moet voorzien worden. De culturele centra werken dus aanvullend bij de bestaande goede culturele infrastructuur.

2) Het cultureel centrum betekent ook een aktie. Rond de ideologie voor het cultureel centrum zijn een viertal polen te onderscheiden.

- Het cultureel centrum mag geen verzuilde instelling worden. Het onderzoek naar de zalen in Vlaanderen heeft aangetoond dat de meeste van die zalen verzuild waren, dus dat ze niet open staan voor gans de gemeenschap.

Hiebij moet aangestipt worden dat er geen verzuilde cultuur bestaat (er is geen katolieke of socialistische cultuur, er is geen arbeiders- of middenstandskultuur). En wanneer er nu toch aparte uitingen noodzakelijk blijken is het de bedoeling van het cultureel centrum niet van die uit te schakelen maar wel van die op te nemen in het éne cultureel centrum.

- Een tweede pool wijst op gemeenschappelijke actie. Zoals hoger reeds onderstreept, moet de werking van het cultureel centrum gans de gemeenschap bereiken. Daarvoor moeten alle groepen samenwerken. De tijd van elkaar bestrijden is echter voorgoed voorbij. Daartegen stelt de pluralistische maatschappij de opvattingen van iedereen te eerbiedigen. Deze houding kan dus op een praktische wijze aan de werkelijkheid getoetst worden in het kader van het cultureel centrum.

- Een derde pool is de kulturele democratie. De toestanden waren vroeger zo dat de financiële mogelijkheden in feite de kulturele belangstelling bepaalden. De bestaande sociale stratifikaties werden teruggevonden in de feitelijke kulturele gebouwen. Op die vormen kon moeilijk aan een gemeenschapsaktie gedacht worden. De demokratizing heeft hier echter verandering in gebracht.

De verwezenlijkingen van de kultuur zijn een verworvenheid van gans de gemeenschap. Het kultureel centrum kan hier een rol spelen om deze laatste bewering in de realiteit om te zetten.

- Een vierde pool ligt op het vlak van de creativiteit. Hoger werd reeds onderstreept dat de kultuur vooral aktiviteit en creativiteit betekent. De akkommodatie van het kultureel centrum moet dan hierop afgestemd zijn.

3) Het kultureel centrum betekent ook planning.

Niet alle gemeenten kunnen direkt over een kultureel centrum beschikken.

(Er zullen daartoe trouwens geen subsidies genoeg zijn). Ook niet overal ontbreekt de infrastructuur. Daarom moet vastgesteld worden waar er kulturele centra moeten komen. Deze planning moet op het hoogste overheidsvlak gebeuren.

Er moeten eerst verschillende niveaus bepaald worden. Wat een stad van 60.000 inwoners heeft moet een stad van 15.000 niet hebben en omgekeerd.

Een 3-voudige indeling is na te streven :

- het regionaal kultureel centrum dat vooral in funktie zal staan voor de streek
- het stedelijk kultureel centrum wiens invloed zich zal beperken tot de

stad.

- Het gemeentelijk kultureel centrum of dorps- of wijkcentrum dat vooral afgestemd is op de behoefte van de kleinste wooneenheid.

Hierbij moet echter vermeld worden dat deze indeling zeer soepel moet gebruikt worden. Omdat de kulturele situatie van stad tot stad verschilt zullen ook de kulturele behoeften anders zijn. Het heeft dan ook geen zin een strakke omschrijving te geven van de akkommodatie der kulturele centra per niveau. Wel kunnen enkele kleinere elementen gestandaardiseerd worden. Bijvoorbeeld zouden alle scènes van de stedelijke kulturele centra ongeveer dezelfde afmetingen kunnen hebben. Dit zou gemakkelijk zijn voor de dekors van professionele of semi-professionele gezelschappen. Hetzelfde geldt voor tentoonstellings-elementen enz.

Het kultureel centrum is dus geen schouwburg, het is geen feestzaal, het is geen volkshogeschool, geen vrijetijdscentrum, geen sociaal centrum.

Het bezit echter al die elementen samen in een complex.

Bij het kultureel centrum ligt de nadruk dus op het woord centrum, het moet de gelegenheid scheppen tot meervoudig gebruik. Het plan moet technisch opgevat zijn dat de interpenetratie zo groot mogelijk is.

C. ENKELE TECHNISCHE GEGEVENS I.V.M. HET KULTUREEL CENTRUM.

Bij de technische uitrusting van het kultureel centrum moeten 3 volgende punten nader besproken worden :

1. de ruimtelijke indeling
2. de akkommodatie
3. de inplanting

1. De ruimtelijke indeling.

Het kultureel centrum moet zoals hoger beschreven de mogelijkheden scheppen voor alle uitingen van kultuur. Er moeten dus veel lokalen met ver-

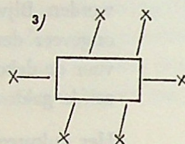
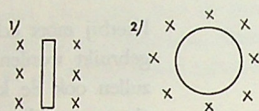
schillende bestemmingen naast elkaar in één complex ondergebracht worden. De vraag is nu : hoe moet dit gebeuren ?

Technisch gezien zijn er 3 oplossingen :

- gangstelsel : alle ruimten geven uit op een gang

- een atriumstelsel : alle ruimten geven uit op een atrium (open plaats of groen)

- systeem met centrale zaal : de polyvalente zaal heeft contact met alle andere ruimten.

Deze drie systemen bieden allemaal voor- en nadelen.

Het is onmogelijk één van de drie voorop te stellen ; de oplossing zal afhangen van lokale omstandigheden.

Om het toch enigszins schematisch voor te stellen, moet de indeling voor een groot cultureel centrum toch rekening houden met 2 zwaartepunten : de hall met drukke verbinding naar bibliotheek, via tentoonstellingsruimte naar het tweede zwaartepunt : de foyer met verbinding tot grote zaal, vergaderruimte enz.

In feite is de ruimtelijke indeling geen technisch probleem. Het voornaamste punt waarop de architect zal moeten letten is niet zozeer hoe de ruimten verdeeld worden dan wel de manier waarop de drempelvrees kan overwonnen worden. Geheel het plan moet zo opgevat worden dat de toekomstige bezoekers zich gedwongen voelen van de ene ruimte naar de andere door te gaan (cfr de opvatting van de cirkulatie in een grootwarenhuis.)

Bij de ruimtelijke indeling moet nog op volgende punten gelet worden :

- Het gebouw moet zo uitgewerkt worden dat in de toekomst gemakkelijk kan bijgebouwd worden (de culturele behoeften in 1970 zullen ongetwijfeld afzonderlijke vraagstukken stellen).
- Ook in het gebouw zelf moeten gemakkelijk veranderingen mogelijk zijn. De ruimte die nu het meest succes zal hebben, moet binnen 5 jaar misschien een andere bestemming krijgen.

- De indeling van het gebouw moet zo georganiseerd zijn dat de activiteiten (die op hetzelfde moment doorgaan) elkaar niet storen (er zijn rustige lokalen nodig).

- Er zijn activiteiten die moeilijk kunnen werken met kunstlicht (ateliers).

- De verdeling per verdieping is erg belangrijk. Zelfs het aanbrengen van grote liften lost dit probleem niet helemaal op.

- De nadruk mag niet teveel liggen op de grote uitvoeringszaal ten nadele van kleinere ruimten. De activiteiten die in beide gevallen doorgaan zijn cultureel evenwaardig.

- Het doorlopen van de ene ruimte naar de andere moet speciaal bestudeerd worden.

- Het allerbelangrijkste is dat het cultureel centrum zo uitnodigend opgevat is dat de toevallige voorbijganger uit nieuwsgierigheid eens binnenwipt.

2. De akkommodatie

Het cultureel centrum als zijnde het polyvalent gebouw dat moet beschikken over ruimten voor alle uitingen van de cultuur zal natuurlijk een ingewikkeld voorkomen hebben. Hieronder beschrijven we de akkommodatie die kan voorkomen in een cultureel centrum. Dit betekent niet dat ieder cultureel centrum over al die opgenoemde lokalen moet beschikken. Het zijn maar mogelijkheden die aangeduid worden. Het uiteindelijke plan zal verschillen van stad tot stad, rekening houdend met de plaatselijke culturele behoeften.

a. De hall

Het belang hiervan kan niet genoeg onderstreept worden, vermits die hall niet alleen dient als ingang, maar ook nog andere functies moet vervullen. Het is de plaats die dient voor de publiciteit en alle informatie over de culturele manifestaties die in het cultureel centrum doorgaan.

De hall kan ook gebruikt worden voor kleine tentoonstellingen of dient als

beginpunt van een grotere tentoonstelling. Tenslotte is de hall ook de wachtplaats, dit wil zeggen de plaats waar mensen elkaar ontmoeten voor bepaalde activiteiten beginnen, de plaats waar het publiek versast wordt naar andere activiteiten. Daar het hier is dat de nieuwe bezoeker voor het eerste maal contact neemt met het kultureel centrum, is het zeer belangrijk dat de architect er speciaal oplet dat de hall konfortabel, gezellig en uitnodigend is. Ook de direkte ingang moet zo opgevat zijn dat de drempelvrees van vele bezoekers wordt overwonnen (in alle geval geen trappen, denken we maar aan ouderen en gehandikapt).

b. *de tentoonstellingsruimte*

Het belang van deze ruimte verschilt met de grootte van het kultureel centrum. Er moet opgemerkt worden dat een waardige tentoonstelling moet opgesteld staan in een plaats daartoe speciaal bestemd.

Alleen in kleinere kulturele centra zal een tentoonstelling kunnen plaats grijpen in een hall of een foyer of een polyvalente zaal. Immers een waardige tentoonstellingszaal moet over 100 m schimaire beschikken.

Van belang is hier de technische uitrusting, ze moet zo opgevat worden dat er niet veel veranderingen nodig zijn voor verschillende tentoonstellingen (bewegbare wanden, schijnwerpers, enz.) De verlichting moet speciaal bestudeerd worden. Het is ook een ruimte die zeer gemakkelijk moet bereikt worden (gelijkvloers en liefst met glazen wanden, zodat de voorbijgangers zien dat er binnen iets gebeurt.)

c. *De bibliotheek.*

De bibliotheek is de akkommodatie waar het meest belang moet aan gehecht worden. Er mag vooropgesteld worden dat er geen kultureel centrum (hoe klein ook) mag opgevat worden zonder dat er een bibliotheek voorzien is. De reden hiervoor is duidelijk (lektuur is de meest verspreide vorm van kultuur, alle takken van de kultuur hebben behoefte aan dokumentatie, het is een aktieve deelname aan de kultuur, enz...)

Wanneer in 1966 aan een bibliotheek gedacht wordt, moet het beeld van de traditionele bibliotheek (amper een klaslokaal groot) totaal verdwijnen. Daarnaast komt de nieuwe bibliotheek met diskoteek, met jeugdbibliotheek, met leeshoeken, met naslagwerken enz. Een nieuwe bibliotheek, die niet meer geënd is met enkele tientallen vierkante meter, maar die met opslagplaatsen inbegrepen in de meeste gevallen de 1000 vierkante meter zal benaderen en zelfs overschrijden.

Iedere bibliotheek zal vierdelig zijn : een openkaststelsel en een gesloten kaststelsel voor volwassenen, een adolescenten-afdeling en een jeugdafdeling.

Het is wel aan te raden een duidelijke scheiding te maken tussen de jeugd- en de volwassen afdeling. Voor de jeugdbibliotheek is er toch speciaal personeel vereist. Iedere afdeling zal beschikken over naslagwerken. Hierbij passen dan de leeshoeken of zithoeken, waar rustig kan gelezen worden. Voor een grotere bibliotheek moeten kleinere lokalen ter beschikking staan van de lezers die gedurende lange tijd gebruik maken van bepaalde dokumentatie. Een leeszaal is hier ook een oplossing. Maar de nadruk mag niet teveel daarop vallen omdat het toch de bedoeling is zoveel mogelijk boeken mee naar huis te nemen.

In de bibliotheek dient de diskoteek opgenomen te worden. In feite vraagt dit niet een grote oppervlakte : een 40-50 m² zijn meer dan voldoende. Als het mogelijk is kan hier een klein lokaal bijhoren voor muziekbeluistering in ideale omstandigheden. Het kan ook dienen voor muziekbespreking. Uit de diskoteek kan eventueel ook muziek uitgezonden worden voor de inkomsthall, de foyer en andere plaatsen waar een muzikale background vereist wordt.

De bruikbaarheid van de bibliotheek moet niet alleen zeer gemakkelijk zijn, voor de mensen die van buiten komen, maar ook voor hen die in andere ruimten van het kultureel centrum verblijven. De bibliotheek dient dus gelokaliseerd te zijn op het gelijkvloers het gedeelte dat gesloten is voor het publiek - de depots - kunnen in een kelder verdieping ondergebracht worden.

d. *De uitwoeringszaal.*

Vroeger bestonden vele kulturele centra alleen uit een schouwburgzaal. Deze

is wel belangrijk (vooral in grote centra), maar ze mag niet beschouwd worden als zijnde het meest centrale punt voor het complex. Een grote uitvoeringszaal is maar vereist indien na afwegen van het doelmatig gebruik van de verschillende andere akkommodaties blijkt dat deze werkelijk beantwoordt aan een behoefte.

De beste vorm voor een zaal, is die welke het vierkant benadert. In alle geval mag de meest verwijderde plaats niet meer dan 20 meter van de scène gelegen zijn. Ook alle onderscheid tussen de categorieën van het publiek moet zoveel mogelijk verwijderd worden (dus geen zaal met 3 balkons hoe hoger hoe slechter). In veel nieuwe uitvoeringszalen (maar dan alleen in grote) is er een aparte plaats voor telaarcomers. De akoestiek is natuurlijk allerbelangrijkst.

In een uitvoeringszaal hoort ook een scène. Deze mag niet verwaarloosd worden (zoals het vroeger dikwijls gebeurde). Ze moet een oppervlakte tellen die het derde van de zaal benadert (de uitwijkingsmogelijkheden, ruimte achter de scène enz ...). In kleine kulturele centra kan deze gebruikt worden voor andere activiteiten, maar dan op voorwaarde dat ze op eenzelfde niveau ligt als de andere akkommodatie errond (scène + nevenruimten lopen dus door). Bij of onder de scène behoren nog loges voor artisten, kleedkamers, magazijn voor kostuums, plaatsen voor dekors enz. De scène moet zo in het geheel passen dat de dekors gemakkelijk kunnen binnen en buiten gebracht worden.

e. De Foyer.

Bij de uitvoeringszaal past een foyer die echter niet alleen bestemd is voor het publiek dat een verfrissing wenst gedurende de pauze. Als de foyer tamelijk groot is, bijvoorbeeld het verlengde van de hall, kan ze ook voor andere doeleinden gebruikt worden (feesten, recepties, kleine tentoonstellingen, enz.) Ook kan de foyer een zeker clubleven toelaten.

f. De vergaderruimte.

Het aantal vergaderzalen bepalen is onmogelijk, maar er moet wel onderstreept worden dat de vergaderruimte gemakkelijk groter of kleiner moet

gemaakt worden. Een groter lokaal moet door schuifwanden gemakkelijk kleiner kunnen gemaakt worden, volgens de behoeften van het ogenblik. Het welslagen van een vergadering of discussieavond kan, immers grotendeels afhangen van de sfeer waarin gewerkt wordt. Hetzelfde geldt voor de inrichting van de ruimten zelf. Volgens de noodwendigheid van het ogenblik moet een lokaal in een paar minuten kunnen omgeschakeld worden in een leslokaal, in een lokaal voor groepsgebesprek, in een lokaal geschikt voor projectie van dia's, in een studielokaal enz. Ook de technische apparatuur (projectietoestellen, bandopnemers, radio, TV, enz.) moet in de lokalen aanwezig zijn.

g. Ateliers voor vrijetijdsbesteding.

Deze ateliers (schilderen, skulptuur, tekenen, foto, radio- en technieklokalen) mogen niet ergens in een verloren ruimte ondergebracht worden. Integendeel, gezien het actief en creatief karakter van deze activiteiten verdienen ze een waardevolle plaats in het kultureel centrum. Het zijn misschien de lokalen die in de toekomst het meest zullen gebruikt worden (gezien de aksentverschuiving van passieve naar actieve kultureelbeleving.) Zo is het te begrijpen dat er moet mogelijkheid moet voorzien worden om deze lokalen in de toekomst uit te breiden. Deze kunnen in kelder verdieping ondergebracht worden. Verder moet gelet worden op verlichting, waterafvoer, aantal kasten, plaats voor materialen en gereedschappen, enz.

h. Lokalen voor de jeugd.

In het kultureel centrum kan ruimte voorzien zijn voor jeugdclubs, jeugd-ateliers, speelplaatsen en zalen voor binnensport. Dit moet niet gezien worden als zijnde in strijd met jeugdverenigingen en jeugdtehuizen. Integendeel het kultureel centrum (als overheidsgebouw) stelt deze lokalen ter beschikking aan diegenen die ze met eigen kracht moeilijk kunnen oprichten. Op deze manier is het kultureel centrum de instelling die diensten verleent aan derden.

Op dezelfde manier kan het kultureel centrum beschikken over een sport-complex. Hoe meer kombinaties hoe beter voor de kulturele werking. Im-

mers een groot deel van het nieuwe publiek zal maar naar kulturele activiteiten gebracht worden via andere activiteiten (jeugd, sport, enz...)

i. *Parking*

Een kultureel centrum zonder parking in de onmiddellijke omgeving kan onmogelijk succes hebben. De grootte moet op meer dan 20 m² per wagen gerekend worden. Rekening houdend met het feit dat als norm wordt aangenomen dat er per 5 bezoekers 1 wagen is, kan nagegaan worden hoeveel personen er op top-avonden in het kultureel centrum aanwezig kunnen zijn (dit zijn alle activiteiten die op één en dezelfde avond kunnen doorgaan).

In de toekomst zal het aantal wagens nog stijgen, vandaar dat er ruimte moet voorzien zijn op het vergroten van parkings. Daarom is het aangewezen dat een parking in een groene zone wordt uitgebouwd zodat uitbreiding mogelijk is.

3. *De inplanting*

Hier worden veelal 2 tegenstrijdige stellingen verdedigd.

Een eerste stelling luidt dat het kultureel centrum in het centrum van de gemeente moet gelokaliseerd zijn (bereikbaarheid). Daartegen beweren andere urbanisten dat de kulturele infrastructuur moet gepland worden buiten het centrum, in een groenzone. Deze tegenstelling kan wel overbrugd worden wanneer gelet wordt op de bepaling van het kultureel centrum. Het moet namelijk het ontmoetingscentrum zijn van een bepaalde gemeenschap. De beste plaats voor het kultureel centrum zal dus die zijn die het gemakkelijkst het meest mensen uit die gemeenschap bereikt. En dit zal afhangen van de grootte van die gemeenschap.

- Voor grote steden met agglomeratie (type Antwerpen - Gent) mag het kultureel centrum niet in de city gepland worden.

Hier is het veel beter initiatieven uit te werken buiten de agglomeratie zelf. Op die manier is het nog mogelijk aan gemeenschapsvorming te doen.

Ook kunnen hier nog mensen bereikt worden die toch niet naar de city zullen gaan voor grote kulturele manifestaties.

- In middelgrote steden (\pm 50.000 inwoners) mag het kultureel centrum gelokaliseerd zijn aan de periferie van de stad (dus tussen het oude stads-gedeelte en de nieuwe stadswijken - suburbs). Een voorwaarde is echter dat het uit die twee hoger vernoemde stadsdelen gemakkelijk te bereiken is.
- In kleinere steden (\pm 20.000) heeft het kultureel centrum meest kans op en succes als het aansluit bij het administratief en kommerciëel centrum van de stad.
- Voor de kleinere kulturele centra (dorpshuizen) is het normaal dat een zeer centrale plaats moet uitgekozen worden.

Bij de keuze van de lokalizatie van het kultureel centrum staan de gemeenten dus voor een zeer zware opdracht. Het zijn de gemeenten die moeten zorgen dat de inplanting zodanig is, dat alle mogelijke drempelvrees overwonnen wordt. Zij moeten zien dat hun kultureel centrum niet als een prestigegebouw opgevat wordt, maar dat het beantwoordt aan de lokale behoeften. Zij moeten zorgen dat het gebouw een tijdseigen karakter heeft. Hier mag wel speciaal onderstreept worden dat de keuze van de architect moet steunen op objektieve criteria (bv. door een wedstrijd). Het moeten esthetisch verantwoorde gebouwen zijn. Het is niet zo dat alle overheidsgebouwen gelijkgesteld moeten worden met kolossale, wansmakelijke gebouwen. Misschien werd zoets in het verleden nog aanvaard, denken we maar aan vele «prachtige» gemeentehuizen, justitiepaleizen en stations. De centrale overheid kan ook op dit vlak meewerken daar ze een veto kan stellen tegen projekten die met de moderne opvattingen van estetik niet samengaan.

D. HET BEHEER EN FINANCIERING VAN EEN KULTUREEL CENTRUM.

1. *Het beheer.*

Het kultureel centrum moet de ontmoeting tussen alle leden van een bepaalde gemeenschap mogelijk maken. Het is dus normaal dat ook het beheer

van het gebouw zo zal moeten opgevat zijn dat de plaatselijke bevolking op de een of andere manier betrokken wordt in het bestuur van het cultureel centrum. De leden van die gemeenschap moeten individueel en gegroepeerd (via het verenigingsleven) de mogelijkheid hebben hun wensen i.v.m. de planning of de activiteiten naar voren te brengen.

Aan het hoofd van een cultureel centrum zal een directeur moeten staan wiens taak het zal zijn op te treden als organisator, animator en program-mator. Vooral in deze laatste taak zal de directeur moeten rekening hou-den met de activiteiten van de plaatselijke verenigingen. Deze persoon zal natuurlijk een full-time job hebben. Naargelang de grootte van het kul-tureel centrum zal deze directeur bijgestaan zijn door full-time of neven-ambtelijke helpers.

De directeur zal verantwoordelijk moeten zijn tegenover de centrale over-heid, de stadsoverheid, en de gemeenschap zelf. Vandaar dat kan gewerkt worden met een soort kultuurraad (als beheerraad). In deze laatste moeten de verenigingen representatief vertegenwoordigd zijn.

Deze kultuurraad wordt liefst opgericht vooraleer het cultureel centrum ge-bouwd wordt. Deze personen kunnen dan hun wensen i.v.m. het nieuwe gebouw naar voren brengen bij de initiatiefnemers (overheid, architect enz.). Het voorgaand sociologisch onderzoek (waarover verder meer) zal met de indikaties van deze personen in alle geval moeten rekennig houden. De da-gelijkse leiding moet beperkt gehouden worden voor de soepelheid waar-mee bepaalde beslissingen moeten genomen worden.

Om de mensen meer vertrouwd te maken met het cultureel centrum kan misschien met leden gewerkt worden. Deze personen kunnen, mits betalen van bepaalde bijdragen, genieten van allerlei voordelen (gratis toegang tot bepaalde activiteiten, maandelijks mededelingsblad enz.) Ook deze personen moeten op de een of andere manier vertegenwoordigd zijn in de raad om tegenover de dagelijkse leiding kritiek te kunnen uitoefenen.

2. De financiering.

Het cultureel centrum moet voor iedereen open staan, dus moet ook ieder-een verantwoordelijk zijn voor de goede gang van zaken. In de eerste plaats zal de centrale overheid er moeten voor instaan dat er

mogelijkheid bestaat om culturele centra te bouwen. Voor het ogenblik wordt er van staatswege 60 % subsidie gegeven voor dergelijke gebouwen.

Het is echter de taak van de overheid te zorgen dat deze toekenning van deze subsidies op zulkdanige wijze gebeurt dat er over gans het land een evenwichtig net van culturele centra wordt gepland.

Deze 60 % volstaan echter niet. Zelfs indien de provincie nog 10 % bijlegt, zal het voor vele gemeenten nog onmogelijk zijn deze zware financiële lasten te dragen. Het mogen immers geen minderwaardige gebouwen worden want de moderne mens, die op alle niveaus comfort en luxe wenst, zal ook op cultureel gebied niet tevreden zijn met minderwaardigheid.

Een cultureel centrum zal nooit rendabel zijn in economische zin, wat niet wil zeggen dat het niet rendabel zal zijn van sociaal standpunt gezien. Er zullen dus jaarlijks aanzienlijke sommen moeten voorzien worden, om de exploitatiekosten te dekken. Welke macht zal hiervoor moeten aangespro-ken worden ? Vermits het cultureel centrum voor gans de gemeenschap is, zal die gemeenschap ervoor verantwoordelijk zijn. De leiding zal er moe-ten op letten, de zaak zo rendabel mogelijk te maken (kultuurmanifesta-ties mogen ook niet gratis toegankelijk zijn, omdat dit voor velen gelijkge-steld wordt als iets minderwaardigs). De centrale overheid kan hier bij-springen door de wedden van de kultuurfunctionarissen te betalen.

Een culturele democratie aanvaardt deze tussenkomst zoals iedereen het aanvaardt dat de leerkrachten uit het onderwijs door de staat betaald worden. Maar dit zal nog niet volstaan. Een subsidiëring van activiteiten zal nodig blijken. Deze subsidie mag echter maar gegeven worden als er bewezen wordt dat het cultureel centrum volledig aan zijn doelstellingen beantwoordt.

De vraag kan hier ook worden gesteld of het niet noodzakelijk zal zijn dat interkommunaal gewerkt wordt. De invloedssfeer van de meeste te ont-werpen culturele centra zal niet beperkt blijven tot de gemeentelijke gren-zen van de stad, waar het gebouwd wordt. Integendeel de uitstraling zal in meeste gevallen vele gemeenten omvatten waar geen cultureel centrum is en waar het soms ook niet verantwoord zal zijn er een te bouwen. Het zou dus niet meer dan normaal zijn dat ook die gemeenten financieel tussen-komen, in het deficit van het naburig culturele centrum. In feite ligt de kern van de zaak hier veel dieper.

Waarom kunnen de gemeenten niet verplicht worden per inwoner een be-drag uit te geven voor culturele activiteiten ? Dit gebeurt nu toch reeds voor wat betreft het bibliotheekwezen (en dit is nu 1,5 fr per inwoner). Maar

dit mag echter geen symbolisch bedrag zijn : kultuur wordt niet meer ge-
diend met aalmoezen. Ook zal moeten gelet worden op de feitelijke beste-
ding van die sommen bestemd voor kulturele zaken, zodat ze niet voor
andere doeleinden gebruikt kunnen worden.

E. MODELLEN VAN KULTURELE CENTRA

1. Vermits het kultureel centrum het ontmoetingscentrum is van een bepaal-
de gemeenschap, moet het afgestemd zijn op de kulturele behoeften van
die gemeenschap. Het is dus niet mogelijk algemeen geldende normen voor-
op te stellen voor bepaalde niveaus. Het is niet zo dat een gemeente met x
aantal inwoners een uitvoeringszaal moet hebben van y aantal zitplaatsen
en dat een gemeente met X x 2 inwoners een zaal moet hebben met Y x 2
plaatsen. Hoe zijn nu die plaatselijke behoeften op te sporen ? Dit kan al-
leen gebeuren door een wetenschappelijk verantwoord onderzoek.

In Frankrijk en Nederland is dat onderzoek een voorwaarde die moet ver-
vuld zijn zonder dewelke het onmogelijk is subsidies te trekken voor de
bouw van een kultureel centrum.

Wat is de bedoeling van dit onderzoek ?

Dit onderzoek moet toelaten de akkommodatie aan te geven die moet on-
dergebracht worden in het kultureel centrum. Het moet dus de basiselemen-
ten naar voren brengen, vooraleer de architect aan een schets zal kunnen
beginnen.

- *De Methode van het onderzoek.*

Het moet een schets geven van de kulturele situatie en het moet een prognose
in het vooruitzicht stellen. Dit kan gebeuren door een onderzoek naar alle
kulturele manifestaties, bij alle kulturele verenigingen, door diepte-inter-
views bij bevoorrechte getuigen, door een steekproef naar de wensen op
Kultureel gebied, door een studie over de evolutie die de stad zal doormaken
enz. Hier dient wel onderstreept te worden dat de onderzoeker nooit het

kontakt met de bevolking mag verliezen. Het volk moet weten wat er ge-
beurt.

- De waarde van het onderzoek.

Dit onderzoek zal niet toelaten konkrete normen voorop te stellen, maar het
zal toch waardevolle aanwijzingen verstrekken i.v.m. de grootte van be-
paalde ruimten, het gebruik van bepaalde lokalen enz. De tegenwoordige
behoefden, die zullen naar voren komen uit onderzoek, zullen dan moeten
geprojekteerd worden op de toekomst. Het kultureel centrum zal immers
20 jaar later ook nog funktioneel moeten zijn.

Uitgaande van bepaalde tendenzen zullen dus bepaalde opties moeten geno-
men worden voor de toekomst.

2. Enkele richtlijnen bij de bouw van kulturele centra.

Hoe klein of hoe groot het kultureel centrum is, steeds moet als eerste prin-
cipie gesteld worden dat de bevolking er achter staat. Dit kan maar gebeuren
als reeds voor het gebouw er staat, de bevolking «weet» wat de overheid
van plan is. Dit kan gebeuren door kultureel zelfonderzoek, door gespreks-
avonden, door tentoonstelling van plannen en maquettes, door medewer-
king van de lokale pers enz.

- In gemeenten waar er geen kultureel leven is, kan het best vertrokken
worden met een kultureel centrum dat opgevat is als vrijetijdscentrum. Door
de nadruk te leggen op de opvoedende vrijetijd en actieve creativiteit kan
begonnen worden met de jongeren. Zo kan een publiek gevormd worden dat
positief staat tegenover kultuur.

- Het kultureel centrum mag niet overdoen wat andere reeds als opzet
hebben. Het gebouw en de doelstellingen die nagestreefd worden zijn an-
ders dan die van parochiecentra, Horecazalen, cinema's, zalen van politieke
of sociale groepen, enz.

- Het kultureel centrum kan gezien de zware uitgaven, deelsgewijze ge-
bouwd worden. Er moet dan echter wel op gelet worden dat elke akkom-
modatie zijn plaats zal krijgen, en welke het eerst moet komen.

- Geprefabriceerde kulturele centra bieden slechts weinig voordelen. Deze

manier van bouwen brengt slechts voordelen mee als ze in grote getale kunnen geleverd worden. En vermits ieder cultureel centrum zal verschillen van gemeente tot gemeente (afgestemd op de behoefte van een welbepaalde gemeenschap), kunnen ze dus moeilijk massaal geproduceerd worden.

- De kleinste wooneenheid die over een cultureel centrum moet kunnen beschikken is de gemeente of groep kleine gemeenten, mits een rayonbevolking van 3.000 inwoners.

In gemeenten die kleiner zijn moet geen speciale voorziening getroffen worden op het vlak van de kulturele infrastructuur. Wel moet er ook in die gemeenten akkommodatie aanwezig zijn voor bepaalde kulturele activiteiten (bibliotheek, kleine zaal, vergaderzalen ...) Deze akkommodatie die natuurlijk moet openstaan voor iedereen kan opgenomen worden in een groter geheel.

Dit kan zijn het gemeentehuis, een jeugdcomplex, een school enz.

- Voor een gemeente met een inwonersaantal van drie tot tienduizend moet er een cultureel centrum komen waar de nadruk valt op de bibliotheek. Deze bibliotheek moet hier echter over voldoende nevenruimten beschikken om het cultureel leven van de gemeente op te vangen.

- Gemeenten met meer dan 10.000 inwoners moeten over een volwaardige cultureel centrum beschikken. De grootte van dit centrum moet beantwoorden aan de lokale behoeften. In alle geval moet er hier akkommodatie zijn die kulturele prestaties op hoog niveau toelaten (kamermuziek, kamertoneel, tentoonstelling, boekenvoorziening op hoog vlak, enz...)

II. NAAR EEN PLANNING VAN DE KULTURELE CENTRA.

INLEIDING.

Enkele jaren geleden werd in de economische politiek een nieuw woord geboren dat overal als slogan werd gebruikt : industriepark in het kader van regionale ontwikkeling.

Door gronden - op voordelige voorwaarden - ter beschikking te stellen dachten vele gemeenten de industrie naar zich te trekken. Deze politiek werd van overheidswege gestimuleerd met het gevolg dat er overal industrieterreinen werden opgericht. Nu kon het moeilijk zijn dat alle gemeenten zouden genieten van nieuwe industrie die er zich zou vestigen. Wat was het gevolg : verkeerd geïnvesteerd kapitaal. Dit bracht ook mee dat er bij de bevolking een grote ontgoocheling heerste. Een onvoldoende voorlichting over de mogelijkheden van de nieuwe industrie in al die gemeentelijke industrieterreinen had bij de grote massa verkeerde ideeën doen ontstaan. Wat er hier ontbrak was planning. Wat gebeurd is op economisch vlak mag nu ook niet gebeuren op socio-kultureel vlak met de oprichting van kulturele centra.

A. DE NOODZAKELIJKHEID VAN PLANNING.

Sedert het Koninklijk Besluit van 13 mei '65 is het mogelijk dat de gemeenten 60 % subsidie krijgen voor de bouw van kulturele centra. Het gevolg is dat er tientallen gemeenten een ontwerp hebben voorgesteld om van die subsidie te kunnen genieten. Deze ontwerpen beantwoorden meestal niet aan de doelstellingen van de «filozofie» die achter het begrip cultureel centrum staat.

Het was dus nodig dat de overheid ingreep om er op te letten welke plannen een gunstig advies zouden kunnen krijgen. Hoger werd onderstreept dat iedere gemeente boven de 10.000 inwoners (een betrekkelijk groot) kul-

tureel centrum zou moeten hebben. Deze noodzakelijke infrastructuur kan echter niet gebouwd worden in de eerste jaren. Daarom moet er een planning opgesteld worden die moet aanduiden in welke gemeenten de culturele behoeften een nieuwe accommodatie opeisen.

Het opstellen van een plan waar gedurende de eerstvolgende jaren culturele centra moeten gebouwd worden zal moeten rekening houden met volgende punten :

- De subsidies voor de bouw van culturele centra zijn voor het ogenblik betrekkelijk gering. Dus zullen grootse plannen (prestige gebouwen) zoveel mogelijk moeten geweerd worden. Door de plannen minder groots op te vatten mag echter aan het functionele van de te onderwerpen gebouwen niet geraakt worden.

- Er zal moeten rekening gehouden worden met de bestaande infrastructuur. Er zijn gemeenten die over gebouwen beschikken die nog goed zijn om aan cultuur te doen. Kleine veranderingen aan de accommodatie van deze gebouwen kan soms sociaal veel rendabeler zijn dan een nieuw cultureel centrum op te richten.

- Het cultureel leven verschilt van gemeente tot gemeente. Er zijn gemeenten die veel culturele manifestaties hebben, waar er veel culturele verenigingen zijn die goed werken en er zijn anderen waar er niets gebeurt. Tegenover deze situatie kunnen twee houdingen gesteld worden : moeten er culturele centra komen daar waar alles goed gaat of moeten er komen daar waar er niets gebeurt.

In het laatste geval zou het cultureel centrum als een eerste stimulans kunnen dienen voor een te verwachten opbloei van het culturele leven.

- Er zijn gemeenten die niet erg positief staan tegenover de bouw van een cultureel centrum. Ook hier kan het nodig zijn dat de centrale overheid het belang van een cultureel centrum onderstreept bij de plaatselijke overheid.

- De planning van de eerste jaren zal moeten inhouden dat er interkommunaal gewerkt wordt. Alhoewel het noodzakelijk is dat iedere gemeenschap vanaf een 3.000 inwoners één of andere vorm van ontmoetingscentrum nodig heeft, lijkt het toch onmogelijk dat dit in de eerste vijf jaar bereikt wordt. Daarom zullen de eerste culturele centra zo moeten gepland worden dat de invloedssfeer ervan over de gemeentegrenzen heen verder doorloopt. Het is inderdaad niet verantwoord dat gemeenten, die vlak naast elkaar

gesitueerd zijn, allen over een groot cultureel centrum zouden beschikken. Een interkommunale samenwerking moet mogelijk zijn. Het moet een gebouw zijn van die twee gemeenten (het mag maar als een toeval beschouwd worden dat het juist op grondgebied van die andere gemeente gelokoliseerd is).

Een overkoepelende culturele raad (representatief voor alle betrokken gemeenten) is hier zeker een vereiste om succes te bereiken.

B. WAARDE VAN DE PLANNING VAN KULTURELE CENTRA.

Een net van culturele centra plannen betekent een decentralisatie van de cultuur. Tot voor enkele decennia waren alle cultuuruitingen op hoog niveau typisch grootstedse verschijnselen. Dit wil niet zeggen dat kleinere gemeenschappen niet aan cultuur deden maar meestal waren het meer uitingen van gezelligheid dan wel van cultuur. Het cultureel centrum zal nu op lokaal niveau mogelijkheden bieden voor topculturele manifestaties (al is het maar een goed uitgeruste bibliotheek).

Deze decentralisatie moet parallel gezien worden aan de economische decentralisatie. De laatste 50 jaar werd vastgesteld dat grote agrarische gebieden moesten prijs gegeven worden voor de industrie (bijvoorbeeld de Kempen).

Deze industriële ontwikkeling moet echter gevolgd worden door een verdere uitbouw van de culturele infrastructuur.

Vroeger bestond de moeilijkheid het kaderpersoneel van nieuwe onderneming, ver de steden ingeplant, ter plaatse te houden bij gebrek aan mogelijkheden op het gebied van ontspanning en cultuur. Het cultureel centrum kan hier een oplossing brengen. Doch niet alleen de kaders tellen : iedereen moet er zich thuisvoelen. Zo kan de regionale verspreiding van culturele centra nog een andere functie hebben namelijk de mogelijkheid schenken aan de plaatselijke bevolking zich aan te passen aan de nieuwe sfeer en mentaliteit van een industriële streek. Het platteland moet zich aanpassen aan dit nieuw klimaat. Welnu het cultureel centrum als een aktiemiddel voor gemeenschapsvorming kan hier zeker veel bereiken.

De ontsluiting van het platteland door een uitgebreid net van culturele centra kan maar succes hebben als er in die gebouwen topmanifestaties plaats-

grijpen. De overheid zal er moeten voor zorgen dat de activiteiten van Volksopleiding die nu over honderden gemeenten uitgespreid worden vooral geconcentreerd worden in die kulturele centra die decentralizerend werken. Wat moet nagestreefd worden is dat er een nieuw publiek gevormd wordt. En dit is niet te bereiken door toevallig een of andere activiteit in te richten nu eens in die gemeente dan weer in een andere gemeente. Ook voor het inrichten van activiteiten moet er aan planning gedacht worden die parallel moet lopen met die van de kulturele centra.

C. KONKRETE GEGEVENS IN VERBAND MET DE PLANNING

INLEIDING.

Hoger werd reeds geschreven dat alle gemeenschappen van meer dan 3.000 inwoners een kultureel centrum zouden moeten hebben. De akkommodatie zal daar gespreid liggen tussen de bibliotheek met polyvalente leeszaal tot een volledig complex met ruimten voor alle uitingen van de volkskultuur. Wat betekent dit dan voor Vlaanderen.

- een vijftal grote kulturele centra
- een honderdtwintig stedelijke centra (met verschillende niveaus naargelang de invloedssfeer)
- een tweehonderd tachtig kulturele centra voor kleinere gemeenschappen (3.000 - 8.000 inwoners).
- een top centrum voor de Nederlandse Kultuur in het Brusselsse.

Dit betekent natuurlijk een optimale planning. Rekening houdend met het feit dat bestaande infrastructuur *kan* en *moet* aangepast worden vraagt dit zeker een investering van 2,5 miljard fr. gespreid over tientallen jaren. Dit is een fantastisch cijfer dat onmogelijk kan bereikt worden daarom volgt hieronder een meer realistische visie met opgave van de meest dringende punten. Per provincie wordt aangegeven welke gemeenten er het meest in aanmerking komen om een kultureel centrum te hebben.

Op die wijze beschouwd zou de staat voor een miljard moeten investeren

in de kulturele centra (over 5 of 10 jaar). Volgens het Centrum voor Economische Studiën is dit een aanvaardbaar cijfer wil België op het niveau van Frankrijk en Nederland komen wat betreft de uitgaven voor kultuur. Per provincie wordt telkens een onderscheid gemaakt tussen hetgeen absoluut noodzakelijk is, vervolgens wat zeer nodig is en tenslotte wordt aangegeven welke initiatieven wenselijk op voorwaarde dat de vorige twee categorieën reeds vervuld zijn.

1. ANTWERPEN.

Bij de bespreking van de planning der kulturele centra in de Provincie Antwerpen moet op volgende punten gelet worden :

- De provincie wordt op kultureel gebied gedomineerd door één zeer grote stad. In deze stad bestaat er een kulturele infrastructuur (toneelakkommodatie, muzieksalen, musea, expositieruimte enz...) die wel voor veranderingen en verbeteringen vatbaar is (het uitvoeren van plannen voor een nieuw schouwburgcomplex in Antwerpen is meer dan vereist) maar die toch beantwoordt aan de kulturele behoeften van een grootstad. Op deze manier is het dan verantwoord het groot kultureel centrum niet in de grootstad te lokaliseren, maar wel op die plaats waar door grote bevolkingsconcentratie en door het volledig afwezig zijn van alle akkommodatie de behoeften van een nieuw complex groter zijn.

- Rond de stad Antwerpen liggen een ganse reeks grote gemeenten die zeker op kultureel gebied voor 90 % op Antwerpen afgestemd zijn. Dit wil nu niet zeggen dat een kultureel centrum in deze gemeenten niet gewenst is.

Wel zal moeten gelet worden op de aanvullende taak die deze kulturele centra zullen te vervullen hebben tegenover de grootstad.

- Bij de inplanting van kulturele centra zal prioriteit gegeven worden aan die initiatieven welke de mogelijkheid zullen bieden om het kultureel peil te verhogen, vooral in die streken waar er tot heden zeer weinig gebeurde.

a. Rekening houdend met hogervermelde opvatting moet er een absolute voorrang gegeven worden aan de kulturele centra van *Turnhout, Geel, Mol, Herentals, Schoten, Heist-op-den-Berg, Bornem en Hoogstraten.*

- De eerste 4 gemeenten zijn de grote centra uit de Kempen (\pm 400.000

inwoners). Deze streek wordt gekenmerkt door weinig kulturele activiteiten. Gezien de geringe afstand tussen de 4 kernen mag het niet de bedoeling zijn 4 volwaardige kulturele centra op te richten. Een zekere taakverdeling waar er telkens een bepaalde deelakkommodatie speciaal verzorgd wordt (zonder de andere mogelijkheden te verwaarlozen) moet hier een oplossing brengen. Een overeenkomst in die zin werd door de betrokken gemeenten aanvaard. Zo moet een groot kultureel centrum komen in Turnhout (berekend op de behoeften van een rayonbevolking van 120.000 inwoners) waar de nadruk zal liggen op de bibliotheek, archief volkskunde van de Kempen en op kongreswerk. Konkrete plannen worden voor het ogenblik uitgewerkt. Ook de drie andere kernen hebben plannen voor gespecialiseerde kulturele centra : In *Herentals* moet de nadruk vallen op toneelakkommodatie in *Geel* moet gezorgd worden voor mogelijkheden tot muziekuitvoeringen tenslotte moet *Mol* over een goede tentoonstellingsruimte kunnen beschikken.

- Het bestaande kultureel centrum van *Schoten* zou met een kleine investering tot een volwaardig complex kunnen uitgebouwd worden.

- Alhoewel de rayonbevolking van *Heist op den Berg* niet zo groot is (een kleine dertig duizend inwoners) zou een kultureel centrum van tweede niveau hier zeker een stimulans betekenen voor het kulturele leven.

- Hetzelfde kan gezegd worden voor *Bornem* vooral omdat dit gebied geïsoleerd ligt door de Schelde en door de autostrade Brussel-Antwerpen. De gemeente kent een zeer intens kultureel leven, daarenboven zou kunnen gebruik gemaakt worden van een leegstaande gemeentelijke school zodat de inrichtingskosten zouden kunnen beperkt worden.

- *Hoogstraten* moet voorgesteld worden voor de bouw van een klein kultureel centrum met bibliotheek en kleine uitvoeringszaal.

b. Zeer nodig zijn kulturele centra in *Lier, Kalmthout, Deurne, Berchem, Hemiksem, Antwerpen, Wijnegem en Kasterlee*.

- De stad *Lier* heeft een invloedssfeer van nagenoeg 100.000 inwoners. Er zijn veel kulturele manifestaties maar een gebouw, dat werkelijk hiervoor geschikt is ontbreekt. Op dit ogenblik zijn er plannen voor een nieuwe stadsbibliotheek die zeer goed gelokaliseerd is. Hierbij is er nog veel ruimte, welke in de toekomst moet bestemd worden als kultureel centrum.

- Voor de Antwerpse Kempen is *Kalmthout* zeer centraal gelegen. De vraag kan echter gesteld worden of het kultureel centrum in het centrum van de

gemeente moet gelokaliseerd zijn, dan wel moet aansluiten bij het reservaat (gehucht Heide).

- Hoger werd reeds vermeld dat de dichtbevolkte gemeenten in de Antwerpse agglomeratie in de toekomst over kleine kulturele centra zouden moeten beschikken. Gezien de afstanden hier klein zijn is een samenwerking, uitwisseling en gemeenschappelijke planning meer dan noodzakelijk. Men kan hier een interkommunale voorstellen.

Door gedeeltelijke standardisering en door gemeenschappelijke programma's ontstaan grote mogelijkheden voor het verspreiden van kleine manifestatie's (amateurstoneel, kamermuziek, vrijetijdstentoonstellingen enz...). Hiervoor komen in eerste fase in aanmerking : *Deurne* met een betere akkommodatie in «Arena» en een kleine schouwburg in de gemeentelijke school. Aansluitend bij het sportcentrum van *Berchem* zou een kultureel centrum moeten voorzien zijn. In *Hemiksem* zou de ombouwing en de verruiming van de muziekacademie een gelegenheid bieden om een klein kultureel centrum op te richten. Tenslotte in *Antwerpen* zelf moet de mogelijkheid onderzocht worden om bij de oprichting van bibliotheekfilialen de combinatie bibliotheek wijkkultureel centrum na te streven. Het filiaal op de Luchtbal kan hier als voorbeeld gesteld worden.

- In *Wijnegem* zijn er plannen om een intergemeentelijk kultureel centrum te bouwen in samenwerking met *Schilde, Oelegem, 's Gravenwezel en Wommelgem*. Het moet echter onderstreept dat deze plannen niet te groots mogen opgevat worden, gezien de nabijheid van Antwerpen.

- Tenslotte moet *Kasterlee* nog vermeld worden. De gemeente zou de plannen hebben om een kultureel onthaalcentrum te bouwen (te zien in de hogervermelde taakverdeling tussen Turnhout, Geel, Herentals en Mol). Hierbij werd dan gedacht aan ateliers voor kunstactiviteit, heemkunde en jeugdwerk. Het moet hier echter onderstreept worden dat het gevaar niet denkbeeldig is dat zulk kultureel centrum de lokale bevolking niet zal bereiken.

c. Kulturele centra zijn verder gewenst op voorwaarde dat eert de bovenvermelde initiatieven verwezenlijkt worden in *Mechelen, Boom, Willebroek Brasschaat, Wilrijk, Kapellen, Merksem en Borgerhout*.

- *Mechelen* beschikt reeds over een kultureel centrum. Op lange termijn moet hier echter een uitvoeringszaal aan toegevoegd worden.

- *Boom en Willebroek* zijn initiatieven die waarschijnlijk niet op korte termijn kunnen verwezenlijkt worden.

- *Brasschaat* zou over een cultureel centrum kunnen beschikken door het verbouwen van de oude «remise» bij het kasteel.
- *Wilrijk* : hier zou een cultureel centrum te lokaliseren zijn op het gemeenteplein.
- In *Merksem* zou het cultureel centrum kunnen aansluiten bij het sportcentrum gelokaliseerd in het centrum van de gemeente.
- In *Kapellen* kan de vernieuwing en de uitbreiding van de gemeentelijke feestzaal volstaan om over een klein cultureel centrum te beschikken.
- In *Borgerhout* zijn er 2 mogelijkheden om te komen tot een klein cultureel centrum, nl. de verbouwing van het kasteel van Boelare en de ombouwing van het huidige vrederecht.

2. BRABANT.

De culturele infrastructuur in de provincie Brabant moet als bijzonder zwak aangetekend worden. De grote oorzaak hiervan moet zeker wel gezocht worden in de grote culturele invloedssfeer van de stad Brussel. Aangetrokken door de vele culturele manifestaties in de hoofdstad is het niet overdreven te beweren dat de bevolking, buiten Brussel en enkele kleinere centra zoals Leuven en Tienen, eigenlijk in een cultureel vacuüm leeft. Een tweede moeilijkheid bestaat erin dat aan de grens buiten de provincie verschillende steden gelokaliseerd zijn die ook invloed hebben op cultureel gebied. Dit zijn Aalst, Mechelen en Sint-Truiden (de invloedssfeer van deze laatste stad zal nog groter worden door de oprichting van een cultureel centrum).

De planning in Brabant zal dus moeten de nadruk leggen op volgende 2 punten :

- een inplanting van culturele centra in de provincie die nieuwe sekundaire polen op cultureel gebied zullen doen ontstaan, zodat de bevolking niet voor alle grote culturele manifestaties op Brussel afgestemd blijft.
- een inplanting van kleine culturele centra (met nadruk op bibliotheek, kleinere accommodatie voor cultureel vormingswerk en tentoonstellingsruimte)

in de randgemeenten van de hoofdstad. Op deze wijze zou er op die plaatsen mogelijkheid bestaan tot zelfstandig cultureel leven.

a. Een absolute voorrang moet gegeven worden aan de culturele centra van *Brussel, Diest, Landen, Aarschot, Halle, Alsemberg, St. Genesius-Rode, Strombeek Bever en Lot.*

- *Brussel* : Verschillende projecten werden hier reeds voorgesteld. Dat er een groot cultureel centrum komt (voor gans Brabant, zelfs voor 't Vlaamse landsgedeelte) is meer dan nodig. Ook in de stad Brussel moet er van overheidswege een inspanning worden gedaan om een Nederlands cultureel centrum te bouwen. Door de grootte van deze twee projecten en ook door het feit dat het gebied Brussel niet opgenomen werd in de opdracht van de Studiegroep voor Kultuurbevordering, kan hier niet verder op ingegaan worden. Er moet echter onderstreept worden dat deze grote initiatieven moeten gebaseerd zijn op een onderzoek naar de behoeften die op het cultureel vlak gesitueerd zijn.

- *Diest* als kleine stad heeft echter een grote invloedssfeer (\pm 90.000 inwoners). Een cultureel centrum zou kunnen opgericht worden in het Oude Begijnhof. De lokalizatie hiervan zou bijzonder goed geschikt zijn voor cultureel werk. De gehele omgeving is reeds eigendom van de gemeente. De herinrichting moet gebeuren in samenwerking met de commissie voor monumenten en landschappen.

- *Landen* : Dit klein gewest dat pas onlangs werd overgeheveld naar de provincie Brabant zou een cultureel centrum, als stimulans voor het cultureel leven, best kunnen gebruiken. Daarom moet aan deze gemeente voorrang gegeven worden. Er is mogelijkheid om met kleine investeringen iets te bereiken, nl. het oud gemeentehuis, dat vrij goed geschikt zou zijn voor een cultureel centrum.

- *Aarschot* moet, als kern van het Hageland, zo vlug mogelijk over een culturele infrastructuur, die berekend is op een 100.000 inwoners, kunnen beschikken. Er zijn reeds enkele vage plannen, die echter zouden moeten bespoedigd worden.

- *Halle* : Als enig betrekkelijk groot centrum te zuiden van Brussel, moet deze stad zo vlug mogelijk over een cultureel centrum kunnen beschikken. Er is reeds een plan om een oud Jezuitenkollege te restaureren en het nadien als cultureel centrum te bestemmen. Er moet echter op gewezen worden dat de restauratie de ware bestemming (namelijk geschikt voor cultureel werk) niet uit het oog mag verliezen.

- Als kleine kulturele centra in Brabant zouden 3 initiatieven kunnen vooropgesteld worden. Een plan in *Alsemberg* waar de combinatie sport-kultuur zou nagestreefd worden. Het moet echter onderstreept worden dat hier een samenwerking met St. Genesius-Rode moet nagestreefd worden. Ook het initiatief van *Strombeek Bever* (geleidelijke bouw van kultureel centrum in het gemeentehuis) moet gesteund worden. *Lot* kan ook vooropgesteld worden: een klein kultureel centrum kan mogelijkheid bieden om het kultureel verenigingsleven lokaal te houden. Dergelijke kleine centra kunnen de stroming naar Brussel enigszins tegenhouden.

b. Zeer nodig in Brabant zijn nog: *Leuven, Asse en Haacht*.

- *Leuven* beschikt wel over een stadsschouwburg, maar dit volstaat niet voor de rol die deze stad in de toekomst te vervullen heeft. Er is een groot tekort aan ruimte voor kongreswerk (universiteitsstad).

Een groot kultureel centrum is hier meer dan een vereiste (er zijn verschillende vage plannen). De vraag stelt zich of het mogelijk is een kultureel centrum te bouwen dat terzelfdertijd dienstig is voor de stad als voor de kulturele activiteiten van de universiteit.

- *Asse*: Dit klein centrum ligt in een gebied waar er weinig infrastructuur te noteren valt. Voor het kultureel leven is de bevolking hiervan op Aalst en vooral op Brussel afgestemd. Een klein kultureel centrum met mogelijkheid voor kleine kameruitvoeringen moet hier als een eerste oplossing voorgesteld worden.

- *Haacht* als verzorgingscentrum moet over eenzelfde klein complex beschikken als *Asse*.

c. Wenselijk zijn kulturele centra in volgende gemeenten op voorwaarde dat de hogervermelde initiatieven reeds uitgewerkt zijn: nl. in *Tienen, Londerzeel, Zaventem, Vilvoorde, Wemmel, Dilbeek, Sint Pietersleeuw, Tervuren - Overijsse, Kortenberg en de Leuvense agglomeratie*.

- *Tienen*: Gezien deze stad beschikt over een stadsschouwburg kan de bouw van een klein kultureel centrum (alhoewel meer dan een vereiste) hier voorlopig op de achtergrond verschoven worden.

- *Londerzeel* moet als afgelegen centrum in de toekomst over een klein kultureel centrum als attractiepool tegenover de omgeving, kunnen beschikken.

- De gemeenten in een ring rond de Brusselse agglomeratie (*Zaventem,*

Vilvoorde, Wemmel, Dilbeek, Sint-Pietersleeuw) moeten in de toekomst kunnen beschikken over kleine kulturele centra zodat het mogelijk is ter plaatse aan kultureel werk te doen. Indien al deze gemeenten een goede bibliotheek zouden hebben met polyvalente nevenruimten, dan zou reeds veel bereikt kunnen worden. De vraag kan gesteld worden of ook hier geen interkommunale iets kan bereiken.

- *Tervuren en Overijsse* vallen reeds buiten de direkte invloedssfeer van Brussel. Daarom moet ook hier een kultureel centrum komen. Misschien kan het hier intergemeentelijk opgevat worden. Voorkeur moet echter gegeven worden bij de lokalizatie rekening te houden met het feit dat vooral Overijsse dergelijk centrum moet kunnen benutten.

- *Kortenberg* als centrum van het gebied tussen Leuven en Brussel zal in de toekomst nog meer een centrumfunctie hebben. Een klein kultureel centrum is hier dan ook verantwoord. Het zou vooral de kleine gemeenten in de onmiddellijke omgeving moeten bereiken.

- De Leuvense agglomeratie (*Herent, Heverlee en Kessel-Lo*) zou, gezien de kleine afstanden tot Leuven centrum, vooral moeten uitgerust worden door kleinere wijkkulturele centra. Een bibliotheek met filialen en eventueel polyvalente nevenruimte zou hier reeds voldoende zijn.

3. LIMBURG.

De planning van de kulturele centra in de provincie Limburg is veel vlotter van stapel gelopen dan die in andere provincies. Immers de provincieoverheid heeft zelf de noodzakelijkheid ingezien dat er van boven uit een structuur moest geplaatst worden op tal van plaatselijke initiatieven. Ook was er hier reeds een planning voor de inplanting van bibliotheken op verschillende niveaus. Na ruggespraak met de verantwoordelijke hiervoor werd beslist deze planning te verruimen in die zin dat vooral de kleinere bibliotheken nu als kultureel centra zouden opgevat worden.

a. Zeer dringend zijn de kulturele centra in *Hasselt, Neerpelt, Sint Truiden, Kortesseem, Opglabbeek, Neeroeteren en Kaulille*.

- *Hasselt*: voor grote kulturele manifestaties is alleszins een groot kultureel centrum nodig in Limburg. Immers voor het ogenblik is het niet mogelijk een voorstelling van nationaal toneel te geven in deze provincie. Om deze

reden is in de stad Hasselt een groot cultureel centrum meer dan verantwoord. De nadruk moet dus vallen op een grote uitvoeringszaal en een tentoonstellingsruimte. Aanvullend hieraan moet de uitbouw van de bibliotheek in het Begijnhof vermeld worden. Dit laatste moet complementair werken tegenover het groot cultureel centrum van de stad. Nadruk moet dan ook gelegd worden op de akkommodatie voor vergaderingen.

- *Neerpelt* : In deze gemeente komt reeds het provinciaal conferentieoord. De akkommodatie hiervoor moet echter ook openstaan voor de plaatselijke bevolking, zodat het gemeentelijk cultureel centrum hoofdzakelijk zal moeten bestaan uit een bibliotheek met enkele polyvalente nevenruimten.

- *Sint Truiden* : Hier moet een tamelijk groots opgevat gewestelijk cultureel centrum weldra gebouwd worden. De werking zal vooral toegespitst worden op het Zuidelijk gebied van de provincie.

- *Kortesseem, Opplabbeek, Neeroeteren, Kanlille* zijn kleinere gemeenten waar zo rap mogelijk kleine culturele centra moeten gepland worden. De akkommodatie moet zich hier beperken tot bibliotheek, vergaderruimte en kleine uitvoeringszaal.

b. Zeer nodig zijn culturele centra in *Genk, Tongeren, Mechelen aan de Maas, Tessenderlo, Bree, Meldert, Eksel, Maaseik en Zonhoven*.

- *Genk* moet als groot centrum ook over een groot cultureel centrum beschikken. Dit wil echter niet zeggen dat het dezelfde akkommodatie moet hebben als dit van Hasselt. Integendeel het zou moeten aanvullend werken. De nadruk zou moeten vallen op een zaal die goed geschikt is voor muziekuitvoeringen.

- *Tongeren* : Het cultureel centrum zal hier bestaan uit het verder uitbouwen van het Gallo-Romeins museum. Het geheel kan naar een 2e fase verschoven worden, omdat er hier toch reeds enkele akkommodatie bestaat.

- *Mechelen en Tessenderlo* zijn de twee laatste gewestelijke culturele centra die in Limburg nodig zijn om over een volledig net te beschikken. De plannen zijn nog te vaag om binnen de eerste 5 jaar te beginnen.

- Tenslotte moeten nog kleine gemeentelijke centra voorzien worden voor *Bree, Meldert, Maaseik en Zonhoven*. De bibliotheek moet hier telkens het centrale punt zijn.

4. OOST-VLAANDREN

Voor de planning van de culturele centra in deze provincie moet rekening gehouden worden met volgende punten :

- de provincie wordt beheerst door een grote stad. Buiten Gent zijn alle andere steden slechts provinciesteden die dan nog slecht gelokaliseerd zijn tegenover grootsteden (St. Niklaas tussen Antwerpen en Gent en Aalst tussen Brussel en Gent).

- de decentralisatie van de cultuur zal moeilijkheden vinden in het zuiden van de provincie omdat de centra allemaal aan de rand van het gebied met zeer veel kleine gemeenten liggen (*Deinze, Oudenaarde, Ronse, Geraardsbergen, Ninove en Aalst*).

- Het is een provincie die in de toekomst grondig kan evolueren. Zullen de industriezone ten Noorden van Gent en de uitbreiding van de linkeroever niet gans het tegenwoordig provinciebeeld wijzigen ?

a. Een groot regionaal cultureel centrum is dringend nodig in Aalst. Verder moeten Sint Niklaas, Eeklo, Deinze en Oudenaarde binen de 5 jaar over een goed ingericht cultureel centrum kunnen beschikken. Voor het kleiner projekt in deze provincie moet Zelzate voorgesteld worden.

- *Aalst* ligt zeer gunstig om een groot cultureel centrum te verantwoorden. De stad zelf met een sterk bloeiend cultureel leven verantwoordt die keuze. Het plan waaraan reeds jaren gewerkt wordt kan als goed bestempeld worden juist omdat het rekening houdt met het cultureel leven in de stad. Een negatief punt is misschien het feit dat hier op een zeer kleine oppervlakte moet gebouwd worden (parking?). Dit is natuurlijk het nadeel van de zeer centrale ligging in het stadsbeeld. Dit nadeel speelt misschien nog een grotere rol als men in aanmerking neemt, dat het centrum regionaal moet kunnen werken. Het moet immers culturele manifestaties op hoog niveau brengen voor gans de streek gevormd door de arrondissementen Aalst en Dendermonde.

- *St. Niklaas* : moet gedurende de eerst volgende jaren over een groot complex kunnen beschikken. Het ontbreken van alle culturele infrastructuur (zowel de bibliotheek, de schouwburg zijn nog afgestemd op 19 eeuwse behoeften) wettigt deze eis. Het stadsbestuur overtuigd van de noodzaak van een nieuw cultureel centrum laat een onderzoek doorgaan over de akkommodatie die in haar stad nodig is. Het nieuwe cultureel centrum zal het

kultureel ontmoetingscentrum moeten zijn voor gans het Waasland. Hier zal misschien reeds moeten rekening gehouden worden met de nieuwe uitbreiding van de linkeroever.

- *Eeklo* : heeft ook een plan voor een kultureel centrum. Dit is zeker verantwoord. Deze hoofdplaats van een sterk agrarische streek (het zal in de toekomst ook een landbouwzone blijven) heeft een kulturele stimulans wel nodig. Het plan is tamelijk groot opgevat omdat het gekombineerd wordt met een teken- en muziekakademie. De werking zal regionaal moeten gezien worden.

- *Deinze* : Deze kleine gemeente (met invloedssfeer ongeveer 15.000 inwoners) heeft een plan voor een tamelijk groot kultureel centrum. Het is nochtans te verdedigen omdat de nadruk zou gelegd worden op tentoonstelling. Deinze bezit nu veel waardevolle werken in een verwaarloosd museum (een 75tal werken van de Vlaamse school van Latem). De klemtoon mag daarop vallen. Op die manier zou het een grote betekenis hebben niet alleen voor Deinze maar gans het land : namelijk als plaats bij uitstek voor de Latemse school. De nevenakkommodatie mag dan echter niet als bijzaak beschouwd worden. Er moet vergaderruimte bijkomen, een polyvalente zaal en een uitleenbibliotheek. De lokalizatie die voorzien is moet als zeer gunstig beschouwd worden (aan de Leie, in het centrum van de gemeente en bij een sportcomplex).

- *Oudenaarde* : Deze stad, door samenvoeging van gemeenten verdriedubeld aan inwoners, beschikt over geen kulturele uitrusting. De zaal waar alles in gebeurt is een zeer mooie historische zaal die echter niet geschikt is voor kulturele manifestaties (de raadzaal van het stadhuis). Voor gans de agglomeratie is er geen goede uitleenbibliotheek. De stadsbibliotheek is vooral archief. Er moet dringend iets gebeuren. Volgende mogelijkheden zijn voor handen :

1. Maagdendal dit is een oude kazerne waar veel lokalen gemakkelijk zouden kunnen ingericht worden in het kader van een kultureel centrum (zeer centraal gelegen).
2. Het kasteel Liets dat midden in groenzone ligt dat nu al gebruikt wordt voor tentoonstellingen. Hier zou kunnen bijgebouwd worden.
3. Het nieuw administratief centrum waar ook het kultureel centrum zou in opgenomen worden.

- *Zelzate* : In tegenstelling met de vorige gemeenten, waar de kulturele centra een regionale invloedssfeer zouden hebben moet het in Zelzate vooral afgestemd zijn op lokale behoeften. De nieuwe industriezone zal ook nieuwe wijken doen ontstaan. Het zou wel interessant zijn hier een experiment te doen met een klein kultureel centrum hetwelk eigenlijk meer een dorps huis zou zijn. Het interessante ligt vooral in het feit dat hier van meetaf kan begonnen worden en er geen rekening moet gehouden worden met gevestigde initiatieven (parochiehuis, volkshuis enz...)

b. *Zeer nodig zijn de initiatieven in Gent, Gentse agglomeratie, Ronse Gewaardsbergen, Ninove, Lokeren, Dendermonde en Zottegem.*

- *Gent* beschikt over een net van kulturele gebouwen maar dat wil niet zeggen dat alles afgestemd is op de eisen van deze tijd.

Het is echter onmogelijk al deze gebouwen door nieuwe te vervangen.

Op die manier zou er een nieuwe schouwburg moeten komen, een nieuwe opera, een concertzaal, een kongressenpaleis, een stadsbibliotheek, een nieuw museum enz...

Het zou misschien meer doeltreffend zijn enkele kleinere initiatieven te overwegen zoals bv. het aanpassen van het Floraliën paleis voor kongressenwerk, het verlenen van nieuwe ruimten voor nieuwe initiatieven in het raam van het museum voor schone kunsten. Hier ontbreken namelijk leeszaalen en vergaderruimte.

Een echt kultureel centrum kan echter - mits kleine veranderingen bereikt worden in de Sint Pietersabdij. Deze abdij (grote, mooie en goed gelokaliseerd met zeer grote parking) wordt nu reeds gebruikt voor tentoonstellingen.

Men is volop bezig het gebouw volledig te restaureren. Er zijn grote en kleine lokalen die geschikt zijn voor alle soorten kulturele activiteiten. Een deel ervan wordt nu reeds gebruikt als schoolmuseum en als jeugdherberg. Om een volwaardig kultureel centrum te hebben ontbreken alleen liften (zowel voor publiek als voor kunstvoorwerpen). Ook de installatie van centrale verwarming is een vereiste. Eens die 2 punten in orde gebracht zou Gent over een ideaal kultureel centrum beschikken.

- *De Gentse agglomeratie*. Rond Gent liggen een reeks dichtbevolkte randgemeenten waar de situatie op kultureel gebied ver van schitterend te noemen is (*St. Amandsberg, Gentbrugge, Merelbeke, Wetteren*). Dit zijn allemaal gemeenten die op lange termijn over een kultureel centrum zouden

moeten beschikken. In de eerste fase is dit misschien niet zo verantwoord daar deze gemeenten toch gemakkelijk Gent kunnen bereiken. Als tijdelijke oplossing voor die gemeenten kan misschien een bibliotheek voorlopig volstaan. Een goed funktionerende bibliotheek opgenomen in een groter geheel (bv. stadsbibliotheek van Gent) zou reeds een grote stap betekenen.

- *Ronse* : dit ietwat afgelegen streekcentrum beschikt over een goede bibliotheek. Er zijn wel problemen wat betreft de grote en de kleinere zalen.

Het vrij initiatief heeft echter een nieuw Ontspannings- en Cultureel centrum gebouwd. Het is een zeer groots opgevat projekt (zeer grote polyvalente zaal, kleinere zalen, sportzalen, jeugdtehuis enz...) Het is echter eenzijdig. De overheid zou moeten bekomen dat dit centrum voor iedereen toegankelijk is. Een oplossing moet gezocht worden in een soort stichting zodat dit prachtig initiatief pluralistisch kan aangewend worden en dus als een volwaardig cultureel centrum zou kunnen doorgaan.

- *Geraardsbergen* : Ook deze stad beschikt over mogelijkheden om een cultureel centrum te hebben mits een kleine investering. De stad beschikt over het domein van de Sint Adriaansabdij (een 12tal Ha.). Dit wordt druk bezocht (\pm 100.000 per jaar) en omvat speeltuin, dierentuin, sportcomplex (in ontwerp) wandelbossen en de abdij zelf. Dit laatste kan gemakkelijk als cultureel centrum aangewend worden. Tegenwoordig wordt het reeds gebruikt voor tentoonstellingen, allerlei vergaderingen, kleine muziekuivoeringen enz... Een ietwat grotere zaal is hier echter nodig vermits de stadsschouwburg van Geraardsbergen praktisch niet meer kan gebruikt worden.

Er is echter ruimte genoeg om een zaal van een 250 plaatsen te maken. Nodig is hier echter verwarming en het plaatsen van een grote lift. Een grotere zaal (\pm 500 plaatsen) kan eventueel ernaast gebouwd worden. Gezien het gebouw in een groot ontspanningscentrum gelegen is zou het ook een regionale betekenis kunnen krijgen.

- *Ninove* : Deze gemeente beschikt over een zeer slechte uitrusting op cultureel gebied. Het is de bedoeling een cultureel centrum onder te brengen in het nieuw administratief centrum (wat echter niet voor de eerste jaren is). Daarin zou komen een uitvoeringszaal (300 plaatsen) een bibliotheek en vergaderruimte. Dit is misschien nogal klein opgevat als men moet rekening houden met het feit dat dit zou moeten dienen voor een 40.000 mensen uit Ninove en omgeving.

- *Lokeren* : Deze centraal gelegen gemeente beschikt over geen enkele goede zaal. Als positieve punten kan vermeld worden dat er een soort kul-

tuurraad bestaat en dat er een samenwerking bestaat tussen de 4 bibliotheken (= belangrijk voor de opname in het cultureel centrum.) Aan dit laatste wordt reeds gedacht. Er zijn 2 mogelijkheden ofwel opname in het sportcomplex van een grote zaal voor culturele manifestaties ofwel - en dit is dan de beste oplossing - opname van alle accommodatie in het nieuw administratief centrum. Dit is te verdedigen omwille van de lokalizatie (centraal, dicht bij grote parking, muziekkakademie - diskoteek). De gronden hiervoor nodig zijn reeds onteigend.

- *Dendermonde* : Alhoewel deze stad niet te ver van Aalst verwijderd is moet hier toch een eigen cultureel centrum voorzien worden. De nadruk zou moeten vallen op een klein zaaltje, de bibliotheek en het kunstonderwijs met dan nog kleine tentoonstellingsruimte en ateliers voor vrijetijdsbesteding. Er is een zeer goede mogelijkheid : nl. de plaats van het legerdepot dat verdwijnt. Hierdoor komt er een grote oppervlakte vrij die zou gebruikt worden voor een technische school en eventueel ook een cultureel centrum.

- *Zottegem* : Als al het voorgaande reeds zou uitgevoerd zijn dan zien we dat er in het zuiden van de provincie een vacuüm zou zijn. Er liggen daar een zeer groot aantal kleine gemeenten zonder centrum. In gans die streek gebeurt er praktisch niets op cultureel gebied. Een stimulans is hier dus wel nodig. Wegens de gunstige ligging en het feit dat het reeds een verzorgend centrum is moet Zottegem over een cultureel centrum kunnen beschikken. Het mag niet te groot zijn maar zou (door kleine initiatieven) moeten afgestemd worden op de regionale behoeften.

c. *Wenselijk* zijn volgende initiatieven op voorwaarde dat voorrang gegeven wordt om de in a en b opgesomde gemeenten. Het gaat hier over *Beveren (linkeroever) Buggenhout, Maldegem, Ertvelde, Hamme, Lede, St. Gillis bij Dendermonde en St Martens Latem.*

- *Beveren en de Linkeroever*. Dit is een streek die in de toekomst een geweldige evolutie zal kennen. De vraag kan dan gesteld worden of het cultureel centrum van Sint Niklaas zal volstaan voor dit gebied. Daarom kan in Beveren een centrum verantwoord worden op voorwaarde dat het rekening houdt met de behoeften die zullen ontstaan door de nieuwe vestigingen in die streek.

- *Buggenhout* : De gemeente die voor grote cultuur reeds volledig afgestemd is op Brussel heeft in de toekomst zelf iets nodig waar de nadruk zal liggen op de bibliotheek. Er is een groot park dat een oplossing kan bren-

gen ; op voorwaarde echter dat er interkommunaal kan gewerkt worden. Het kasteel met zeer vele lokalen waaronder een grote zaal, ligt immers op de grens van 4 gemeenten : Buggenhout, St Gillis Waas, Baasrode en Lebbeke. Daar het in een groenzone ligt zou het eveneens rekreatiezone kunnen worden.

- *Ertvelde* : Dit is een gemeente die in de toekomst een veel grotere rol zal krijgen. Daarom mag hier ook het cultureel centrum niet ontbreken. Een embryo ervan is nu reeds te noteren in een zaal van het gemeentehuis waar er verschillende activiteiten ingericht werden met de bedoeling via ontspanning naar cultuur over te gaan.

- *Hamme* : Deze gemeente beschikt over een klein cultureel centrum dat echter niet groot genoeg is. Het is in feite maar een kleine zaal waar veel tentoonstellingen doorgaan. Grotere culturele activiteiten kunnen er moeilijk plaats grijpen. Belangrijk voor de werking van het toekomstige cultureel centrum is dat er hier een cultureel comité is dat veel activiteiten inricht.

- *Lede* : Alhoewel op een paar kilometer van Aalst is er voor het plaatselijk cultureel leven ook akkommodatie nodig. Het bestaande cultureel centrum is in feite bestemd om muziekschool te worden. Nu worden er ook voordrachten en tentoonstellingen gehouden. De zaal is echter te klein en er is geen podium. Om een volwaardig klein cultureel centrum te worden moet er in alle geval een bibliotheek komen.

- *Maldegem* : Deze gemeente beschikt over een plan om een cultureel centrum te bouwen echter na dat er eerst een sportcomplex gekomen is. De vraag kan gesteld worden of dit verantwoord is (nabijheid van Eeklo en stagnerende bevolking ook in de toekomst gezien.)

- *Sint-Gillis bij Dendermonde* : Deze gemeente heeft een oude school als cultureel centrum omgebouwd. De nadruk ligt vooral op de jeugdwerking en tentoonstellingen. De vraag kan gesteld worden of deze gemeente niet beter zou samenwerken zowel met Dendermonde voor de grote cultuur als met Buggenhout voor de kleine cultuur.

- *St. Martens Latem* : Deze kleine gemeente (die in de toekomst een andere functie zal hebben, namelijk residentie en tweede verblijfplaats voor de Gentse agglomeratie) heeft ook een plan voor een cultureel centrum. De vraag moet hier gesteld worden of er niet moet samengewerkt worden met Deinze die ook een cultureel centrum wil met nadruk op de schilderwerken van de streek van Latem.

5. WEST-VLAANDEREN

a. Een absolute voorrang moet gegeven worden aan de culturele centra van *Roeselare, Brugge, Menen, Waregem en Westouter*.

- *Brugge*. De provincie heeft het plan welke objectief meer beantwoordt aan de wetenschappelijke dan aan culturele behoeften van de provincie (met nadruk op wetenschappelijk bibliotheek, museum en tentoonstelling en kongreswerk). Er moet echter op gelet worden dat het een *levend* complex wordt daarom mag het niet los gezien worden van de culturele behoeften van de stad Brugge. De opname van een uitleenbibliotheek kan hier nuttig werken, zoals ook het openstellen van bepaalde vergaderruimten waar de stad Brugge vooral tekort aan heeft zou nodig zijn.

- *Roeselare* moet zo rap mogelijk over een zeer groot cultureel centrum beschikken. De uitvoeringszaal, de centrale bibliotheek, de tentoonstellingsruimte en ook de vergaderruimte moet op streekbehoeften afgestemd zijn. De infrastructuur ontbreekt voor het ogenblik op al deze gebieden. Daarbij bestaat er een bloeiend cultureel leven. Het gebouw zou de culturele ontsluiting van een groot deel van de Westhoek tot gevolg hebben (de dunbevolkte arrondissementen Diksmuide en Ieper). Er is een terrein dat zeer goed gelokaliseerd is, maar dat dringend zou moeten beveiligd worden tegen grondspeculatie.

- *Menen* werd verkozen in het zuiden van de provincie boven Kortrijk zelf omdat hier met niet al te grote uitgaven reeds veel kan bereikt worden. Menen ligt centraal voor een gebied van \pm 50.000 inwoners waar er op cultureel gebied niets bestaat. Hier is dus een stimulans nodig. De stad beschikt over een gebouw dat kan gebruikt worden als cultureel centrum op voorwaarde dat er een niet te groot polyvalente zaal toegevoegd wordt. De combinatie met teken - en muziekakademie is hier te aanvaarden.

- *Waregem* : Deze gemeente is van plan haar centrum volledig te herschepen. Er zijn grootse plannen voor een nieuw stadscentrum met nieuw administratief geheel, shoppingsstreet, zwemkom en groot sportcomplex. Het zou spijtig zijn, deze kans om ook op cultureel gebied te presteren te laten voorbijgaan. Het is de bedoeling de nadruk te leggen op de jeugd (*Waregem* = grote schoolbevolking) op de bibliotheek en op een kleinere polyvalente zaal die zou dienstig zijn voor een groep van grote gemeenten die rond Waregem liggen.

- *Westouter*: De keuze voor een experiment met een klein cultureel centrum per provincie is gemakkelijk te verantwoorden. Mits een kleine investering voor betere accommodatie kunnen hier misschien veel resultaten bekomen worden omdat er al een zeer actieve kern aanwezig is. De combinatie met toerisme (vooral in de zomer) en met de opname van het lokale dorpsleven (vooral in de winter) moet het succes van dit initiatief verzekeren. Alleen blijft de moeilijkheid dat het hier een voorlopig privé initiatief is. Er zou een oplossing dienen gezocht te worden dat de gemeente of een groep van gemeenten het initiatief patroneren.

b. Zeer nodig zijn: *Torbout, Tielt, de Westkust, Oostende, de Oostkust, de Brugse agglomeratie, Harelbeke en Kortrijk.*

- *Torbout*: Naast een privé kinemazaal waar op bepaalde dagen andere culturele activiteiten doorgaan en een gesloten zaal van de normaalschool is er geen andere accommodatie. Er bestaat een gebouw dat cultureel centrum genoemd wordt maar dat in feite alleen een oud geklasseerd gebouw is waar niets meer mee aan te vangen is. De lokalizatie van dit gebouw (erg centraal bij sportcomplex) is echter zeer interessant voor een cultureel centrum dat niet te groot zou moeten zijn maar waar toch rekening zal moeten gehouden worden dat er een invloedssfeer is van ± 25.000 inwoners en dat er ± 3.500 leerlingen in middelbaar en hoger onderwijs zitten.

- *Tielt*: Hier stelt zich juist hetzelfde probleem: een centrum met een zeer grote schoolbevolking en een weinig actief arrondissement. Een niet te groot cultureel centrum is hier zeker verantwoord. Mits een kleine investering is hier veel te bereiken. Er bieden zich twee mogelijkheden: In het administratief centrum kan een polyvalente zaal worden gebouwd. Daar staat reeds een tekenakademie en vrije bibliotheek in gemeentelijke gebouwen en een diskoteek. Er is plaats genoeg voor een zaal en grote parking.

Een tweede mogelijkheid biedt het «Gildhof». Dit is een stadsgebouw dat men nu aan het restaureren is. Het is bedoeld voor tentoonstellingsruimte en lokalen voor culturele verenigingen en clubs. Er was daar ook een grote zaal die nu als brandweerarsenaal gebruikt wordt. Er bestaat mogelijkheid die te restaureren. Een nadeel is wel dat er geen parkingsmogelijkheid is in de onmiddellijke omgeving.

- *De Westkust*: Dit afgelegen gebied beschikt over mogelijkheden om mits samenwerking tussen de drie gemeenten grote resultaten te bekomen. Een zekere taakverdeling is hier wel mogelijk:

- *Nieuwpoort*: heeft een plan voor een cultureel centrum: hier zou de nadruk moeten liggen op museum en vooral tentoonstellingsruimte.

- *De Panne*: heeft een nieuw gemeentehuis met een grote uitvoeringszaal welke geschikt is (of geschikt zou moeten gemaakt worden) voor grote culturele activiteiten. Nu gebeurt er reeds heel wat.

- *Veurne* is de subsidie toegezegd voor de bouw van een stedelijke bibliotheek. Hier zou een leeszaal voorzien zijn die ook kan gebruikt worden voor allerlei vergaderingen.

Mits samenwerking kan op deze manier een gedecentraliseerd cultureel centrum bereikt worden.

- *Oostende*. Deze stad beschikt over een goede culturele infrastructuur. Er bestaat het kursaal (waar nu werken bezig zijn om ook het toneel ingang te doen vinden), het stadhuis met een grote conferentiezaal en tenslotte het feestpaleis waar het «cultureel centrum» gevestigd is.

Dit «Cultureel centrum» als zijnde een overkoepelende kultuurraad werkt voor het ogenblik zeer goed. Spijtig genoeg beschikt het niet over voldoende ruimte: daarom zou het feestpaleis volledig dienen ontruimd te worden van de handelskamer en het bureau voor arbeidsbemiddeling. Op die manier zou er ruimte beschikbaar komen voor allerlei vergaderingen en ruimte voor actieve vrijetijdsbesteding (In het feestpaleis bestaat reeds de bibliotheek en het museum).

- *De Oostkust*. In feite beschikken Blankenberge en Knokke over culturele centra namelijk de casinos. Om die echter culturele centra te noemen is het nodig dat ook het plaatselijk cultureel leven er in opgenomen wordt.

- *De Brugse agglomeratie*. Hier liggen enkele dichtbevolkte gemeenten die echter allemaal maar op enkele kilometer van de stad verwijderd zijn. Naar ons inzien moeten de culturele centra van deze gemeenten vooral de nadruk leggen op de bibliotheek en de vergaderruimte. De grote uitvoeringszalen kunnen hier (tijdelijk) achterwege blijven. Ze zouden deze gemeenten mits zeer kleine investering veel kunnen bereiken. Zo beschouwd kan het cultureel centrum van Assebroek toegejuicht worden (grote villa in park in centrum van gemeente waar nu reeds de gemeentelijke bibliotheek inzit en waar gebouwd wordt voor clubs en vergaderruimte). Ook Sint Andries heeft plannen om een groot herenhuis te kopen met zeer grote groenzone.

De nadruk zou hier vallen op volwassenen onderwijs (gebeurt reeds), vergaderruimte en bibliotheek; het geheel is opgenomen in recreatiezone. Een

groot projekt van St. Michiels is momenteel niet goed te keuren. Daar is een groot cultureel centrum zeker nog niet verantwoord.

- *Kortrijk* : hier zijn er verschillende plannen die de aandacht verdienen.
- de nieuwe gebouwen van de B.R.T. waarvan de grote zaal ook voor andere manifestaties zou gebruikt worden.
- de Eurohall, die bedoeld voor grote jaarbeurzen ook zou ruimte hebben voor kongreswerk en tentoonstellingen.
- het museum, dat nu te klein is, waar er plannen zijn om dat uit te breiden met paviljoenen (cfr. de tentoonstellingsmogelijkheden van Louisiana in Denemarken). Hier zou ook het centrale jeugdhuis ondergebracht worden en de uitleenbibliotheek. Dit is in alle geval een goede combinatie.
- *Harelbeke* : Alhoewel op een paar km. van Kortrijk gelegen heeft deze gemeente een cultureel leven dat niet afgestemd is op de grote stad. Vooral het muziekleven heeft er succes (een zeer grote academie met meer dan 1.000 leerlingen). Daar kan de vraag gesteld worden of een cultureel centrum met de nadruk op de uitvoeringszaal de muziek academie en diskoteek met daarbij een bibliotheek en vergaderruimte niet verantwoord is. De gemeente beschikt over een ideale plaats en is bereid financiële inspanningen te doen.

c. Culturele centra die wenselijk zijn op voorwaarde dat eerst aandacht besteed wordt aan de twee vorige categorieën, in *Ieper*, *Izegem*, *Kuurne*, *Mechelen*, *Poperinge* en *Zwevegem*.

- *Ieper* : Deze stad beschikt over een veelvuldige culturele infrastructuur waarvan noch de bestaande schouwburg, noch museum, noch de bibliotheek noch de tentoonstellingsruimte voldoen aan de eisen van deze tijd.

Op lange termijn is hier een volledig nieuwe cultureel centrum nodig. Er zijn wel mogelijkheden, die tijdelijk, een oplossing kunnen brengen. Er wordt een nieuwe zaal in het gemeentehuis ontworpen welke plaats zal bieden aan een 250 personen (geschikt voor concertuitvoeringen).

Een andere oplossing zou er in bestaan een deel van de hallen langs binnen herinrichten. Zo zou het mogelijk zijn op een goedkope manier een cultureel centrum tot stand te brengen.

- *Izegem* : Het zou de bedoeling zijn, een cultureel centrum op te richten waar een museum zou aan verbonden zijn (stad van schoenen en borstels).

Ook zou de bibliotheek erin moeten komen (die bibliotheek werkt goed maar

het is een vrije). Hoe dit kan gebeuren blijft nog een vraagteken. Het gemeentehuis van Emelgem dat voor het ogenblik ledig staat (gezien die gemeente opgenomen werd door Izegem) kan een oplossing bieden maar dit is wellicht te ver voor Izegem zelf. Een tweede oplossing is het gemeentehuis zelf. Het gebouw is echter niet meer zo modern. Ondertussen werd naar een tijdelijke oplossing gezocht door een zaal te plannen bij de muziekacademie.

Die gemeente \pm 35.000 inwoners (met directe invloedssfeer) moet op lange termijn een cultureel centrum hebben.

- *Kuurne* : Deze sterk aangroeiende gemeente zou een cultureel centrum willen hebben voor een eigen cultureel leven. Voor grote cultuur wordt naar Kortrijk gegaan maar er is iets plaatselijk nodig. Het gemeentebestuur (financiële bereid) ziet verschillende oplossingen (oud gemeentehuis verbouwen, bij het sportcomplex). Een zaal van een 400 plaatsen, discussieruimte en één bibliotheek (nu zijn er 5) moeten erin komen.

Een moeilijkheid is wel dat deze gemeente aanleunt bij Harelbeke en interkommunale samenwerking schijnt hier niet mogelijk te zijn.

- *Meulebeke* : Deze gemeente heeft een groot domein + groenzone erg centraal gelegen opgekocht voor een cultureel centrum. Intussen is het een school geworden. Nu zou het de bedoeling zijn enkele accommodatie te bestemmen voor culturele activiteiten.

- *Poperinge* : Deze hoofdplaats van een achtergebleven agrarische streek moet over een cultureel centrum kunnen beschikken (\pm 30.000 inwoners in de invloedssfeer). De nabijheid van het cultureel centrum van Westouter is geen hinderpaal voor eigen gebouw (die twee zijn niet tegengesteld maar zouden moeten samenwerken).

Er is een gebouw met groenzone dat vastligt door K.B. in een bijzonder plan van aanleg. Via vrijetijdsbesteding zou hier kunnen overgegaan worden naar de cultuur (een stimulans is hier meer dan nodig, er is weinig succes voor het culturele). Een stadsbibliotheek is een vertrekpunt. Ook zou het de bedoeling zijn het af te stemmen op Frans-Vlaanderen. De werking voor Frans-Vlaanderen ligt nu in Waregem, maar gezien de geografische ligging is Poperinge wel te verkiezen.

- *Zwevegem* : Hier stellen zich dezelfde problemen als in Kuurne. Vooral de jongere generatie is niet meer tevreden steeds naar Kortrijk te moeten gaan voor culturele activiteiten. Er gingen ter plaatse reeds enkele kultu-

reel hoogstaande manifestaties door maar steeds wordt op hetzelfde probleem gebotst: er is geen goede akkommodatie.

Het cultureel centrum zou hier sukses hebben omdat er reeds veel bestaat (bv. ateliers voor vrijetijdsbesteding van de firma Bekaert). Ook is deze firma bereid gedeeltelijk de kosten te dragen van het nieuwe projekt. Misschien kan dit een precedent scheppen namelijk dat het privé initiatief samen met de gemeente een cultureel centrum plant. Wat de lokalizatie betreft zijn er twee zeer goede plaatsen (aansluitend bij de sporthall ofwel bij het sportcomplex, beiden zijn centraal gelegen).

HOOFDSTUK IV

OPLEIDING VAN DE KULTUURFUNKTIONARIS

I. HET BEGRIP KULTUURFUNKTIONARIS

De term «kulturfunktionaris» wordt in dit rapport gebruikt om alle personen aan te duiden, die in het kulturele werk een funktie uitoefenen, die de vorm aanneemt van een beroepstaak. (full-time of part-time). De term wordt hier niet weerhouden voor de ere-ambtelijke verantwoordelijke medewerkers, en evenmin voor de gelegenheidsmedewerkers.¹⁾

Het arbeidsterrein van het cultureel werk en dus ook van de kulturfunktionaris situeert zich op twee vlakken :

- het privaat initiatief
- de overheid.

Het cultureel werk op het vlak van het vrij initiatief neemt zeer verschillende vormen aan (amateuristische verenigingen voor toneel en muziek, verenigingen en instellingen voor volksopvoeding en sociaal kulturele vorming, vrije biblioteekinstellingen). De term «kulturfunktionaris» beperkt zich hier tot de ambtelijke medewerkers in de kulturele verenigingen en instellingen voor volksopvoeding en sociaal kulturele vorming.²⁾

Wel wordt er rekening mee gehouden dat het hierboven aangeduide arbeidsterrein samengesteld is uit een aantal deeltaken, die zowel naar aard als naar niveau van elkaar verschillen.

¹⁾ De term «ere-ambtelijke verantwoordelijke medewerkers» wordt in onderhavig rapport gebruikt om deze mensen aan te duiden, die één of andere bestuursfunctie vervullen (zoals voorzitter, sekretaris, gewoon bestuurslid) zonder dat dit het karakter aanneemt van een bezoldigde beroepswerkzaamheid. De term «gelegenheidsmedewerkers» wordt gebruikt voor deze personen, die eerder als gast een bepaalde prestatie leveren (bv. gelegenheidsvoordrachtgever).

²⁾ De problematiek voor full-time medewerkers in muziekverenigingen en toneelverenigingen is verschillend. Zij hebben immers op de eerste plaats dirigenten en regisseurs nodig.

Als de voornaamste typen van mogelijke beroepsbedrijvigheid, rekening houdend met de huidige ontwikkeling van het cultureel werk in het Vlaamse land, kan men vooropstellen :

- beleids- en beheersfuncties op het nationaal niveau
- beleids- en beheersfuncties op het gewestelijk of provinciaal niveau
- beleids- en beheersfuncties voor plaatselijke instellingen
bv. directeur van de volkshogeschool, directeur van de volksuniversiteit
- andragogische of animerende functies, verbonden aan plaatselijke of nationale instellingen, bv. cursusleiders in een volkshogeschool, docenten voor cursussen en animators van groepswerk
- functies van kadervorming van de ereambtelijke medewerkers
- onderzoekswerk in verband met de formele en materiële aspecten van het cultureel werk.

Daarnaast heeft de term «kultuurfunktionaris» in onderhavig rapport ook betrekking op de ambtenaren van de overheid, die met een full-time taak in de sektor van de cultuurbevordering zijn belast.

Hier moet eveneens een duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen verschillende niveau's :

- staat
- provincie
- gemeente.

Een eigen plaats op het vlak van de overheidsfunktionarissen moet nog voorbehouden worden voor de directeuren van de gemeentelijke culturele centra.

II. DE OPLEIDING VAN DE KULTUURFUNKTIONARIS

Zoals voor elk beroep een bepaalde vakkundigheid vereist is, is dit ongetwijfeld ook het geval voor het beroep van «kultuurfunktionaris».

Nochtans een schoolse en geïnstitutionaliseerde beroepsopleiding is maar denkbaar en verantwoord, wanneer er een voldoende ruime arbeidsmarkt aanwezig is, waarop de gevormde mensen kunnen terecht komen.

Het nieuwe culturele beroep van kultuurfunktionaris is slechts zeer recentelijk een zekere omvang beginnen aan te nemen. Het is dan ook begrijpelijk dat de opleidingsinitiatieven tot hiertoe eerder schaars en betrekkelijk oppervlakkig bleven.

De huidige behoefte tot een uitbreiding van het beroepskader in het culturele werk brengt met zich mede dat een fundamentele aanpak van de opleidingsmodaliteiten in de eerst volgende jaren een absolute noodzakelijkheid is geworden.

A. DE HUIDIGE SITUATIE IS NOG BIEZONDER GEBREKKIG.

1. De initiatieven voor het uitbouwen van een beroepsopleiding voor het cultureel werk waren tot hiertoe uiterst beperkt. (1)

- De Normaallegangen voor opvoeders BI van de provincie Brabant hebben een opleidingsprogramma voor monitors en opvoeders in het jeugdwerk, onder de vorm van theoretische cursussen op avonden en weekeinden.

- Het Hoger Rijkstechnisch Instituut voor Toneel- en Kultuurspreiding leidt op tot functies op het gebied van toneel, film, radio en televisie. Het instituut kan onderverdeeld worden in twee scholen : een technische school van de eerste graad voor de opleiding van artiesten en technisch personeel (duur 3 jaar), een technische school van de derde graad voor de opleiding van produktieleiders en directeuren van culturele programma's via film radio en televisie (duur 4 jaar)

- De licenties in pers- en communicatiewetenschappen aan de Rijksuniversiteit van Gent en de Katholieke Universiteit van Leuven. Het onderwijs is vooral afgestemd op wetenschappelijk onderzoek in verband met massa media.

Deze drie vormen van opleiding zijn alle slechts zeer weinig en op een zeer onrechtstreekse wijze afgestemd op activiteiten van kultuuroverdracht en cultuurbevordering in de private werken van volksopvoeding en sociaal

¹⁾ Voor meer uitvoerige gegevens kan verwezen worden naar het rapport «Status, recruitment and training of cultural workers in Belgium.»

kultureel vormingswerk. Zij zijn helemaal niet afgestemd op de eerder administratieve, koördinerende en stimulerende activiteiten van kultuurfunktionarissen op het vlak van de overheid.

- De enige onmiddellijk op het kultureel werk afgestemde opleiding is te vinden in de *scholen voor maatschappelijk werk*.¹⁾

De scholen voor maatschappelijk werk hebben immers de gelegenheid - en dit officieel sedert de koninklijke besluiten van 28 februari 1952 en 1 oktober 1953 - om een specializatie in het programma te voorzien voor de sectie «volksopvoeding».

De feitelijke situatie wijst er evenwel op dat de sociale scholen ook hier nog niet een volledig functioneel programma hebben kunnen uitbouwen.

Het programma dat in 1953 door een koninklijk besluit werd vastgelegd is een tiental jaren toegepast geworden. 7 scholen voor maatschappelijk werk hebben in die periode een sectie «volksopvoeding» ingericht.

Aangezien na deze periode de verschillende scholen van oordeel waren dat het programma, niet alleen voor de sectie volksopvoeding, maar ook voor alle andere takken beter zou gewijzigd worden, werd in 1964 door de verschillende scholen hieromtrent een speciaal akkoord afgesloten.

De huidige nieuwe regeling betekent een beperking van het specializatieprogramma voor de sociale scholen, die hiervoor belangstelling hebben, tot een aantal wekelijkse lessen variërend van 3½ tot 5 gedurende het derde leerjaar.

Vooraf drie redenen hebben deze beslissing gemotiveerd :

- de onderwijsinstellingen zijn zich in zeer sterke mate bewust van de nog gevoelig onzekere arbeidsmarkt op het terrein van het kultureel werk.
- het programma van de sectie «volksopvoeding» was wel zeer encyclopedisch, maar niet voldoende efficiënt «beroepsvormend».
- de behoefte om meer nadruk te leggen op een algemeen wetenschappelijke basisvorming en op de methodologische aspecten van het maatschappelijk werk.

¹⁾ Voor meer diepgaande gegevens over de oude en nieuwe programma's in de sociale scholen, alsmede voor een evaluatie van beide, kan verwezen worden naar het rapport «Status, recruitment and training of cultural workers in Belgium».

De sociale scholen zelf beschouwen de nieuwe regeling als een experimentele test. De wijze waarop de enkele sociale scholen de problematiek van het kultureel werk in hun totaal programma inbouwen verschilt trouwens van de ene school tot de andere.

2. De kultuurfunktionarissen zelf hebben nog al te dikwijls een tekort aan inzicht en vertrouwen in de noodzaak van een efficiënte vooropleiding voor het beroep.

In een onderzoek door de Studiegroep voor Kultuurbevordering ondernomen komt herhaaldelijk tot uiting dat veel meer nadruk wordt gelegd op de personeuseigenschappen en op het voldoen van de kandidaat aan het ideaalbeeld van de betrokken instelling, dan op de opleiding.

Het is uiteraard duidelijk dat in de sektor van de cultuur meer dan in andere meer technische beroepssectoren, er zeer speciale verwachtingen zullen worden beklemtoond qua natuurlijke aanleg en persoonlijkheid. Men kan evenwel niet goedkeuren dat dit gebeurt ten koste van de kundigheden, die slechts door een vormingsproces kunnen worden bereikt.

Opdat in de toekomst de nodige voorstellen voor een eigen beroepsopleiding met gunstig gevolg zouden kunnen omgezet worden in de praktijk, is het noodzakelijk dat vanwege de kulturele organisaties en instellingen zelf een reële belangstelling, medewerking en ondersteuning mag worden verwacht.

B. VOORSTELLEN VOOR DE TOEKOMST

Aangezien het arbeidsterrein zelf van het kultureel werk een zeer grote verscheidenheid vertoont aan functies en taken is het ook aangewezen dat de opleiding hiermede moet rekening houden.

De voorstellen die in dit rapport worden geformuleerd situeren zich op twee vlakken :

1. fundamentele oplossingen, die wellicht niet onmiddellijk volledig kunnen worden doorgevoerd, maar die evenwel zeker op lange termijn moeten gerealiseerd worden.

2. Onmiddellijk realiseerbare oplossingen, die in zekere mate wellicht ook als overgangsmaatregelen kunnen gelden.

1. FUNDAMENTELE OPLOSSINGEN OP LANGE TERMIJN

Bij een systematische en functionele uitbouw van een opleidingskader, dat de vorm aanneemt van een voor-opleiding tot het beroep van cultuurfunktionaris moeten beslist structuren voorgesteld worden op twee niveau's:

- hoger onderwijs A1
- universitair onderwijs

a. Hoger onderwijs A1.

Sommige mensen wensen aparte instellingen op A1 niveau, die volledig naast en onafhankelijk van de sociale scholen, een drie- of vierjarige kulturele opleiding zouden realiseren. De meeste geïnteresseerden zijn evenwel van oordeel dat de kulturele opleiding op het A1 niveau zeer efficiënt kan gebeuren in het kader van de traditionele scholen voor maatschappelijk werk.

Deze laatste oplossing wordt ook door de Studiegroep voor Kultuurbevordering als de meest realistische voorgestaan.

Dit omwille van verschillende redenen:

- de arbeidsmarkt voor de cultuurfunktionarissen zal in de eerstvolgende jaren wel een belangrijke verruiming ondergaan, doch niet in een dergelijke mate dat enkele volledig autonome «kulturele akademies» leefbaar zouden zijn.
- er zijn heel wat raakvlakken tussen het kultureel en maatschappelijk werk, die het samengaan van deze twee studierichtingen in het kader van één zelfde school zowel pedagogisch als organisatorisch opportuun maken.¹⁾

¹⁾ Een zeer interessante analyse van de voordelen van het samengaan van de beroepsopleiding voor het kultureel werk en het maatschappelijk werk in één instituut vinden we terug bij Roessingh, K «De opleiding tot kultureel werk», in tijdschrift voor maatschappelijk werk nr. 8, 20 april 1965, p. 135-145.

Een functioneel en specifiek op het kultureel werk afgestemd programma veronderstelt nochtans wel een sterker doorgevoerde en een meer autonome organisatie van de kulturele studierichting.

De studierichting «kultureel werk» moet de vorm aannemen van een volwaardige opleiding, wat dus betekent dat zij een eigen programma moet hebben vanaf het eerste jaar.

De Nederlandse Sociale en Kulturele Akademies kunnen in zeer belangrijke mate dienen tot voorbeeld zowel wat betreft de organisatie als wat betreft de conceptie van programma's.¹⁾

Daarnaast moet evenwel ook beklemtoond worden dat steeds rekening moet gehouden worden met de specifieke kenmerken, die het kultureel werk in eigen land typeren.

Verder kan in verband met de konkrete vormgeving van de kulturele studierichting in het kader van de sociale school nog op het volgende worden gewezen:

1. Niet alle sociale scholen moeten een aparte opleiding voor het kultureel werk voorzien. De arbeidsmarkt is daarvoor momenteel nog veel te beperkt.

Het is wenselijk dat de opleiding «kultureel werk» zou beperkt blijven tot hoogstens

- 1 of 2 vrije scholen
- 1 officiële sociale school

2. De specialisatie «kultureel werk» moet een aanvang nemen vanaf het eerste leerjaar. Gebeurt dit niet dan blijft het onvermijdelijk dat de basisvize, die ten grondslag ligt van gans de opleiding, een vize is karakteristiek voor het maatschappelijk werk maar niet voldoende karakteristiek voor het kultureel werk.

¹⁾ Voor een uitvoerige analyse zie G. D'Olieslager, o.l.v. Prof. van Mechelen, «Opleidingen voor de cultuurfunktionaris. Initiatieven in Nederland, Frankrijk, Engeland en Duitsland», Leuven, Acco, 1965, p. 29 tot 46.

Het maatschappelijk werk is op de eerste plaats gericht op het individu. Het cultureel werk daarentegen oriënteert zijn aktie op de groep. Daarnaast bestaat er ook een grondig verschil tussen een sociale noodsituatie (met meestal financiële problemen en problemen van maatschappelijke oriëntering) en een culturele noodsituatie (met problemen in verband met het scheppen van mogelijkheden tot ontplooiing van bijzondere begaafdheden van de personen).

3. Het programma in de sociale school mag niet een nabootsing zijn van de universitaire leergangen.

Het eigene van de sociale scholen bestaat er juist in dat haar rekruteringsbasis er op gericht is personen aan te trekken met overwegend een «doementaliteit» en met minder wetenschappelijke ambities. In de opleiding behoort dus normaliter een zeer grote aandacht te worden besteed aan de praktijk. De theoretische vakken moeten op een dergelijke wijze worden gegeven dat de brug tussen theorie en praktijk zeer gemakkelijk te maken is.

4. Een betrekkelijk ruim gedeelte van de kursussen kunnen gemeenschappelijk gebeuren met de andere maatschappelijke studierichtingen. Zo denken men bv. maar aan vakken, die traditioneel door de scholen als «algemene basiswetenschappelijke vorming» worden betiteld : algemene sociologie, psychologie en pedagogiek ; economie, sociale en politieke geschiedenis, inleiding tot de wijsbegeerte en wijsgerige antropologie.

5. Een volledig uitgetekend schema van kursussen en lesuren kan hieronder moeilijk worden weergegeven. Wanneer men zich evenwel beperkt tot een algemeen kader, kan onderstreept worden dat de professionele vorming voor het cultureel werk beslist zeer veel aandacht moet besteden aan het volgende :

- een bereide algemene culturele vorming van de kandidaat cultuurfunktionaris (kultuurgeschiedenis, cultuurfilosofie, hedendaagse cultuurstromingen, inleiding tot de diverse takken van de cultuur (literatuur, plastische kunsten, muziek.)

- de sociale wetenschappen in relatie tot het cultureel werk, (algemene sociologie met nadruk op sociale systemen en sociale structuren, cultuursociologie, sociologie van de vrije tijd en van het cultureel werk, sociaal-

ekonomische geschiedenis ; algemene pedagogiek, sociale pedagogiek en andragogie ; psychologie en sociale psychologie ; juridische kennis van de wetgeving betreffende de culturele structuren en instellingen).

- het cultureel werk (inhoud, doeleinden, belangrijke vormen, historiek).

- professionele methoden en technieken (sociaal groepswork, opbouwwork, algemene beginselen van sociaal onderzoek, algemene inleiding in problemen van organisatie en beheer).

- tenslotte zou het zeer wenselijk zijn de kandidaat te verplichten zich naar eigen keuze te vervolmaken in één of andere vorm van culturele expressie. Deze vorming zou niet noodzakelijk in de school zelf moeten gebeuren maar kan ook in de opleiding geïntegreerd worden langs stages (ingericht door andere instellingen) en langs de traditionele culturele akademies.

Dit laatste aspekt in de opleiding is bijzonder nuttig in verband met die eerder «animerende» en «praktisch gerichte» funkties, die voor dit opleidingsniveau worden voorbehouden.

6. Een zeer speciale zorg en aandacht in de opleiding op het A1 niveau zal tenslotte gaan naar de stage.

De kandidaten moeten hier vertrouwd gemaakt worden met verschillende vormen van cultureel werk ; zij moeten zowel in kontakt gebracht worden met de administratieve als de animerende taken, welke aan het werk verbonden zijn.

b. Universitair onderwijs

Uit de kontakten die de Studiegroep voor Kultuurbevordering heeft gehad met de vrije instellingen voor sociaal cultureel vormingswerk en met de culturele overheidsinstellingen, blijkt ook een universitaire of zelfs post-universitaire opleiding te worden gewenst.

1. Op dit ogenblik werden er reeds twee projekten tamelijk uitvoerig geformuleerd.

- *De Rijksuniversiteit te Gent: projekt opgesteld onder de leiding van Prof. Apostel.*¹⁾

Dit projekt is wel voorgesteld als zijnde interfakultair maar wordt in wezen georganiseerd en volledig gedomineerd door de sekte wijsbegeerte.

Het programma omvat zeer waardevolle en interessante elementen welke zeker in een universitair opleidingsprogramma niet mogen ontbreken, maar heeft desniettemin 2 gebreken :

- een al te grote inslag van wijsgerige vakken
- het is een opleidingsprogramma, dat een volledige 4 jarige opleiding voorziet (kandidatuur + licentie).

- *De Katholieke Universiteit te Leuven: projekt opgesteld onder de leiding van Dr. C. De Keyser.*²⁾

Dit voorstel van programma moet worden gezien in het kader van het Instituut voor psychologie en pedagogische wetenschappen. Het is een zeer omvangrijk en fundamenteel programma dat voornamelijk het volgende omvat :

- een aantal fundamenteel wijsgerige, normatieve, antropologische en cultuurhistorische vakken
- een reeks psychologische en sociaal-ekonomische hulpwetenschappen
- een pedagogische theorievorming en researchvoorbereiding
- een praktische training in methoden en technieken.

Ook hier kan evenwel een gelijkaardige kritiek gemaakt worden als voor het programma van Gent.

- Er is hier ook een overwegende benadrukking van de pedagogische aspecten met dus gevaar van eenzijdigheid.
- De inter-disciplinaire openheid, die zozeer gewenst wordt, is ook hier onbestaande. Het programma voorziet een driejarige licentie-opleiding

(1) Zie «Verslagboek van het Colloquium betreffende «De Kultuurfunktionaris» Brussel 22-23 januari 1965 verschenen in de Reeks van de Studiegroep voor Kultuurbevordering, Leuven, Acco, p. 131-135.

²⁾ Voor een uitgebreide analyse van dit projekt, zie verslagboek van het colloquium betreffende «de Kultuurfunktionaris» Brussel 22-23 januari 1965. Verschenen in de Reeks van de Studiegroep voor Kultuurbevordering, Leuven, Acco, 1965, p. 80-88.

aansluitend op de kandidatuur pedagogische wetenschappen. Kandidaten in de psychologie en in de sociale en politieke wetenschappen zouden eventueel toegelaten worden na nog eerst een enige kandidatuur opvoedkunde te hebben gevolgd.

- Dit programma is uitsluitend gericht op het andragogisch werk in de vrije instellingen voor sociaal kulturele vorming.

Er wordt niet de minste aandacht besteed aan algemene principes van administratief beleid en beheer. Zodat deze opleiding zeker niet afgestemd is op kultuurfunktionarissen in overheidsdienst.

2. De Studiegroep voor Kultuurbevordering is, na onderzoek tot het besluit gekomen dat een interdisciplinaire opleiding, los van elke fakulteit maar toegankelijk voor ieder student uit om het even welke fakulteit der menswetenschappen, momenteel de meest adequate vorm zou zijn.

Wat de organisatie van deze opleiding betreft, deze zou de vorm kunnen aannemen van een soort aggregaat. Als voorbeeld van een opleiding volgens een dergelijke conceptie kan verwezen worden naar het programma in *Adult-Education* aan de *Universiteit van Manchester en van Nottingham in Engeland.*¹⁾

In Duitsland, waar momenteel ook nog geen systematische universitaire opleiding voor het kultureel werk bestaat, wordt thans het nut van een interdisciplinaire kulturele opleiding onderstreept. Een onderzoeksverslag van een studiekommissie, samengesteld in opdracht van het Ministerie van Kultuur van Niedersachsen, formuleert in haar besluiten de wens dat een universitair programma voor het kultureel werk zou worden voorzien, dat zou afsluiten met een staatsexamen, analoog met het staatsexamen voor het leerambt aan hogere scholen.²⁾

Het programma van de universitaire leergang in kultureel werk zou voornamelijk het volgende moeten omvatten :

- a. De voornaamste menswetenschappen in relatie tot het kultureel werk.

¹⁾ Zie G. D'Olieslager o.l.v. Prof. F. van Mechelen «Opleidingen voor de kultuurfunktionaris» nr. 5 in de reeks voor de Studiegroep voor Kultuurbevordering, Leuven, Acco, 1965, p. 89-108.

²⁾ «Gutachten der Niedersachsischen Studienkommission für Fragen der Erwachsenenbildung», Hannover, 1965, p. 30-31.

- filosofische achtergronden van het cultureel werk.
- kultuursociologie en sociologie van de vrije tijd.
- andragogiek en pedagogische aspecten bij het vormingsproces van volwassenen.
- sociale stromingen en theorieën.

b. Cultureel werk

- historiek, doeleinden, voornaamste vormen van de volksopvoeding.
- cultuurpolitiek van de overheid.

c. Methoden en technieken

- Methoden en technieken in het vormingswerk met volwassenen
- Algemene beginselen van administratie en beheer.

Het programma zou zoals de Engelse programma's kunnen verdeeld worden op twee wijzen :

- ofwel 1 jaar full-time cursus
- ofwel 3 jaar part-time cursus.

De cursus moet gehonoreerd worden met een officieel erkend diploma. Dit programma is misschien wel iets minder fundamenteel dan het pedagogisch of filozofisch projekt. Het is evenwel meer verantwoord voor de situatie op dit ogenblik en in de onmiddellijk nabije toekomst.

Verder maakt het een ruimer en meer verscheiden rekruteringsveld mogelijk, wat zeker nuttig is voor het zeer komplekse veld van het cultureel werk.

c. *Slopbemerking betreffende een opleiding op middelbaar niveau*

De Studiegroep voor Kultuurbevordering is van oordeel dat een specifieke beroepsopleiding op middelbaar niveau niet wenselijk is.

Eventueel zou wel kunnen gedacht worden aan het inlassen van één of twee cursussen in het opleidingsprogramma van lerar(ess)en en regent(ess)en.

Deze cursussen zouden dan als optievakken moeten worden gezien. Zij zouden de lerar(ess)en en de regent(ess)en een algemene introductie bieden in de beginselen en de methodieken van het vormingswerk met volwassenen.

Onderstreept moet worden dat dergelijke personen praktisch uitsluitend in aanmerking komen als gelegenhedenmedewerkers of nevenambtelijke krach-

ten. Het werk als straffunktionaris of hoofdambtelijk kultuurfunktionaris vereist een meer komplekse vorming, die, gezien de huidige algemene tendens naar een verlengde opleiding, uitsluitend op hoger niet-universitair en universitair niveau kan worden geprogrammeerd.

2. ONMIDDELIJK REALIZEERBARE OPLOSSINGEN

De voorstellen in het eerste gedeelte van dit rapport geformuleerd zijn de meest fundamentele. Het is evenwel begrijpelijk dat deze projekten niet onmiddellijk volledig kunnen worden doorgevoerd. Bovendien is het ook noodzakelijk rekening te houden met het feit dat de thans reeds in functie zijnde kultuurfunktionarissen niet de gelegenheid hadden een systematische voorbereiding op hun beroep door te maken.

Rekening houdend met deze dubbele realiteit kunnen een aantal meer soepele en gedeeltelijk voorlopige voorstellen of oplossingen overwogen worden. Hieronder zullen twee mogelijkheden op een beknopte wijze worden overlopen. Het is niet mogelijk absoluut te poneren dat het ene voorstel opportuener is dan het andere. Het is echter wel mogelijk dat bij het uitwerken van een konkrete realisatie de twee voorstellen gedeeltelijk in elkaar zouden vervloeien.

In ieder geval moet er op een zeer nadrukkelijke wijze worden onderstreept dat het dysfunktioneel en bovendien krachtenverspillend zou zijn, wanneer te veel verschillende experimenten zouden worden gelanceerd.

De privé-instellingen zouden in overleg met de overheid bv. langs de Hoge Raad voor Volksopleiding, of langs een daartoe speciaal aangestelde Commissie een keuze moeten maken tussen de twee mogelijkheden, die zich thans voordoen.

a. *Een eerste ontwerp is dat van Dr. W. Dumon*

Het voorziet de oprichting van een para-universitair opleidingscentrum te Leuven, terwijl ook de mogelijkheid wordt gesuggereerd te Gent eenzelfde initiatief te realiseren.

De werking van dergelijk centrum zou gelijkaardig zijn aan deze van de reeds ruim gekende centra voor bedrijfsvervolmaking.

De fundamentele basisidee bestaat hierin dat zij de beroepsvervolmaking zou behartigen van de kultuurfunktionarissen, onderscheiden naar een drietal niveaus. Bijkomend zou zij ook een eerste instructie brengen tot het werk

voor jonge belangstellenden. De methode die hierbij zou gebruikt worden is die van de stages.

Dit ontwerp heeft biezonder interessante kentrekken :

- Het inrichten van een dergelijk centrum als para-universitair centrum maakt het zeer gemakkelijk mogelijk beroep te doen op wetenschappelijke krachten, zowel voor het voorbereidend werk als voor het leiden van de stages.
- Het is opgevat als een interdisciplinair centrum. Medewerking en samenwerking van personen uit de diverse mensdisciplines (sociologen, economen, pedagogen, e.a.) wordt hier vooropgesteld.
- Er wordt een onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten van stages aangepast aan het arbeidsterrein en het funktieniveau van de kultuur-funktionaris.

Het ontwerp maakt nog niet melding van een systematisch opleidings-programma.

Dit moet evenwel geformuleerd worden bij de aanvang van het initiatief om te vermijden dat de vormingsstages eerder zouden uitgroeien tot colloquia of studie-weekends dan tot werkelijke vormingscycli die op een systematische wijze de diverse problemen van het kultureel werk belichten.

Voor wat de algemene conceptie betreft zou hier het best kunnen verwezen worden naar de voorbeelden van Duitsland : Het Instituut für *Erwachsenenbildung* te Münster¹⁾ en de *Pädagogische Arbeitsstelle van het Deutscher Volkshochschul-Verband*.²⁾ De leergang voor «Erwachsenenbildner» met een vormingsperiode van zes weken, gespreid over 2 jaar en gehonoreerd met een diploma kan hier als het beste voorbeeld worden aangewezen.

b. Een ontwerp van opleidingskursus voor staffunktionarissen in het volksontwikkelingswerk, gegroeid uit een Nederlands-Belgisch overleg.

De voornaamste stimulator van het projekt is het Nederlands Cultureel Contact. Het initiatief richt zich tot reeds werkzame of aanstaande staffunktio-

¹⁾ Zie G. D'Olietslager o.l.v. Prof. F. van Mechelen : «Opleidingen voor de kulturfunktionaris», nr. 5 in de Reeks van de Studiegroep voor Kultuurbevordering, Leuven, 1965, p. 128-133.

²⁾ Ibid., p. 119-127.

narissen, die zich voor het volksontwikkelingswerk krachtens universitaire en vergelijkbare studie wel voldoende algemene ontwikkeling hebben verworven, maar die geen speciaal op het volksontwikkelingswerk gerichte opleiding hebben gevolgd.

Een opleidingsprogramma wordt voorzien, zich uitstrekkend over één jaar.

Het zou in totaal 124 dagdelen omvatten onder de vorm van weekeinden en van enkele internaatsperioden.

Als de hoofdlijnen van het programma worden volgende onderdelen aangeduid :

- plaatsbepaling van het volksontwikkelingswerk.
- fundering en beschrijving van het werk.
- de deelnemers aan het volksontwikkelingswerk.
- inhoud en werkwijze.

De organisatievorm zou deze zijn van een stichting in het leven geroepen door de organisaties voor volksopvoeding zelf.

Gedacht werd aan een viertal organen of instanties :

- Stichtingsbestuur
- Dagelijks bestuur
- Curatorium
- Directie.

Voortgaande op de huidige plannen is deze opleiding uitsluitend afgestemd op de hoogste funkties in het vormingswerk met volwassenen. Zij is verder ook niet afgestemd op de overheidsfunctie en het kultureel werk (staats-, provinciale en gemeentelijke kulturele ambtenaren.)

c. Opleidings-stages voor kulturele ambtenaren in overheidsdienst.

Aangezien de twee vorige voorstellen uitsluitend of overwegend zijn afgestemd op het vrije vormingswerk met volwassenen, blijft de vraag naar een opleiding van kulturele overheids-ambtenaren.

Molendijk drukt in zijn interessante studies over de gemeentelijke kulturele ambtenaar de wenselijkheid uit de vorming van de kulturele ambtenaar te behartigen langs de instellingen voor bestuurswetenschappen.¹⁾

¹⁾ H. Molendijk : «De kulturele ambtenaar». Huize «Randenbroek» Amersfoort, 1963, p. 33-39.

In ons land zullen in de volgende jaren zeker één van volgende twee oplossingen moeten worden overwogen :

1. De traditonele scholen voor bestuurswetenschappen zouden kunnen de mogelijkheid overwegen enkele speciale kursussen in hun programma op te nemen.

Deze kursussen zouden dan speciaal afgestemd zijn op de verschillende vraagstukken van een gemeentelijk kultuurbeleid en op een algemeen overzicht in de diverse vormen van kultuuroverdracht en kultuurbevordering.

2. Het Ministerie van Kultuur kan eventueel zelf een vormingsstage oprichten voor kultuurfunktionarissen in overheidsdienst. Het initiatief van het Franse «*Secrétariat d'Etat à la Jeunesse et aux Sports*» met de instelling van een staatsdiploma van «*Conseiller d'éducation populaire*» kan hier in een zeer belangrijke mate als voorbeeld dienen (1).

Als de meest interessante elementen kunnen hier worden onderstreept :

- het staatsdiploma is verplichtend voor alle personen die een betrekking betrachten als kultuurfunktionaris in de kaders van de staat.
- de voorbereiding op het staatsdiploma gebeurt onder meer in een voorbereidingscursus van de staat. Het gebeurt onder de vorm van stages, wat dus de mensen de gelegenheid geeft hun beroep tegelijkertijd te blijven uitoefenen.
- Het diploma zelf voorziet verschillende opties naargelang de functie die men beoogt.

Zo zou dus hier ook een onderscheid kunnen gemaakt worden tussenerzijds de gemeentelijke en provinciale kulturele ambtenaren in de administratie anderzijds de direktors voor kulturele centra.

- De aandacht gaat ook in zeer belangrijke mate naar een periode van praktijkbeoefening.
- De speciale kundigheden en kennissen die het voorwerp uitmaken van een eksamen zijn vastgesteld in een zorgvuldig omschreven programma.

¹⁾ Zie G. D'Olieslager o.l.v. Prof. F. van Mechelen «Opleidingen voor de kultuurfunktionaris» nr. 5 in de reeks van de Studiegroep voor Kultuurbevordering, Leuven 1965, p. 59 - 63.

Addendum

ENKELE VOORSTELLEN VOOR STUDIE EN AKTIE.

1. Het is duidelijk dat dit eerste navorsingswerk slechts een algemeen kader schetst waarbinen noodzakelijkerwijze aanvullende onderzoekingen moeten worden verricht. Meer in het biezonder dringen zich, ten aanzien van de bekomen onderzoeksresultaten, volgende onderzoekingen op :

a) *Wat betreft de kulturele centra*

Een vergelijkend onderzoek naar de werking, statuten en uitstraling van de kulturele centra. Aan de hand van een aantal case-studies zou een sociologische doorlichting te maken zijn van de betekenis (functies en invloedssferen) van deze kulturele centra voor de lokale gemeenschap waarin zij zijn gesitueerd. De maatschappelijke relevantie van deze studie voor het Nederlandstalig gebied komt duidelijk naar voor daar er juist nu in Vlaanderen een aantal nieuwe kulturele centra gepland zijn waarvan sommige reeds in een beginstadium van uitvoering zijn. Bovendien is het zo dat de akkommodatie ten behoeve van het kultureel werk ten onzent, naar uit onze studies blijkt, op een aantal gebieden, biezonder deficiënt is. Welnu mits een ombuiging van werking en van administratie eensdeels, anderdeels door een heraanpassing van de gebouwen (bijv. een aantal volkshuizen en parochiezalen) zouden sommige ervan tot kulturele centra van lokaal belang kunnen uitgroeien.

b) *Wat betreft de lokale kultuurraden*

Vermits de kulturele centra voor iedereen zullen openstaan, is het ook nodig dat geheel de gemeenschap verantwoordelijk is voor de werking ervan. Vele gemeenten hebben reeds het initiatief genomen een plaatselijke kultuurraad op te richten. Wat juist de functie en de samenstelling van deze raad is, hoe het verenigingsleven erbij kan betrokken worden, hoe zo een raad het best zou kunnen werken, zijn problemen, die een onderzoek in die richting opportuun maken.

c. Evolutie van de motivatie van de kultuurconsument.

De akkommodatie voor de cultuur, hoe belangrijk ook, (het is een voorwaarde), is op zichzelf natuurlijk slechts een apparaat. Het kulturele «leven», speelt zich uiteraard af op het niveau van de mens, de mens hier in zijn rol van «kultuurconsument». De opzet van dit onderzoek is te achterhalen welke de achtergronden zijn (fenomenen en processen) van de participatie aan de cultuur. Hierbij zou de nadruk gelegd worden op de ontwikkelingsbenadering. Onderzocht zou worden hoe de kulturele belangstellingsgerichtheid evolueert bij jongeren bij het volwassen worden, de legerdienst, het huwelijk. Hierbij zit de opzet voor de moeilijkheden te onderkennen die zij ondervinden om in de nieuwe maatschappelijke omstandigheden waarin zij verkeren, verder aan het kulturele leven deel te nemen.

d. Evaluatie van het kulturele leven.

Hierbij zouden twee facetten worden beschouwd : a. het kulturele leven in een provinciestad - b. het kulturele leven in de hoofdstad.

I. Provinciestad.

Vergelijkend onderzoek van het kulturele leven in enkele type-kleinesteden in Vlaanderen en in het buitenland. De participatie aan, zowel als het verschil in vormen van kultureel werk zou hier aan de orde worden gesteld.

II. De hoofdstad.

Het Nederlandstalige kulturele leven in de hoofdstad en de functies ervan. Wat zijn de mogelijkheden tot de oprichting van een kultureel centrum te Brussel. Deze studie zou ook betrekking hebben op de spreiding van verschillende eenheden van kulturele infrastructuur in de 19 gemeenten van het hoofdstedelijk gebied Brussel.

2. Uit het onderzoeksresultaat komt niet naar voor, maar de *onderzoeksevaluatie* heeft gewezen op gebrek aan kulturele statistiek in ons land, - zo kon bv. niet worden achterhaald hoeveel cultuurfunktionarissen in ons land werkzaam zijn.

Op een dubbel vlak zou ons inziens hier iets kunnen gebeuren.

a. Wellicht zou kunnen overwogen worden of er de wenselijkheid zou bestaan om binnen het raam van het Nationaal Instituut voor de Statistiek, in navolging van het Nederlandse centraal bureau voor Statistiek, een afdeling «kulturele» statistiek tot stand te brengen.

b. Bovendien zou eveneens kunnen worden overwogen of de mogelijkheid bestaat de bestaande dienst voor «kulturele statistiek en planning», om te vormen tot een goed geëquipeerde «studiedienst» van het ministerie voor cultuur. Deze studiedienst zou allerlei dokumentatie kunnen aanleggen. Bovendien kunnen uit de bestaande studies beleidsadviezen worden geformuleerd en ook omgekeerd, het onderzoek dat door het departement wordt in opdracht gegeven bvb. aan de universiteiten, zo formuleren dat de onderzoeksresultaten voor het beleid dienstbaar zijn.

3. a. Wat de opleidingen betreft die daarvoor in het buitenland bestaan, deze kunnen zo maar niet gekopieerd worden. Naast onderzoek en overleg dat op dit stuk zou kunnen worden voortgezet, komt het de stellers van dit rapport voor, dat nu reeds zou kunnen worden gestart met een soort opleiding voor de bestaande kulturele werkers. Daar deze opleiding in wezen een opleiding is voor mensen die reeds in het kulturele werk staan, kan deze opleiding bezwaarlijk als een «schoolse» opleiding worden opgevat. Bovendien is het kulturele werk, en in het bijzonder dan het vormingswerk-met-volwassenen, van die aard dat het net omgekeerd werkt dan de school. De leerling is hier volwassen en heeft een bijzondere rijke ervaringskennis. Daarom komt het de stellers van dit rapport voor dat hier zou kunnen worden gedacht aan een vorm van onderwijs zoals deze voor de bedrijfsleiders bestaat, met name de zogenoemde centra voor bedrijfsvervolmaking gepatroneerd door de Stichting Industrie-Universiteit. Het komt de stellers van dit rapport voor dat het in deze centra bijzonder belangrijk zou zijn zowel de kulturele verenigingen en organisaties enerzijds te betrekken als de universiteiten anderzijds.

b. Inzake de kulturele centra zou de installatie kunnen worden overwogen van een commissie die adviezen moet verstrekken over de inplanting, de functionele uitrusting, en de vormgeving van de geplande centra.

4. De resultaten door de colloquia geboekt getuigen dat deze een middel bij uitstek zijn tot informatie en contact-name. Deze colloquia geven de gelegenheid buitenlandse voorbeelden en oplossingen aan de eigen situatie en mogelijkheden te toetsen. Bovendien hebben zij de functie het gesprek te bevorderen en de betrokkenen zelf te laten mee-denken en mee-praten. Daarom stellen de auteurs van dit rapport voor, elk jaar minstens één colloquium in te richten.

Als tema voor 1966 zou kunnen worden voorgesteld : werking (ervaring en case studie) van de kulturele centra in het buitenland, terwijl dit colloquium dan zou kunnen worden voortgezet (eventueel dan in de lente van 1967) met een colloquium over de ervaring met de kulturele centra in Vlaanderen. (Gevallen studie en evaluatie).

In het bijzonder zou de integratie moeten bestudeerd worden van de werking der traditionele «kultuurverenigingen» en deze der kulturele centra.

Overheidsuitgaven voor kultuur in België, Nederland, Frankrijk en Verenigd Koninkrijk, 1954 - 1962

DEEL II

KATOLIEKE UNIVERSITEIT TE LEUVEN

CENTRUM VOOR ECONOMISCHE STUDIËN

SAMENVATTING VAN HET RAPPORT OVER DE

Overheidsuitgaven voor cultuur in België, Nederland, Frankrijk en Verenigd Koninkrijk, 1954 - 1965

Studie uitgevoerd in opdracht van het
Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur
onder leiding van
Prof. Dr. M.O. LOEYS
door W. VAN THIELEN
Leuven, juni 1966.

HOOFDSTUK I

Enkele opmerkingen i.v.m. de studie van de overheidsuitgaven

Wij hebben een onderzoek ingesteld naar de bestaande cultuurfinancieringsvormen van de overheid. Dit onderzoek behelst een vergelijkend overzicht van de overheidsuitgaven voor cultuur in België, Nederland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. De cijferreeksen betreffen over het algemeen de periode 1954-1965. Zowel de centrale als de lokale besturen werden erbij betrokken.

Wij hebben geen antwoord gegeven op de vraag of de overheid deze sektor zelf ter hand hoeft te nemen ofwel moet overlaten aan het privé-initiatief die dan beroep kan doen op toelagen van overheidswege. Wij hebben evenmin het probleem opgelost in welke mate de overheid de cultuurzorg in zijn budget moet opnemen. Wat het eerste betreft, zullen overwegingen van efficiëntie de doorslag moeten geven. In verband met het tweede biedt de economische theorie als dusdanig geen afdoende antwoord. De welvaartseconomisten hebben deze laatste problematiek wel bestudeerd, maar dan op een zeer abstract niveau dat operationeel, in casu voor de cultuur, geen houvast biedt voor de cultuurpolitiek.

I. NUT VAN DEZE STUDIE

Bij ons weten werd dit werk nog niet uitgevoerd voor wat België betreft. Het samenbrengen van de diverse statistische gegevens voor één en dezelfde sektor, in casu de cultuurzorg, maakt dan ook de originaliteit uit van dit werk. Geprojecteerd tegen de achtergrond van het empirisch kader zoals geschetst in de inleiding (zie algemeen rapport¹⁾) zijn wij er ons van bewust dat we slechts een aspect van het globale probleem hebben bestudeerd (alleen overheid, niet gezinnen of bedrijven). Wij geven ook toe dat de methode van aanpak zelf voor verbetering vatbaar is. Wij denken hier in het bie-

¹⁾ Voor alle verdere verwijzingen zie rapport «Overheidsuitgaven voor cultuur in België, Nederland, Frankrijk en Verenigd Koninkrijk», door W. Vanthielen, onder leiding van Prof. Dr. M. Loeys, Leuven, Centrum voor Economische Studieën, 1966.

zonder aan de noodzaak te beschikken over een beter gefundeerd conceptueel kader waardoor de operationele waarde van onze resultaten waarschijnlijk kan vergroot worden.

Een tweede bijdrage van dit werk bestaat erin dat het compileren van het zeer verspreide cijfermateriaal een nuttige aanduiding bevat van bronnen waar de cultuurplanner uit kan putten voor verder onderzoek en controle. Deze bronnen en de gereproduceerde cijferreeksen worden tevens aan een kritische studie onderwerpen.

Ten derde biedt deze studie een inzicht in het bestaande patroon van de cultuurfinanciering van de overheid in België en in drie andere landen. Om een appreciatie te geven van de relatieve positie van België op dit stuk kan men in het werk de nodige aanduidingen vinden (hoofdstuk V). Waar dergelijk oordeel vroeger veelal gebaseerd was op subjectieve waarnemingen wordt hier een poging gedaan objectieve gegevens ter beschikking te stellen, die, hoewel onvolledig in bepaalde gevallen, een betere houvast bieden.

II. OMVANG VAN DE STUDIE.

Daar deze studie vooral gecentreerd staat op België, hebben we daaraan dan ook het grootste stuk besteed (hoofdstuk 1).

In de daaropvolgende drie hoofdstukken komen achtereenvolgens Nederland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk aan de beurt. Hoofdstuk V ten slotte bevat deze gegevens die zich werkelijk lenen tot een comparatief onderzoek.

Daar wordt vooral een antwoord gegeven op de vraag of België relatief meer of minder uitgeeft voor cultuur dan wel in de ons omringende landen.

De keuze van de bestudeerde landen is natuurlijk in zekere zin arbitrair geschied. De meer gekompliceerde politieke structuren van de Duitse Bondsrepubliek hebben ons doen afzien om ook dit land bij het onderzoek te betrekken. Voor het overige hebben beperkingen van tijd ons genoodzaakt te verzaken om nog andere Europese landen te bestuderen.

De keuze van de tijdreeksen was wel eerder gebonden aan de staat van de statistieken zelf. In tabel hebben we aangegeven over welk tijdsverloop cijferreeksen beschikbaar waren voor elk der beschouwde landen op het niveau van staat, provincies en gemeenten en eveneens volgens het onderscheid lopende uitgaven en uitgaven in kapitaal. De leemten die daarin tot uiting komen, waren niet altijd bemoedigend. Als principe werd daarom gesteld

een tiental jaren te beschouwen (1954-64) voor zover dit mogelijk was. In bepaalde gevallen hebben we de reeksen kunnen doortrekken tot 1965.

Vervolgens stelt zich het probleem welke de inhoud is van de uitgavenkategorie «cultuur» in de vier landen op de onderscheidene overheidsniveaus. Tabel 2 verzamelt onze kennis op dat gebied. Voor elk land en bestuursniveau wordt in Tabel 3 aangegeven of de uitgaven voor cultuur functioneel dan wel administratief werden opgesteld. Voor het eerste geval wordt in Tabel 2 een nauwkeurige opgave gedaan van de bestudeerde posten. Voor het tweede geval vindt men in tabel 3 een aanduiding van de administratieve hoofding zoals deze voorkomt in de statistieken. Bij het interpreteren van de resultaten is het gewenst met deze opmerkingen rekening te houden. Weze eveneens vermeld dat wij veelal ook de cijfers voor jeugdzorg en sport hebben opgenomen omdat zij in vele gevallen onder hetzelfde ministerie ressorteren. Daarenboven leek de post jeugd (exclusief onderwijs) ons van belang omdat in de administratieve indeling de budgetten schone kunsten, jeugd en sport nogal eens samen worden opgenomen.

Tenslotte weze nog herhaald dat de cijferreeksen niet alleen betrekking hebben op de staat (centrale overheid), maar eveneens op de lokale besturen (provincies en gemeenten). Zowel hun lopende uitgaven (werkingsuitgaven: wedden en lonen, onderhoudskosten en subsidies, als hun uitgaven in kapitaal (investeringen: gronden, gebouwen, eerste uitrusting) werden bij de analyse betrokken.

III. BEPERKINGEN VAN DEZE STUDIE

Aansluitend bij schema I (zie inleiding, rapport) is het zonder meer duidelijk dat we slechts een deel van de nationale rekeningen hebben opgesteld, toegepast op de kulturele sektor. De studie van de betekenis der uitgaven van de gezinnen voor cultuur vormt eventueel stof voor een ander onderzoek. Een sektoriële studie van de kulturele industrie valt evenzeer buiten het kader van dit werk.

Ons beperkend tot de overheidsuitgaven kunnen we in het algemeen vooropstellen dat de cijfers niet exact zijn en slechts een orde van grootheid weergeven. De voornaamste redenen daarvoor werden hogerop incidenteel reeds aangestipt. Vooreerst stelt zich de moeilijkheid een empirische terreinafbakening te geven van wat men dient te verstaan onder cultuur. In de loop van het uitgebreide rapport komt nog wel dikwijls voor dat alleen de

administratieve hoofding «Schone Kunsten» diende te worden gebruikt, waarin veelal ook de jeugdzorg en de sport worden opgenomen. Zelfs voor die gevallen waar formeel eenzelfde term werd gebruikt, stelt zich nog de vraag of de specifieke inhoud wel met elkaar overeenstemt. Deze gang van zaken heeft tot gevolg dat de cijferreeksen niet steeds homogeen zijn, indien wellicht in de tijd gezien, dan niet van land tot land of van het ene tot het andere overheidsniveau. Dit beïnvloedt de juistheid van vergelijkingen in de ruimte en tussen de onderscheidene overheidsniveaus.

Een tweede belangrijke beperking die dit onderzoek heeft in het licht gesteld, houdt verband met het feit dat de tijdreeksen niet steeds de gehele bestudeerde periode omvatten. Dit geldt niet alleen voor het buitenland, maar ook voor België. Waar statistieken ontbraken, hebben we, in bepaalde gevallen langs andere dokumentatie om, zelf een reeks kunnen samenstellen, (bv. gemeentelijke kulturele investeringen in België). Dit element heeft vooreerst tot gevolg dat de vergelijkingen tussen de landen en de bestuursniveaus ten zeerste bemoeilijkt worden. Verder hebben we er dan ook moeten van afzien om de groeipercentages van de uitgaven met elkaar te vergelijken.

Enige beperkingen van bijkomende orde zijn als volgt : sommige opties zoals het onderscheid tussen lopende uitgaven en investeringen zijn misschien arbitrair geschied ; de boekhoudkundige registratie der gegevens is van land tot land en volgens het overheidsniveau verschillend (bv. aangevraagde ofwel goedgekeurde kredieten) ; de functionele uitsplitsing van de kultuurbestedingen blijft misschien te aggregatief, rekening houdend met de diversiteit van het kulturele leven en de eisen voor het voeren van een kulturele politiek.

Tenslotte kon slechts een begin worden gemaakt met de toepassing van schema II (zie inleiding, rapport). Vooreerst hebben we geen rekening gehouden met de gezinnen, de kulturele industrie en de kulturele instellingen. Alleen de overheidsuitgaven komen hierbij ter sprake. Vervolgens hebben we geen onderscheid gemaakt of de uitgaven betrekking hebben op de creatie ofwel de diffusie van de kultuur ; de participatie (het vraagaspect) komt zelfs helemaal niet ter sprake.¹⁾ Evenwel werd een klassifikatie doorgevoerd naar het overheidsniveau dat over de uitgaven beslist, de kulturele sektor naar de welke deze uitgaven toevloeden en tenslotte de economische klassifikatie van deze bestedingen.

¹⁾ Zie in dat verband de studie van Prof. Dr. F. van Mechelen : de vrijetijdsbesteding in Vlaanderen, Antwerpen, Ontwikkeling, 1964.

IV. STRUKTUUR VAN HET RAPPORT

Wij hebben ernaar gestreefd een uniform patroon aan te houden opdat daarvoor het werk aan overzicht zou winnen.

Aan elk der beschouwde landen is een hoofdstuk gewijd. Het laatste hoofdstuk behelst een vergelijkend onderzoek waarbij een schatting wordt gegeven van de relatieve positie van België in vergelijking met de andere landen.

Elk hoofdstuk wordt ingeleid met aanduiding van de instellingen en de publikaties waaraan we de aangewende statistieken hebben ontleend. Daarop volgt een nadere precisering betreffende de aard der uitgaven (rekening- of begrotingcijfers) en een omschrijving van de inhoud van kultuuruitgaven.

Tenslotte geven we onder de hoofding «kerntabellen» een syntese van onze resultaten van het empirisch onderzoek voor respectievelijk staat, lokale besturen en de overheid. Aansluitend op het cijfermateriaal werd een betoog ontwikkeld dat de meest treffende aspecten moet illustreren. Een belangrijk aantal tabellen werd eveneens in bijlage opgenomen zodanig dat het uitgebreide rapport al het cijfermateriaal bevat dat we hebben verzameld.

HOOFDSTUK II

Belangrijke resultaten

OMSCHRIJVING VAN DE KULTUURUITGAVEN

Het is niet onze bedoeling een definitie van het begrip kultuur voorop te zetten. Begripsomschrijvingen hebben trouwens vrijwel altijd met moeilijkheden af te rekenen en zulks is niet in het minst het geval bij de term kultuur. Alle tot dusverre dienaangaande geleverde omschrijvingen zijn gekenmerkt door hun opvallend brede dimensie en tevens door de afwezigheid van vaste en duidelijk aangegeven contouren.

Het is nochtans onontkoombaar bij een statistische analyse als deze van een konkrete en empirisch relevante inhoud uit te gaan. In dit verband moge dan vooreerst aangestipt worden dat wij in overeenstemming met de ons verstrekte opdracht de kultuur in engere zin op het oog hebben gehouden zonder onderscheid nochtans of het hierbij gaat om de groepen van de kultuurdragers, -scheppers of -genieters.

De ons verstrekte richtlijnen hielden zelfs in dat buiten het domein van ons onderzoek dienden gehouden, alle bestedingen die betrekking hebben op :

- onderwijs ;
- wetenschappelijk onderzoek ;
- sport en lichamelijke opvoeding ;
- jeugdvorming en jeugdzorg ;
- kommunikatimedia : radio, televisie en pers ;
- erediensten.

Omtrent deze sektoren is men in de regel cijfermatig goed geïnformeerd terwijl men omtrent tal van andere kultuuruitingen soms voor grote leemten staat. Het is dan ook de bedoeling van deze studie zoveel mogelijk tot de opheffing van deze leemten bij te dragen, en mede door het verschaffen van vergelijkbare gegevens betreffende de ons omringende landen, een basis te verschaffen waarop de kultuurpolitiek met het oog op de toekomst kan steunen.

Bij het konkreet omlijnen van wat in dit verband onder kultuur werd verstaan, hebben we van ons gesteund op de funktionele klassifikatie van de uitgaven van de overheid. De term behelst : volksopleiding, muziek, toneel en letteren, musea, bibliotheken, plastische kunsten, monumentenzorg, internationale kulturele betrekkingen en algemene uitgaven i.v.m. het ministerie voor kulturele zaken, en tenslotte diversen.

Daar in het uitgebreide rapport uitvoerig wordt ingegaan op de diverse tabellen die we hebben verzameld, menen we dat in dit verband kan worden volstaan met een antwoord te geven op de vraag : wat doet België op stuk van de kultuurverzorging in vergelijking met de andere bestudeerde landen ? Daartoe geven we een samenvatting van de voornaamste resultaten van hoofdstuk V van het rapport (Vergelijkend overzicht van de overheidsuitgaven voor kultuur in vier landen).

I. AANDEEL VAN DE ONDERSCHIEDEN OVERHEIDSNIVEAUS IN DE FINANCIERING VAN DE OVERHEIDSUITGAVEN VOOR KULTUUR

Bij de beoordeling van het belang van staats- of overheidsuitgaven voor kunst en kultuur in vergelijking met andere landen, houde men grafiek I in het oog.

Voor het opstellen van deze grafiek hebben we de uitgaven van staat, provincies en gemeenten opgeteld en de procentuele verdeling berekend. Het hoeft niet nogmaals onderstreept dat de verdeling niet volkomen betrouwbaar zijn, maar het lijkt ons dat de fouten nooit zo groot kunnen zijn dat deze grafiek al haar waarde zou verliezen.

De structuur vertegenwoordigt een soort gemiddelde over vier à vijf jaar. Inderdaad, als eerste konklusie hebben we vastgesteld dat een lichte tendens bestaat om het relatief belang van de staat te doen toenemen. De reeksen zijn evenwel te kort om daarin reeds structuurverschuivingen te kunnen onderkennen.

Wanneer men de landen vergelijkt, springt onmiddellijk in het oog dat twee landen een extreme positie innemen. Het Verenigd Koninkrijk kent een gedecentraliseerd systeem, waar de staat voor 25 pct. en de lokale besturen voor 75 pct. tussenkomen in de financiering van de kultuuruitgaven. Daartegenover vertoont Frankrijk een meer gecentralizeerde structuur : de resp. percentages van staat en lagere publiekrechtelijke lichamen zijn 65 pct. en 35 pct. (2 pct. voor de departementen). België en Nederland nemen een tussenpositie in hoewel het blijkt dat Nederland een iets meer centralistische structuur kent dan ons land (cfr. staatje).

Land	Staat	Provincien	Gemeenten
België	35 pct.	10 pct.	55 pct.
Nederland	42 pct.	6 pct.	52 pct.

Deze vaststellingen roepen de volgende beschouwing op. Wanneer het erom gaat de budgettaire inspanning van de overheid op het gebied van de kultuurverzorging van meerdere landen te vergelijken, men er steeds moet op bedacht zijn, naast de staat ook rekening te houden met de lokale en gewestelijke besturen.

II. DE STAATSUITGAVEN VOOR KULTUUR

Om tot significante vergelijkingen te kunnen komen, zijn we ertoe overgegaan de staatsuitgaven voor cultuur te relateren tot de totale staatsuitgaven, de uitgaven voor onderwijs, de bevolking en het bruto nationaal produkt. Het lijkt ons daarbij overbodig om elke tabel afzonderlijk tot in de details te bespreken. Wij zullen ons ertoe beperken de voornaamste konklusies samen te vatten.

1. De kultuuruitgaven nemen sneller toe dan de globale groei van het staatsbudget. Deze tendens komt het sterkst naar voren in Nederland (0,18 pct. punten) en Frankrijk (0,17 pct. punten). De stijging bedraagt in België 0,12 pct. punten en slechts 0,04 pct. punten in het Verenigd Koninkrijk.
2. In vergelijking met de onderwijsuitgaven vertoont het cultuurbudget in België een snellere toename. Het relatief aandeel in Frankrijk en Nederland vertoont een wisselend verloop.
3. De staatsuitgaven voor cultuur per hoofd van bevolking (totale bevolking) nemen toe. Zij verdubbelden op vijf jaar tijd in België, Nederland en het Verenigd Koninkrijk (grafiek II).

Frankrijk stelt hierbij een speciaal probleem omdat dit land een devaluatie heeft gekend in 1958. De waarde van de Franse frank, uitgedrukt in de Belgische munt, bedroeg 14,28 fr. in 1958 en 10,12 fr. vanaf 1959. Voor de omrekening hebben we met beide wisselkoersen rekening gehouden. Nederland daarentegen kende begin 1961 een revaluatie van 5 pct. D.w.z. dat de kultuuruitgaven, omgerekend in Belgische valuta, opeens 5 pct. hoger komen te liggen door een wisselkoersaanpassing.

4. De staatsuitgaven voor cultuur in pro mille van het bruto nationaal produkt,¹⁾ vertonen eveneens een stijgend verloop in de vier beschouwde landen.

Bovenstaande vaststellingen wettigen de algemene konklusie dat in de vier beschouwde landen de cultuurverzorgende funktie van de staat, gezien vanuit het standpunt der uitgaven aan belang wint.

¹⁾ Ter verduidelijking van dit concept weze gezegd dat daaronder moet worden verstaan de brutowaarde van de nationale produktie van goederen en diensten gedurende de periode van één jaar, geëvalueerd volgens de prijzen waartegen deze goederen en diensten op de markt verschijnen.

Deze tabellen leiden tot een tweede algemene konklusie die een antwoord geeft op de vraag welke positie België inneemt in vergelijking met de andere landen. Wij stellen daarbij vast dat de volgende rangschikking, gezien vanuit de vier standpunten, steeds opnieuw wordt bevestigd: vooreerst komt Nederland, vervolgens Frankrijk, daarna België en tenslotte het Verenigd Koninkrijk. De mate waarin de landen na mekaar komen, kan verschillen volgens het gebruikte criterium, maar de volgorde blijft daarbij onaangetast.

III. DE UITGAVEN VOOR KULTUUR VAN DE GEWESTELIJKE EN LOKALE OVERHEID.

Vooreerst willen we enkele beperkingen van het cijfermateriaal belichten.

Voor België beschikken we niet over de buitengewone uitgaven vaar de gemeenten voor de jaren 1963 en 1964. Het is nu juist voor die jaren dat we de gemeentelijke kulturele investeringen kennen. Voor het berekenen van het procentueel aandeel in de totale uitgaven van de L.P.L. (lagere publiekrechtelijke lichamen d.w.z. provincies en gemeenten) kon men de buitengewone uitgaven derhalve geen rekening worden gehouden. In Frankrijk hebben de cijfers, zowel voor de gemeenten als voor de departementen, slechts betrekking op de gewone begroting. Tenslotte blijft het nadeel dat men in België, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk het administratief hoofdstuk dat slaat op de cultuur heeft weerhouden. Dit stemt niet noodzakelijk overeen met de werkelijke uitgaven. Deze beperking werd hogerop reeds uitvoerig toegelicht zodat deze korte heropfrissing kan volstaan om de relativiteit van de konklusies even te beklemtonen.

In alle landen stelt men eens te meer vast dat het cultuurbudget een snelle expansie kent. Dit komt tot uiting in de stijgende uitgaven per hoofd en in de toename van het relatief aandeel in de totale begroting.

Wat betreft de relatieve positie van België beschikt men over twee criteria. Gezien van uit het standpunt van de uitgaven voor cultuur per capita komt België na Nederland (grafiek III). Voor zover de gegevens gaan, lijkt het ons dat het Verenigd Koninkrijk zich waarschijnlijk op hetzelfde niveau bevindt als België; of misschien zelfs daarboven. De gegevens van onze zuiderbuur zijn te onvolledig om er vaststaande konklusies te kunnen uit trekken.

De cijfers van 1961 en 1962 die misschien nog het best vergelijkbaar zijn, liggen in ieder geval het laagst.

Gezien vanuit het standpunt van het relatief aandeel in de totale begroting komt België evenwel vóór Nederland, gevolgd door het Verenigd Koninkrijk.

Dat Nederland met een kleiner relatief aandeel, toch nog een hoger per capita uitgave bereikt, zou erop wijzen dat dit land in feite over meer middelen beschikt. Voor zover de gegevens betrouwbaar zijn moeten we dus besluiten dat L.P.L. in ons land een grotere inspanning leveren dan onze noorderburen. Neemt men er Frankrijk bij dan komt dat land nog vóór Nederland. Hier weze de aandacht getrokken op het feit dat het vooral de Franse gemeenten zijn die op lokaal en gewestelijk vlak iets presteren op het gebied van cultuur.

IV. DE OVERHEIDSUITGAVEN VOOR KULTUUR.

In datgene wat voorafgaat hebben we de uitgaven van de staat en van de gewestelijke en lokale overheid voor kunst en cultuur gerelateerd tot diverse grootheden waaruit de relatieve positie van België kan worden afgeleid. Als syntese zullen in deze sectie de overheidsuitgaven voor cultuur worden vergeleken met de totale overheidsuitgaven, per hoofd van bevolking en met het bruto nationaal produkt. Dit globaal beeld leidt tot dezelfde konklusies wat betreft het belang van de Belgische overheidsuitgaven voor cultuur in vergelijking met die van andere landen.

1. De overheidsuitgaven voor cultuur als procent van de totale overheidsuitgave liggen het hoogst in Nederland en het laagst in het Verenigd Koninkrijk. België en Frankrijk bevinden zich nagenoeg op hetzelfde niveau. Het relatief aandeel vertoont een stijgende trend; alleen Frankrijk valt daar niet onder hoewel de twee waarnemingen een onvoldoende basis verschaffen om een dalende trend te poneren voor dit land.

2. Gezien vanuit het standpunt van de overheidsuitgaven per capita komt Nederland afgetekend vooraan (grafiek IV). Afgezien van een lichte daling in 1962 zou Frankrijk de tweede plaats bekleden, gevolgd door België en het Verenigd Koninkrijk. De uitgaven per hoofd van bevolking stijgen uiteraard in de beschouwde landen.

3. Nederland komt weeral op de eerste plaats wanneer men de overheidsuitgaven voor cultuur uitdrukt in pro mille van het bruto nationaal produkt. Rekening houdend met het jaar 1961 zou Frankrijk ons nog voor zijn.

België en het Verenigd Koninkrijk sluiten de rij. Het relatief aandeel neemt in alle landen toe.

We menen aldus te mogen bijtreden, op grond van diverse gegevens en beoordelingsfactoren, dat de globale aktiviteit en inspanning, minder belangrijk en intens is dan in Nederland en Frankrijk. Nederland komt daarbij steeds op de eerste en het Verenigd Koninkrijk op de laatste plaats.

Er weze eveneens onderstreept dat naast de overheid, op het vlak van de centrale overheid, de provincies en de gemeenten, de partikulieren evenzeer uitgaven doen voor cultuur o.m. langs verenigingen zonder winstgevend doel, stichtingen, enz. Dit verschijnsel schijnt vooral van belang bij het aanwenden van de cijfers voor het Verenigd Koninkrijk. Het betreft hier alleen een ander standpunt. De partikulier kan de cultuur steunen als belastingbetaler ofwel direkt als konsument. De onderlinge verhoudingen verschillen waarschijnlijk van land tot land. Wegens het ontbreken van cijfermateriaal dienaangaande kunnen we evenwel geen uitspraak doen nopens het belang dat aan dit verschijnsel dient toegekend.

V. FUNKTIONELE VERDELING VAN DE STAATSUITGAVEN VOOR KULTUUR.

Het kan als illustratie interessant zijn een vergelijking te maken van het bestedingspatroon van het kultuurbudget van de staat. De gegevens die werden verzameld moesten daarom in min of meer homogene categorieën worden gegroepeerd. Men hoeft er rekening mee te houden dat de onzekerheid nopens de specifieke inhoud van de inaanmerking genomen rubrieken groot is. De bezwaren en bemerkings dienaangaande vindt men in de voorgaande afdelingen.

Tabel 4 geeft het resultaat van deze bewerking. In alle landen zijn de lopende en de kapitaaluitgaven samen genomen. Dit verklaart waarom voor Frankrijk alleen het jaar 1965 werd gekozen (de funktionele uitsplitsing van de investeringen was alleen voor de drie laatste jaren beschikbaar). Men hoeft er verder rekening mee te houden dat de rubriek «Architectuur en Schil-

derkunst» in het Franse kultuurbudget, in feite ook uitgaven omvat die in andere landen onder musea of monumentenzorg zijn ondergebracht. Tenslotte weze aangestipt dat de Franse kapitaaluitgaven in dit geval betalingskredieten zijn.

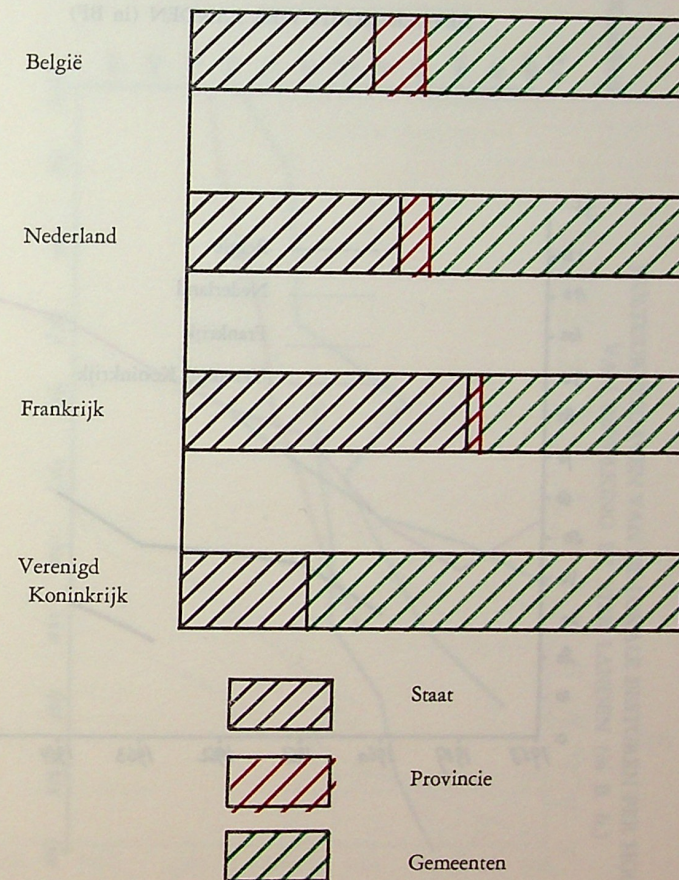
Aan de basis van deze tabel ligt de werkhypothese dat de cultuurverzorgende functie van de staat zich meer en meer diversifieert. Dit moet tot uiting komen in een achteruitgang van het relatief aandeel van de traditionele overheidstaken op gebied van cultuur. Voor Nederland gaat deze hypothese schijnbaar op; er is inderdaad een achteruitgang waar te nemen van 18,9 pct. punten. Deze afzwakking komt evenwel veel minder tot uiting, of zelfs helemaal niet, in het geval van België en het Verenigd Koninkrijk.

De hypothese is dan misschien ook helemaal niet zo belangrijk, ofwel kan men opwerpen dat de tijdreeksen voor deze beide landen te kort zijn (resp. 5 en 6 jaar tegenover 9 voor Nederland).

Bekijkt men de structuur voor het laatste beschikbaar jaar dan komt men tot volgende conclusies. In het Verenigd Koninkrijk overweegt het belang van de musea (48,6 pct.); in Nederland en Frankrijk treedt de monumentenzorg het sterkst naar voor, resp. 27,5 pct en 24,1 pct. In België gaat 21,5 pct. naar de musea en een even belangrijk aandeel (21,8 pct) naar muziek en toneel samen genomen. Daar we uitgaan van de veronderstelling dat het belang van sommige rubrieken werd onderschat in het geval van Frankrijk, laten we dat land buiten beschouwing om de aandacht te trekken op de omvang van de restpost die het grootste is in België en Nederland (ca 30 pct.). Dit wijst op een grotere differentiatie dan bijv. voor het Verenigd Koninkrijk. De overige posten ten slotte overwegen dan weer eens in het éne of in het andere land.

GRAFIEK I

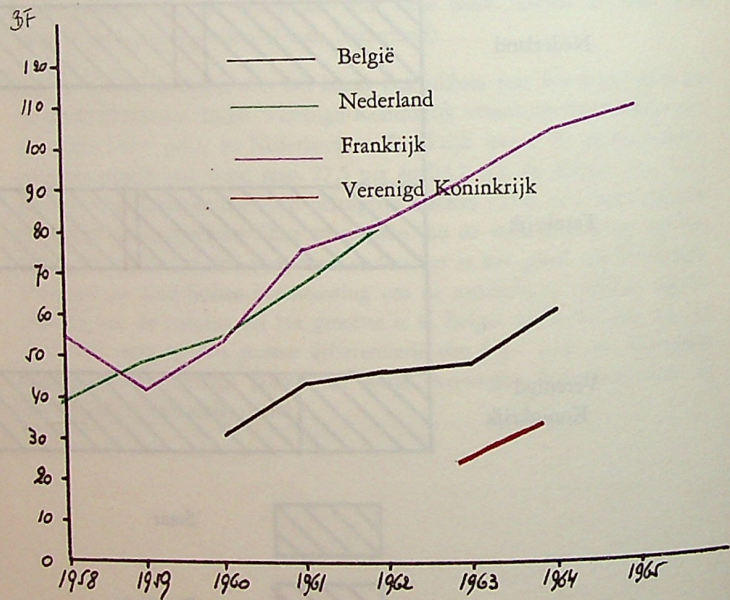
PROCENTUEEL AANDEEL VAN STAAT, PROVINCIES EN GEMEENTEN IN DE FINANCIERING VAN DE OVERHEIDSUITGAVEN VOOR KULTUUR IN VIER LANDEN

Bron : Eigen berekening.

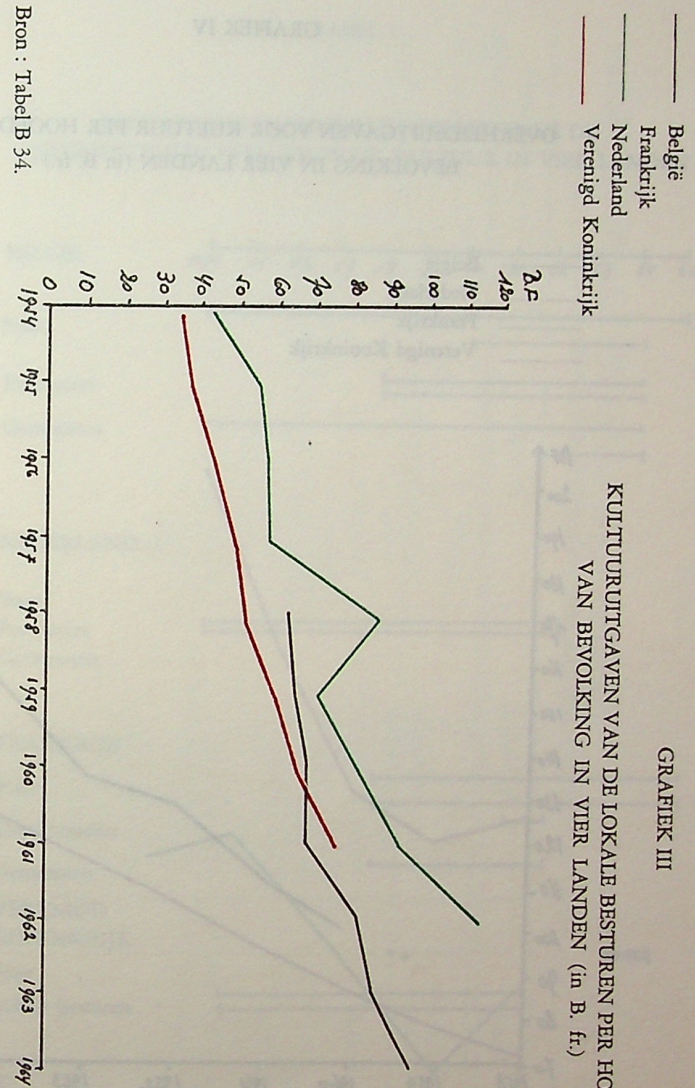
GRAFIEK II

STAATSUITGAVEN VOOR KULTUUR PER HOOFD VAN
BEVOLKING IN VIER LANDEN (in BF)

Bron : Tabel B 32.

GRAFIEK III
KULTUURUITGAVEN VAN DE LOKALE BESTUREN PER HOOFD
VAN BEVOLKING IN VIER LANDEN (in B. fr.)

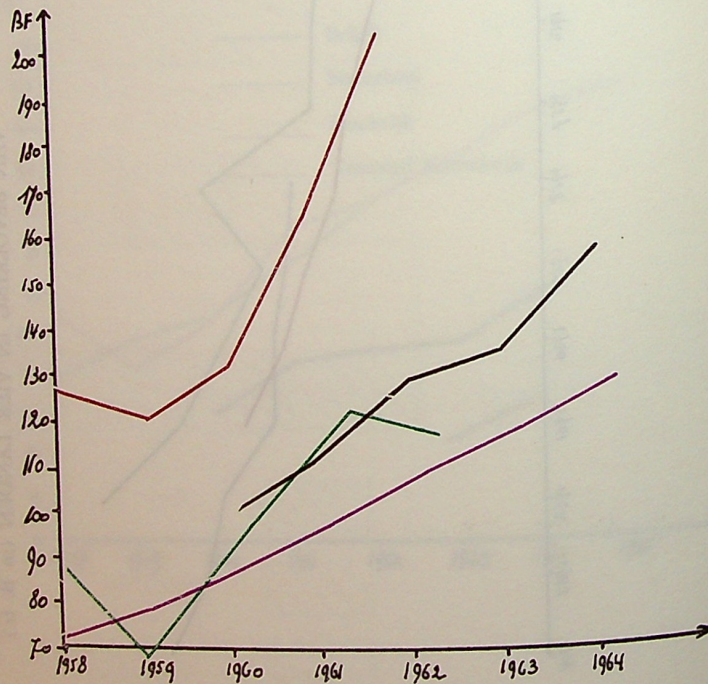

Bron : Tabel B 34.

GRAFIEK IV

OVERHEIDSUITGAVEN VOOR KULTUUR PER HOOFD VAN BEVOLKING IN VIER LANDEN (in B. fr.)

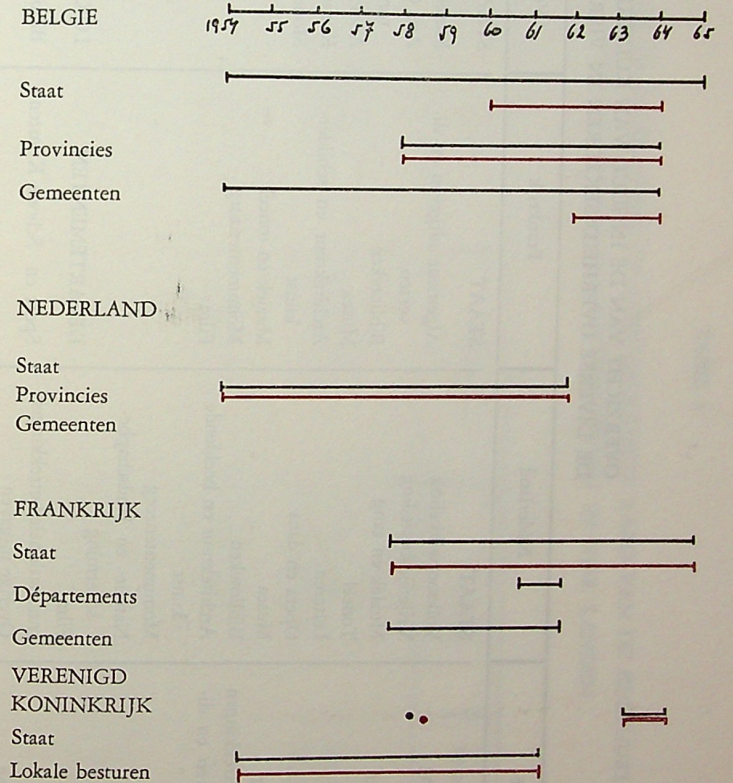
— België
— Nederland
— Frankrijk
— Verenigd Koninkrijk

Bron : Tabel B 37.

TABEL I

BESCHIKBARE TIJDREEKSEN BETREFFENDE DE OVERHEIDSUITGAVEN EN VOOR KULTUUR IN VIER LANDEN

— Lopende uitgaven (gewone begroting).
= Kapitaaluitgaven (buitengewone begroting).

TABEL 4

FUNKTIONELE VERDELING VAN DE STAATSUITGAVEN VOOR KULTUUR IN VER LANDEN (in pct.)

Functie	België		Nederland		Frankrijk	Verenigd Koninkrijk	
	1960	1964	1954	1962	1965	1958	1963
Musea	19,7	21,5	18,3	17,0	6,6	46,0	48,6
Monumentzorg	9,8	6,7	35,0	27,5	24,1	27,6	16,8
Muziek	6,5	15,1	20,0	12,0	} 14,9	11,8	15,3
Toneel	26,7	16,4	4,8	3,6		1,6	1,6
Biblioteken	10,3	10,5	9,9	9,0	14,4	—	—
TOTAAL	73,0	70,2	88,0	69,1	60,0	87,0	85,6

Bron: Eigen berekening.

DEEL III

STUDIECENTRUM VOOR JEUGDWERK

onder directie van Prof. A. Kriekemans
onderzoeksleiding H. Cammaer

SAMENVATTEND VERSLAG VAN HET WERK GELEVERD IN HET
KADER VAN DE

Studiegroep voor kultuurbevordering

medewerkers : J. Regal - N. Wauters

-
1. Publikatie : «Jeugdtehuizen». Antwerpen, De Nederlandse Boekhandel, 1966 (ter perse). (Sociaal-pedagogische Reeks, n. 2)
 2. Studie : »Dokumentatie-onderzoek Kultureel Werk». Leuven, Studiecentrum voor Jeugdwerk, (polykopie-ongepubliceerd), 1966.

HOOFDSTUK I.

DE PUBLIKATIE «JEUGDTEHUIZEN».

Steeds meer is men gaan inzien dat de jeugd een belangrijk deel uitmaakt van de maatschappij, niet alleen omdat de jeugdperiode een groei betekent naar de volwassenheid, maar ook omdat de jeugd op een haar eigen wijze leeft binnen de wereld van de volwassenen. In die wereld komt de jeugd met haar eigen vernieuwende inzichten en plannen en met de opvoeding die zij van de volwassenen heeft genoten.

Het jeugdwerk heeft als essentiële taak een levend knooppunt te zijn, enerzijds van de kultuur die door de volwassenen moet aangeboden en verantwoord worden, en anderzijds van de dynamiek van de jeugd, die op basis van groeiend inzicht en met behulp van het overgeleverde materiaal voortdurend, generatie na generatie, de kultuur vernieuwt en aldus ook de menselijke leefwereld.

De differentiatie in het jeugdwerk ontstaat door het verschil in mogelijkheden van de bereikte jongeren. Wie namelijk in staat is tot voortdurend kontakt en echte kritische bezinning zal over meer zelfaktiviteit, verantwoordelijkheid en bredere kontakten moeten kunnen beschikken. Wie, anderzijds, slechts in staat is tot passieve overname van levenswijzen - eventueel wisselend naargelang de «mode» - en rusteloze, onplanmatige aktiviteit, moet in het jeugdwerk een frisse en hedendaagse kultuur kunnen vinden, met daarbij echter tevens een voortdurende aansporing tot bezinning.

Een onderdeel van het jeugdwerk wordt gevormd door het jeugdtehuiskwerk, waarvan wij in het eerste deel van dit werk «Jeugdtehuizen» getracht hebben de verschillende vormen van elkaar te differentiëren en de bestaande begrippen dienaangaande uit zuiveren om ze een enkelvoudige betekenis te

geven. Verder hebben wij in dit eerste deel, bij het onderscheid tussen de diverse vormen van jeugdtehuiswerk, gewezen op de factoren die aan de grond liggen van deze verscheidenheid, waarbij vooral de nadruk werd gelegd op het soort jeugdigen dat men wilde bereiken. In het tweede deel zijn wij hierop verder ingegaan en hebben aldus aangetoond dat dit niet de enige faktor was die aan de grond ligt van deze verscheidenheid ; andere zeer belangrijke factoren werden naar voren gehaald, teneinde de lezer een inzicht te geven in de veelzijdige bepaaldheid van een jeugdtehuis. Anderzijds werd in het eerste deel ook gehandeld over de vereisten waaraan een jeugdtehuis, de leiding van een jeugdtehuis en allen die er mee in betrekking staan, moeten voldoen om de interne bedoeling van het tehuis tot haar recht te laten komen. In het tweede deel hebben we gezien hoe het met de verwezenlijking van deze vereisten in de praktijk staat en in welke zin er, eventueel, een verandering zou wenselijk zijn.

Ook hebben we de verschillende problemen behandeld waarmee het jeugdtehuis te maken heeft, en dit zowel bij de oprichting als bij de verdere uitgroei en instandhouding ervan ; zo bijvoorbeeld ook wat betreft het blijven beantwoorden aan de oorspronkelijke doelstelling en wat betreft de plaats die aan het jeugdtehuis toekomt in het kader van het bredere jeugdwerk en van de opvoeding in het algemeen.

Om werkelijk tot iets te kunnen komen is een nauwe samenwerking tussen de jeugdtehuizen, de jeugdverenigingen en de jeugdbewegingen noodzakelijk. Al die vormen van jeugdwerk verwijzen immers naar elkaar : daar waar in de jeugdtehuizen de werkingen gebeuren door de volwassenen voor de jeugd, is dit reeds niet ten volle waar voor de hogere vormen van jeugdtehuiswerking, zoals het clubhuiswerk, terwijl het in de jeugdverenigingen reeds wordt door en voor de jeugd onder supervisie van volwassenen, om uiteindelijk in de jeugdbeweging in principe ten volle door de jeugd voor de jeugd te zijn. Het jeugdwerk vormt één geheel waarin verschillende gradaties te onderscheiden zijn, die overeenstemmen met de graad van min of meer grote zelfverantwoordelijkheidszin van de jeugdigen die erdoor worden bereikt. Alzo zijn alle mogelijke tussenvormen, die wij vooral hier bij ons vinden, nuttig, omdat zij de overgang van de ene vorm naar de andere vergemakkelijken. Deze overgangsmogelijkheid is juist die faktor die het nauwst samenhangt met het doel van het jeugdtehuiswerk, namelijk de jeugdige te doen toenemen in algemene persoonlijkheidsontwikkeling. De verschillende vormen van jeugdtehuiswerk moeten er met andere woorden naar streven zichzelf overbodig te maken door er voor te zorgen dat de jeugdigen hen ontgroeien om zich aangetrokken te voelen tot de

meer eisende vormen van jeugdwerk, aan dewelke zij dan ook meer aangepast zullen zijn, dank zij de vorming die zij in de meer eenvoudige vormen hebben genoten.

Zoals het echter verkeerd zou zijn de verschillende vormen van jeugdtehuiswerk en van jeugdwerk in het algemeen afzonderlijk te beschouwen, zonder hun relaties met de andere vormen, en ze aldus als onder elkaar konkurrende organen te zien, zo ook zou het verkeerd zijn deze vorm van opvoeding te beschouwen als iets apart dat staat buiten het gezin, de school, het werk, de dagelijkse omgang,... Het jeugdtehuiswerk moet voor de jeugdigen iets zijn dat in hun leven als geheel is geïntegreerd, dat er deel van uitmaakt en door de organisatoren bedoeld is als een aanvulling van de andere opvoedingsinstanties, zonder één ervan te willen vervangen.

Onze clubhuizen, die doorgaans een samenvoeging zijn van clubhuis en instuif, klagen erover dat de jeugdigen zo weinig interesse vertonen voor de clubactiviteiten, doch zich veeleer ophouden met de activiteiten die hen door de instuif worden geboden. Er worden in verband hiermee zelfs cijfers genoemd : 30 % klubleden en 70 % leden van de instuif binnen hetzelfde jeugdtehuis. Nochtans wijst dit, ons inziens, niet zo zeer op een gebrek aan belangstelling voor het meer waardevolle vanwege onze jeugdigen, als wel op een gebrek aan methode om het meer waardevolle aan te bieden of de jeugdigen ertoe te lokken. Het komt er namelijk op aan van aan te knopen bij de behoeften van de jeugdigen zelf. Zo zij zich meer aangetrokken voelen tot de instuiven, dat men hen dat voldoende instuiven biedt, maar op zulke wijze dat zij een verwijzing inhouden naar meer actieve vormen van jeugdwerk.

De oorzaak van de verscheidenheid van de jeugdtehuizen is dus de verscheidenheid van de jeugdigen, en de verscheidenheid van de jeugdtehuizen is noodzakelijk teneinde tegemoet te komen aan de noden van *al* de jeugdigen. Dit geldt natuurlijk niet voor elk jeugdtehuis afzonderlijk maar voor het systeem van het jeugdwerk in zijn geheel.

Deze studie werd verricht aan de hand van 96 publikaties en van een door het **STUDIECENTRUM VOOR JEUGDWERK** gedaan onderzoek van 40 jeugdtehuizen van de verschillende categorieën in het Vlaamse land.

Deze jeugdtehuizen werden persoonlijk bezocht, hun werking werd aldus geobserveerd en sommige verantwoordelijken ervan werden uitvoerig ondervraagd, teneinde een zo volledig beeld ervan te kunnen verkrijgen.

Op deze wijze zijn we gekomen tot de volgende definities :

1. *het jeugdtehuis in het algemeen* : dit is een aanbieding aan de jeugd - voornamelijk de niet-georganizeerde jeugd en zo veel mogelijk van beide geslachten - van een gezonde - en, naargelang het opzet, min of meer georganizeerde - ontspanningsgelegenheid, in het kader van de gehele vrijetijdsbesteding en in een algemeen opvoedkundige sfeer, waarbij in het bijzonder de verdere sociale vorming wordt nagestreefd op een voor de jeugd zo aangenaam mogelijke wijze.

2. *het klubbuis* is een huis waar een afzonderlijk lokaal beschikbaar is voor elk van de verschillende clubs, die elk op één bepaalde activiteit zijn afgestemd, en waarbij de jeugdigen die bij het clubhuis zijn ingeschreven, zich vrij kunnen aansluiten, mits eventueel, naargelang de aard van de gekozen club(s), een kleine bijdrage bij te betalen.

3. *de instuif* is die vorm van jeugdwerk, waar alle jeugdigen, van gelijk welke stand of overtuiging, mits echter, in de brede zin van het woord, lid te zijn, naar eigen believen kunnen in- en uitlopen op de dagen en uren dat de instuif «werkt», om aldaar aan gelijk welke van de voorhanden zijnde activiteiten deel te nemen, individueel of in een groep(je), waar zij zich op dat ogenblik het meest toe voelen aangetrokken, en dit onder supervisie van ervaren opvoeders, eventueel bijgestaan door een kern van meer gevormde jeugdigen in een sfeer en in lokalen die het pedagogische van de situatie bevorderen.

4. *de open deur* is een huis of ruimte waarin de jeugdigen die zich doorgaans afschermen tegen de maatschappij regelmatig kunnen komen om zich bezig te houden, volkomen naar eigen wens, waarbij een groep van bekwame opvoeders zich tot hun beschikking stelt, zodanig dat zij, door de volwassenen te leren vertrouwen, ook vertrouwen gaan krijgen in de volwassenen-maatschappij, om alzo belangstelling te krijgen voor meer waardevolle vrijetijdsbesteding en langs daar om in persoonlijkheidsontwikkeling te kunnen toenemen en zich in de maatschappij te kunnen integreren.

5. *het buurthuiswerk* is volgens VAN RIESSEN «een door conceptie gericht geheel van gekoördineerde en georganizeerde activiteiten voor en door een buurt, wijk of dorp, ten doel hebben de vorming van de publieke gemeenschap in die buurt, die wijk of dat dorp voor zover deze in ernstige mate ontbreekt of dreigt gestoord te worden».

We zien aldus dat elk jeugdtehuis een dubbele pedagogische betekenis heeft

of tenminste kan hebben zo het goed is opgevat. De eerste pedagogische invloed ligt in het milieu op zichzelf : een milieu van jongeren van ongeveer dezelfde leeftijd met hun wederzijdse kontakten en met hun contact met de leider, die de opvoedende instantie is. Zo de leiding het jeugdtehuis goed in handen heeft volgt uit deze kontakten reeds een belangrijke, tot beter contact noodzakelijke, verdere sociale aanpassing en vorming, die een betere sociale integratie toelaat en, langs daar om, de jeugdigen ertoe aanzet zichzelf in handen te nemen om verder te werken aan hun eigen persoonlijkheidsopbouw. De tweede pedagogische faktor in het jeugdtehuis is dan de programmatie : in de eerste faktor werd geen systematiek verondersteld, terwijl dat hier wel het geval is. Aldus komt men dichterbij tot de werkelijke maatschappij, die een zeer complex georganiseerd geheel vormt, waardoor men er zich des te moeilijker aan kan aanpassen. Door zijn organisatie die langs de programmatie om plaats heeft, kan het jeugdtehuis beschouwd worden als een adequaat milieu om de onaangepastheden op te vangen en, na hen nieuwe krachten en nieuwe aanpassingsmogelijkheden te hebben geboden, met frisse moed terug de maatschappij in te sturen. Aldus heeft er een voortdurende wisselwerking plaats tussen de meer ingewikkelde maatschappij en de meer eenvoudige, maar toch niet wereldvreemde, structuur van het jeugdtehuis. Daarbij kunnen in de programmatie verschillende vormende en werkelijk opvoedende activiteiten in de dagorde geplaatst worden, die bijvoorbeeld de intelligentie van de leden prikkelen, of hun morele zin (bijvoorbeeld langs discussies om), en dergelijke meer.

HOOFDSTUK II

BIJDRAGE TOT HET OPSTELLEN VAN EEN VORMINGSPROGRAMMA VOOR DE OPLEIDING VAN DE «FUNKTIONARIS KULTURELE ZAKEN»

Wat wij hier beoogd hebben is na te gaan hoe, *kultuur, cultureel werk* en de taak van de *funktionaris kulturele zaken* in de daarover reeds bestaande literatuur wordt gezien om zó te kunnen komen tot een *richtingsaanwijzing*

waarin de vorming van deze funktionaris zal moeten gaan.

Dit werk zou dan dienen als bijdrage met andere instanties, met name het Instituut voor Economisch, Sociaal en Politiek Onderzoek, om aldus, samen, te komen tot het opstellen van een vormingsprogramma dat zou beantwoorden aan de noden van deze tijd.

Aanleiding tot dit onderzoek waren de colloquia over «zalen bestemd voor kulturele doeleinden», «kulturele centra» en «de kultuurfunktionaris», waarin de nood aan verdieping van de kultuur, aan verspreiding van de kultuurgoederen over al de lagen van het volk en aan daartoe degelijk gevormde funktionarissen werd toegelicht. Uit deze colloquia bleek namelijk dat er geen eenvormigheid van opvattingen bestaat, zowel wat betreft de betekenis van de gebruikte termen als wat betreft de taak en de opleiding van de ambtenaren die in deze kulturele sektor (zullen) moeten werken.

Wij hebben hier geen vormingsprogramma voorgesteld, ook niet als besluit van dit werk, daar wij er ons van bewust zijn dat dit onze bevoegdheid overschrijdt, gezien de kultuur, de kulturele vorming en de kultuurverspreiding van meer factoren afhankelijk zijn en meer gebieden omvatten dan deze van de psychologie en van de pedagogiek.

Wat wij hier beoogden te doen is louter het met elkaar vergelijken en het afwegen van de in verband hiermee bestaande opvattingen en toestanden, en wel meer bepaald vanuit de gezichtshoek van de jeugdvorming.

Onderwerp van ons onderzoek waren dan ook : de kultuur en het kultureel werk, het jeugdwerk en het kultureel werk en tenslotte de bestaande opleidingen en opleidingsplannen voor kultureel (jeugd)werk. Ons materiaal zou uitsluitend voortkomen van literatuur-onderzoek en van bezoeken aan de diverse vormingsinstituten.

Uit dit onderzoek hebben we verschillende interessante ideeën kunnen noteren, zoals dat de kultuur zou zijn een levensstijl, een habitus, die elk individu zich eigen maakt of eigen tracht te maken en die erin zou bestaan dat men voortdurend in contact komt met de mens, met het menselijk leven en met de produkten van de menselijke geest, zodat men op deze wijze zijn eigen menselijke menselijkheid verrijkt, om aldus, met deze verrijkte menselijkheid, opnieuw dergelijke inlevende kontakten aan te gaan. Het zou dus in het kulturele werk - vanuit het individu gezien - gaan om een spiraalvormige ontwikkeling naar de volle menselijkheid toe. Dit groeien in zelfwezenlijking zou tenslotte niet alleen de verschillende individuen op zichzelf

ten goede komen, maar ook de gemeenschap waarin die individuen leven en zelfs de gehele maatschappij.

Ook wordt er geschreven dat de mens bij al deze verrijkende kontakten door bepaalde instanties zou moeten geholpen worden, in de betekenis van hem daar de mogelijkheden toe te bieden, gezien hij daar uit zichzelf moeilijk toe zal kunnen komen. Voor deze instanties zou juist het bieden van die hulp de reden van bestaan zijn. Een tweede taak van het kultureel werk zou zijn de kultuurschepping te bevorderen en een derde taak de kultuurveralgemening in de hand te werken. Dit wil zeggen er voor te zorgen dat de veruitwendingen van de kultuur stilaan en de mate van het mogelijke zouden doordringen tot al de economische en sociale lagen van de bevolking.

Door al de auteurs wordt daarbij voorgehouden dat men in het kultureel werk de grootste eerbied moet betonen voor de menselijke vrijheid : elke mens zou tenslotte zelf de uiteindelijke stappen moeten doen en de keuzen maken tussen datgene wat hem geboden wordt.

Over het algemeen wordt daarbij als meest gevoelige periode voor de kulturele vorming de jeugdperiode aanzien, wat bepaalde implicaties met zich meebrengt, onder andere voor de taak van het jeugdwerk in deze aangelegenheid.

Wat betreft de verhouding kultureel werk met volwassenen en kultureel werk met jeugdigen zijn de opvattingen meer uiteenlopend. Sommige auteurs menen dat deze volkomen afzonderlijk moeten plaats hebben, terwijl andere auteurs van oordeel zijn dat ze best gemeenschappelijk gebeuren. Nog andere schrijvers nemen eerder een tussenpositie in. Dit is ook het geval waar men het heeft over de vorming van de funktionarissen kulturele zaken, maar allen die daarover handelen zijn het er mee eens, weliswaar omwille van verschillende redenen, dat er doorstromingsmogelijkheid moet zijn van het kultureel werk met jeugdigen naar het kultureel werk met volwassenen.

Tenslotte wordt er ook gevraagd naar wetenschappelijk onderzoek op dit terrein, teneinde de vorm en het voorwerp te kunnen bepalen van het kultureel werk dat op dat bepaald gebied en met die bepaalde mensen zal moeten plaats hebben : men zou met andere woorden willen dat de planning van het kulturele werk in zijn geheel en in zijn afzonderlijke manifestaties zou gebeuren op een wetenschappelijk verantwoorde wijze.

INHOUDSTAFEL

DEEL I - Samenvattend rapport over de studies i.v.m. de zalen, de kulturele centra en de kultuurfunktionarissen	6
Hoofdstuk I - De opdracht van de Studiegroep voor Kultuurbevordering	6
I historische achtergrond	7
II de opdracht	8
III de uitwerking van de opdracht	9
A onderzoekingen	9
B colloquia	11
C uitgaven	12
D andere activiteiten	12
1. kontakten	12
2. bezoek gemeenten	13
3. deelname kongressen	14
4. pers en radio en t.v.	14
5. studiereizen	15
Hoofdstuk II - Uitslagen van onderzoek naar de zalen bestemd voor kulturele doeleinden	17
I inventaris	17
II schriftelijke enquête op basis van die inventaris	18
III onderzoek in de schoolzalen	21
IV onderzoek naar de gemeentelijke kultuurpolitiek	24
V grote enquête in de beste zalen (1632)	28

Hoofdstuk III - De planning van de kulturele centra	33
I Het kultureel centrum	33
A achtergrond	33
B bepaling en omschrijving	34
C technische gegevens :	37
1 ruimtelijke indeling	37
2 akkommodatie	39
3 inplanting	44
D beheer en financiering	45
E modellen	48
II De planning	51
A noodzakelijkheid van planning	51
B waarde van de planning	53
C konkrete gegevens	54
1 Antwerpen	55
2 Brabant	58
3 Limburg	61
4 Oost-Vlaanderen	63
5 West-Vlaanderen	69
Hoofdstuk IV - Opleiding van kultuurfunktionaris	75
I Begrip	75
II Opleiding	76
A Huidige situatie	77
B Voorstellen voor de toekomst :	79
1 fundamentele oplossingen op lange termijn	80
2 onmiddellijk realiseerbare oplossingen	87
Addendum : enkele voorstellen voor studie en aktie	91

DEEL II - Overheidsuitgaven voor cultuur in België, Nederland, Frankrijk en Verenigd Koninkrijk 1954-1965	96
Hoofdstuk I - Enkele opmerkingen i.v.m. de studie van de overheidsuitgaven	97
I Nut van de studie	97
II Omvang	98
III Beperkingen	99
IV Structuur	101
Hoofdstuk II - Resultaten	103
I Aandeel voor de onderscheiden overheidsniveaus in de financiering van de overheidsuitgaven voor cultuur	103
II Staatsuitgaven voor cultuur	104
III Uitgaven van de gewestelijke en lokale overheid	105
IV Overheidsuitgaven voor cultuur	106
V Funktionele verdeling van de staatsuitgaven voor cultuur	107
Grafieken en tabellen	109
DEEL III - Rapport Studiecentrum voor jeugdwerk	118
Hoofdstuk I - De publikatie jeugdtehuizen	119
Hoofdstuk II - Bijdrage tot het opstellen van een vormingsprogramma voor de opleiding functionaris kulturele zaken	123